ARGEȘ

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XXVI (LXI) ■ Nr. 11 (533) ■ Noiembrie 2026 ■

VASILE KAZAR - *Carnaval*

fragmente:

■ Leonid Dragomir ■ Ioan F. Pop ■ Arthur Suciu
■ Petru Pistol ■ Nicolae Turcan ■ Constantin Manea

p. 15-18

ARGEȘ 60

Ninel Ganea

Algoritmii împotriva oamenilor

Am căzut în iadul digital. Un moment de neatenție a fost de ajuns, deși, dacă stau bine să mă gândesc, nu a fost doar un moment. La o privire mai serioasă, îmi dau seama că era greu de evitat. Nu am ieșit încă din el, dar am urcat vreo două-trei bolgii și zăresc ceva ce s-ar putea numi un purgatoriu.

Pe scurt, ANAF mi-a declarat editura inactivă. Am uitat că mi-a expirat termenul de închiriere pentru sediul social. Eficient și electronic, Registrul Comerțului a sesizat ANAF, iar ANAF mi-a trimis avertizări în SPV, adică în Spațiu Privat Virtual. Nu aveam altceva de făcut decât să observ aceste notificări ale Fiscului pentru a scăpa de încurcături. Doar că notificările vin într-o casetă pe care trebuie să o accesezi pentru a vedea dacă ai primit vreo veste. Dacă nu te-a învățat nimeni că acolo vei primi știri importante pentru tine, atunci Dumnezeu cu mila! Și, în cazul meu, nu m-a anunțat nimeni. Pentru tot felul de alte informații, toate complet irelevante, primesc scrisori de la ANAF, dar în cazul acesta informația electronică s-a dovedit suficientă pentru ei, dezastruoasă pentru mine.

Odată declarat inactiv, nu mai poți emite facturi, ceea ce echivalează practic cu o suspendare a firmei. Nu-ți rămâne altceva de făcut decât să te cobori în grajdurile birocrației și să încerci să rezolvi problema. Începi de la ONRC, unde depui toate actele digital. Se spune că e mai rapid și convenabil. Așa o fi. Doar că Registrul Comerțului este de fapt blocat în ultimele luni din cauza unei reglementări de schimbare a codului CAEN. Un document care trebuia eliberat în câteva zile întârzie acum o lună. După trei săptămâni de așteptare în van, te duci să vezi fizic ce se întâmplă. Stai jumătate de oră ca să iei un bon de ordine, alături de alți oameni cu probleme similare, antreprenori și avocați ai unor companii. După jumătate de oră la tichet, mai stai o oră până îți vine rândul la biroul de informații. Femeia de la ghișeu e amabilă, răbdătoare, dar îmi explică foarte convingător că sunt copleșiți de numărul mare de dosare. Așa că mă sfătuiește să fac o cerere de urgentare. O fac. Tot digital. E mai eficient. Și aștept.

După câteva zile mă sună o doamnă și mai drăguță de la ONRC, de undeva din provincie. Acolo ajunsese dosarul meu. Îmi spune că lipsesc niște acte, însă, dacă le depun în aceeași zi digital, se rezolvă. Mă apuc să încarc actele pentru a obține izbăvirea. Doar că actele trebuie semnate digital și cu această ocazie constat că, pentru a le semna digital, trebuie să-mi descarc un driver. Altfel e inutil. Vorbesc cu doamna drăguță și îi spun de problemă, oferindu-mă să mă sui în mașină și să i le aduc fizic. Nu se poate, îmi zice ea, pentru că, din moment ce dosarul a pornit digital, atunci totul trebuie să decurgă electronic. Actele se încarcă în programul central, iar de aici sunt repartizate către inspectorul din teritoriu care analizează dosarul. Și trebuie încărcate până la ora 16:00. Înțeleg și mă apuc să descarc driverul ca să merg mai departe. Situația e critică. Sunt suspendat și stau cu ochii în soare de aproape o lună. Cu chiu, cu vai, cu rugăciuni și ajutor nesperat, reușesc să semnez electronic. Acum nu-mi mai rămâne decât să le încarc, dar blestemul

(continuare în p. 4)

Un document care trebuia eliberat în câteva zile întârzie acum o lună. După trei săptămâni de așteptare în van, te duci să vezi fizic ce se întâmplă. Stai jumătate de oră ca să iei un bon de ordine, alături de alți oameni cu probleme similare, antreprenori și avocați ai unor companii. După jumătate de oră la tichet, mai stai o oră până îți vine rândul la biroul de informații.

actualitate

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Vorbe-n vânt şi fapte rele!

Pe la noi, pe aici pe pământ, Dumnezeu a dat graiuri după cum ştim: pietrei să vorbească despre mii şi milioane de ani; florii să arate frumuseţea Creatorului, iar mireasma ei să umple văzduhul şi să primească întru culegere de miere şi nectar harnica albină; ciocârlia să înalţe triluri spre ceruri; rândunica să anunţe primăvara; lupul să-şi dreagă vocea în urlet spre luna plină; mielul să vestească în tăcere jertfa Domnului Iisus şi, Doamne Dumnezeule, câte nu s-ar mai putea scrie întru bucuria zidirii!

Toate au voce în regnul mineral, vegetal, animal. Trebuie doar să avem un pic de circumspecţie şi vom auzi cele ce nu se aud, vom vedea adesea cele ce nu se văd şi, mai ales, vom înţelege ceea ce este prea greu de înţeles, dacă avem în noi un pic din Dumnezeu.

Dumnezeu, Cel în Treime lăudat, a hotărât să zidească omul, cu puţin mai prejos de îngeri, cum spune profetul David în psalmii săi: „Ce este omul că-Ţi aminteşti de el? Sau fiul omului, că-l cercetezi pe el? Micşoratu-l-ai pe dânsul cu puţin faţă de îngeri, cu mărire şi cu cinste l-ai încununat pe el. Pusu-l-ai pe dânsul pentru lucrul mâinilor Tale, toate le-ai supus sub picioarele lui!"

Aceasta ar fi ipostaza în care a fost aşezat omul, zidirea mâinilor lui Dumnezeu. Pe lângă multele daruri cu care a fost înzestrat omul şi pentru care trebuie să-I mulţumim Creatorului, va trebui mereu să amintim de darul vorbirii. Nicio fiinţă în afară de om n-a fost hăruită cu putinţa rostirii!

Noi ne-am obişnuit să folosim cuvântul vorbă care vine din latinescul verbum. Mai departe vom face anumite opriri asupra ceea ce s-a înţeles şi se înţelege prin această stare de comunicare şi comuniune interumană.

Dacă am încerca să ne referim la T. Arghezi, cel care a meşteşugit bine limba română, croind vorbele bune în psalmi poetici, după cum spunea în scrierile sale că: „Nicio jucărie nu e mai frumoasă ca jucăria de vorbe şi că vorba goală joacă un rol însemnat în absenţa ideilor!"

De câte ori nu ne-am izbit de vorbitori care nu aveau nimic de spus, totuşi vorbeau şi iar vorbeau. Este greu lucru să te poţi stăpâni şi să nu dai buzna cu vorbele tale ca o morişcă în vânt şi, mai ales, să stărui în ipostaza omului elegant sufleteşte care-şi cizelează cu grijă ... expresiile, de zi cu zi.

Ne ştim fiecare cum suntem şi câtă stăpânire avem în rostire. Mama nu vorbea aproape nimic. Era mereu în lucrare şi cred că nu suporta vorbe multe şi, mai ales, pălăvrăgeala, încât lumea spunea uneori că ar suferi de muţenie sau niscaiva prostie. Parcă ar fi citit, biata mamă, pe Anton Pann:

„Vorba-şi cere şi ea vremea ei,
Iar nu s-o trânteşti când vrei,
Cine vorbeşte, lucru nu-i sporeşte,
Iar cine tace mai multă treabă face.
Vorba puţină şi mâncarea puţină
Niciodată nu strică pe om.
Şi în scurt, te depărtează,
De vorba ce ruşinează
Şi care pe om mâhneşte
După ce o tâlcuieşte!"

Să ne amintim, bunăoară, cum I. Slavici cel scump la vorbă ca orice ardelean de treabă, scria că vorba, graiul omenesc, este o artă pe care purtătorul fericit al acestuia se impune să fie folosit în rostire şi în scris cu o robustă dibăcie pentru a zidi totul în jur şi a transforma totul în bucurie. Fie că vorbeşti, fie că scrii sau te rogi cu glas auzit ori cânţi bucurându-te şi bucurând, totul trebuie făcut cu înţelepciune şi în deplină frumuseţe şi artă. Aşadar, am putea vorbi de o artă a vorbirii, a scrisului, a cântului, a rugii!

De câte ori unii dintre noi nu am roşit atunci când cei mai de aproape sau mai de departe, ne-au spus vorbe în răspăr, au scris lucruri scandaloase, au cântat sau au stropşit cuvinte greu de auzit şi de primit pentru oarecare dintre noi?

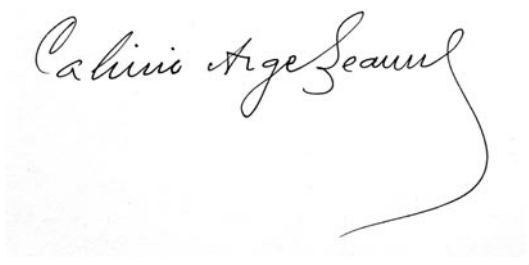
Dacă am gândi, am vorbi şi am lucra mereu ca şi cum Dumnezeu ar fi prezent – doar El este! – în toate lucrările noastre, atunci ne-ar crăpa obrazul de ruşine şi n-am mai îndrăzni să gândim haotic, n-am mai scăpa vorbe anapoda şi am lucra ca la lumina zilei.

De câte ori am îndemnuri dinăuntru şi dinafară să spun cuvinte nu tocmai potrivite, văd aievea degetul Sfântului Pavel, îndreptat spre mine şi cu privirea pe măsură de aspră, îmi spune: „Nu vă amăgiţi: Dumnezeu nu se lasă batjocorit; căci ce va semăna omul, aceea va şi secera!"

Un proverb românesc mereu ne spune să nu uităm, mai ales că este verificat şi străluceşte ca diamantul: „Cine seamănă vânt va culege furtună!"

Şi aşa, ne adunăm în cugetul nostru luminat de Duhul Sfânt şi ne vedem pe dinăuntru şi pe dinafară şi punem început bun: gândului, vorbei, scrisului, cântului, purtării şi lucrării de zi cu zi.

Doar aşa n-am spune vorbe-n vânt şi n-am face fapte rele!

Gheorghe Grigurcu

„Azi, cerul de un albastru implorator”

■ Două cărți de proză nu lipsite de interes, în paginile cărora însă ficțiunea se împiedică de inserții directe ale realului, cu nume și date nu deosebit de atractive, având o identitate memorialistică. E ca și cum un actor, interpretând pe scenă o piesă de teatru, și-ar întrerupe în unele momente rolul spre a relata, imprevizibil, întâmplări din propria sa viață.

■ Nu mai puțin tulburător misterul a ceea ce s-a petrecut decât misterul viitorului.

■ Scrisul? Senzația de a te afla mereu într-o anticameră.

■ „Matematicile, științe tipice ale *intelectului*. N-au un trecut prin care să înțelegi, eventual mai bine, partea. De aceea nu se poate trișa cu ele: dacă nu înțelegi ceva, nu poți merge mai departe. Dar tocmai *acest* tip de rigoare al lor le arată și limitele. Căci există o altă rigoare, a rațiunii, unde încape iraționalul, după cum încape ignoranța provizorie, și totuși lucrurile țin cu adevărat, până la urmă” (Noica).

■ Așadar 90 de ani. Ca și cum ai primi o diplomă imprimată pe o hârtie de proastă calitate.

■ Prietenul îți oferă în dar pe cale empatică ființa sa lăuntrică, amicul doar o convergență de opinii.

■ Scriptor. Ai întârziat să notezi ceva. „Ideea” încă nebuloasă a rămas, dar fug cuvintele care ți s-a părut că au articulat-o în minte. Substituirea lor, nesatisfăcătoare. Verbalizarea aidoma unui exercițiu de tragere la țintă.

■ Scriptor. Îi comentează cu inclemență pe autorii pe care-i consideră inferiori persoanei sale, cu o disimulată reprobare pe cei care i-ar fi putut socoti superiori și îi vine dificil foarte să-și stabilească apropierea de vreun confrate.

■ Scriptor. Forma cea mai subtilă nutrindu-se din informal.

■ „Protestantismul oscilează între sclavia literei și raționalismul care evaporează viața credinței. Dacă Biserica catolică ar dispărea, confesiunile protestante s-ar spulbera, dar dacă acestea s-ar spulbera, ea n-ar dispărea. Protestantismul trebuie să-și împlinească tot ciclul, să ajungă să se piardă în raționalismul care ucide orice viață spirituală, pentru ca să recadă în credința din care a ieșit. Libertate, libertate! Când oare a ajuns un protestant la libertatea misticilor catolici? Protestanții cad ori în sclavia literei, ori în nihilismul rațiunii” (Unamuno).

■ Scriptor. O instanță supremă te citește. Ai putea scrie fără o atare credință fie și implicită?

■ Scrii pentru a te cunoaște? Acum tot mai mult pentru a te recunoaște.

■ X umple doar spațiul în care e așteptat. Y, deși prezent, îl lasă vacant.

■ „Slăbiciunea unui artist este că ține să facă școală. Atunci, dacă vrea să facă școală, în loc să rămână singur, enigmatic, inviolabil într-un fel, trebuie ca opera lui să conțină un singur element capabil să se îndepărteze de ea” (Jean Cocteau).

■ Uneori fracțiuni minime de timp, intense, esențiale, răvășitoare, foarte ale tale și totuși nu știi de unde să le iei: dintr-un trecut necunoscut, dar care are aerul a rezista undeva, a te aștepta cu familiaritate, dintr-un viitor necunoscut care s-ar putea să nu vină niciodată în pofida straniului său realism concurând cu succes prezentul? Sau din în veci misteriosul lor amestec provocator?

■ Odăile atât de reale ale visului într-o casă inexistentă.

■ „Unde începe și unde sfârșește marea tăcere a lumii?” (dintr-un film).

■ „Potrivit unei legende, după ce Sfântul Gheorghe l-a înfrânt pe balaur, din sângele acestuia a crescut o tufă de trandafiri. Sfântul a rupt una din flori și i-a dăruit-o prințesei care îi salvase viața. Iată de ce, în Catalunia, ziua Sfântului Gheorghe, sărbătorită pe 23 aprilie, mai este numită și «El Dia de la Rosa» («Ziua trandafirului»). Există documente care atestă că, inspirați de gestul Sfântului Gheorghe, bărbații din Catalunia au început, încă din secolul al XV-lea, să le ofere femeilor trandafiri, ca semn al iubirii. Însă în 1926, Spania, din care face parte și Catalunia, a declarat 23 aprilie (data la care este celebrată moartea marelui scriitor Miguel de Cervantes) «Ziua Cărții». Întâmplarea face ca tot la 23 aprilie a murit și un alt reprezentant celebru al literaturii universale, William Shakespeare. Așa că ideea a prins și peste hotare, iar în 1995, UNESCO a adoptat această dată drept «Ziua Internațională a Cărții». (...) Prilej cu care catalanii spun: «Un trandafir pentru iubire, o carte pentru eternitate»” (*Formula As,* 2023).

■ Existențialul e nu o dată nonfigurativ, aidoma tălăzuirii norilor pe cer. De unde dificultatea mai cu seamă pentru scriptor de a-l supune conștiinței, de a-l verbaliza.

■ Scriptor. Punctul maxim al evoluției sale atunci când acesta coincide cu punctul maxim al spiritului său autocritic.

■ Îmi spune A.D.: „Artur Silvestri a devenit oare un soi de monah cu barbă albă spre a-L ruga pe Dumnezeu să-i ierte pe Eugen Barbu și pe ortacii lui de la *Săptămâna*? Nu știu dacă are curajul de a se ruga pentru propria-i iertare”.

■ „O fetiță din Los Angeles a cerut autorităților care se ocupă de supravegherea animalelor domestice în marele oraș californian permisiunea de a ține un unicorn în curtea din spatele casei în care locuiește cu familia ei. Primăria a eliberat, astfel, primul permis de deținere a unui unicorn din istorie. Permisul a venit cu următoarele condiții: unicornul trebuie expus razelor soarelui, razelor lunii și curcubeului când apare, iar stăpâna trebuie să îi curețe cornul cu o cârpă fină cel puțin o dată pe lună. Acum, fetița a început să caute un unicorn. Știți pe cineva?” (*Dilema veche*, 2023).

■ Azi, cerul de un albastru implorator, cu o nuanță mistică, de parcă, aflat la o extremitate a condiției sale, s-ar strădui să articuleze o rugăciune. Cărbunelui îi stă bine cu un atare azur total care, bunăoară în rumoarea Amarului Târg, ar fi mai puțin luat în considerare.

■ A.E.: „Civilizația actuală: o stare de barbarie domesticită. Societatea nu urmărește a suprima barbaria. O conservă ca pe o rezervație necesară istoriei (vezi războaiele)”.

■ Se întâmplă să începi a scrie în direcția unei spețe pentru care în acel moment nu ai tragere de inimă: critică atunci când ai prefera jurnal, publicistică atunci când ai prefera versuri etc. E ca și cum ai trece de la o stare a timpului la alta învesmântat necorespunzător, iarna prea subțire, vara într-un palton.

■ Ți-a „reușit” textul pe care trebuia să-l termini azi. Te simți parcă eliberat și de alte obligații pe care le-ai ocolit. Expansiunea reflexă a unui moment de satisfacție.

■ „Ce faci atunci când pe o cale nu ai nici o speranță? Cauți o altă cale pe care să nu ai nici o speranță” (dintr-un film).

■ „Suferința profundă înnobilează; ea izolează. Una dintre cele mai subtile forme de deghizare o constituie epicureismul și o anumită cutezanță a gustului, ostentativă de-acum, care tratează cu ușurință suferința și se apără de tot ceea ce e trist și profund. Există «oameni veseli» ce recurg la voioșie fiindcă din pricina ei sunt înțeleși anapoda – și *vor* să fie înțeleși așa. Există «oameni de știință» care se slujesc de știință pentru că ea le dă un aer de jovialitate, iar spiritul științific poate duce la concluzia că persoana respectivă este superficială – ei *vor* să ne inducă această concluzie greșită. Există însă spirite libere și insolente care ar dori să ascundă și să nege că ele sunt niște inimi zdrobite, trufașe și incurabile; iar uneori nebunia însăși este masca menită să tăinuiască o cunoaștere nefericită și prea sigură” (Nietzsche).

■ A.E.: „Atât de frapant deosebit de X te descoperi a fi, încât pentru a continua relațiile deocamdată de neocolit cu acesta simți nevoia să întinzi spre persoana sa o punte precum deasupra unei prăpăstii.”

■ La un local, despre femei: „X o fabrică de copii, Y un depozit de copii, Z un atelier de reparat copii”.

■ Stare compulsivă. Conștiința aidoma aceluiași text transcris punitiv de un anume număr de ori, de către un elev care a încălcat disciplina, la dispoziția dascălului său.

■ „O minte mai puțin strălucită, dar onestă, plictisește mai puțin, pe măsură ce trece timpul, decât o minte strălucită, dar cu defecte” (La Rochefoucauld).

■ Scriptor. Contactul direct cu publicul îl supără precum o lumină prea tare în ochi. Preferă a-l introduce în ficțiune.

■ „«10.000 de pași pe zi reprezintă un minim pentru sănătate» sună îndemnul medicilor lansat în urmă cu câțiva ani. Or, se pare că doar 7000 de pași pe zi sunt la fel de benefici, afirmă specialiștii americani, în urma unui experiment care a cuprins 2110 persoane și a durat 11 ani. Odată această normă împlinită, indivizii prezintă un risc mai mic cu 70% de a muri prematur, indiferent de viteza de deplasare. Mersul pe jos protejează de maladii potențial mortale cum sunt obezitatea, diabetul, maladiile cardiace și cancerul” (*Formula As*, 2022).

■ Lucruri spălate de lumină, lucruri spălate de întuneric.

■ Dispus a mai fi tu însuți, astfel cum ai dori să mai faci o plimbare matinală după ce abia te-ai întors dintr-una.

■ Senectute. A duce inclusiv poveri incognoscibile.

■ „Politica, «Istoria» - cum se spune astăzi – nu mă interesează, pentru că toate problemele care se discută zi de zi îmi par deja rezolvate. Mai există însă, firește, oameni care nu știu sau care nu vor să știe că problemele libertății, ale justiției sociale, ale planificărilor economice etc. au fost rezolvate și că soluțiile lor sunt ireversibile. Dar ce sens ar putea avea să vă consacrați energia și inteligența pentru a-i convinge? Ar fi ca și cum, în secolul al XVIII-lea, ați fi luptat pentru triumful heliocentrismului pentru că în seminarii anumiți preoți continuau să susțină geocentrismul.”

■ Mai 2021. Un desen al lui Leonardo da Vinci reprezentând un cap de urs a fost scos la licitație cu prețul de pornire de 16,7 milioane de dolari.

■ A.E.: „Tusea și dragostea nu pot fi ascunse, glăsuiește un proverb rusesc. După cum nici nesinceritatea opiniei critice”.

■ P. G., poet. Cunoscându-l tot mai bine, puteam reacționa prin milă sau prin dezgust. M-am străduit să rămân la prima atitudine, dar realitatea comportării sale a făcut-o dificilă. Acum, în memorie, o tresărire totuși de compasiune pentru acest ins în mai multe chipuri dizgrațiat.

■ „Prejudecata populară judecă după imagini stereotipe – ca cele de la *Epinal* – și nu știe că iezuiții au constituit mereu aripa liberală și progresistă a bisericii catolice; că au predat și pus în circulație științele pozitive, că predilecția lor a fost înspre matematici și astronomie, că în discuția polemică asupra grației au luat partea concepției celei mai îngăduitoare pentru om (strășnicia au susținut-o janseniștii); că l-au *susținut* pe Galileu în timpul procesului său – acuzatorii erau dominicanii, nu ei! – aplicând teoria probabilității – creatorii căreia sunt – și propunând în mod foarte rațional ca sistemul lui Galileu să fie considerat ca o ipoteză științifică” (Nicolae Steinhardt).

■ Moment negru. Înainte de-a te concilia cu Dumnezeu ar trebui să te conciliezi cu tine însuți. Dar cum?

■ Câte o blasfemică particulă a memoriei străpungând, nu o dată sfâșiind țesătura mătăsoasă a amintirii, aidoma unui dinte metalic ascuțit.

■ Senectute. Împrejur lumea aceasta de care te vei despărți curând, ori de care te-ai și despărțit prin copleșitoarea sa nostalgie pe care o trăiești anticipativ.

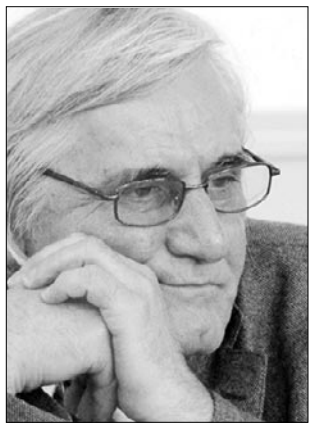
■ „Gândul este deja istovit și nu mai poate fi folosit. (O observație asemănătoare am auzit odată de la Labor cu privire la gânduri muzicale.) Ca și staniolul care, odată boțit, nu mai poate fi netezit. Aproape toate gândurile mele sunt oarecum boțite. Gândesc de fapt cu pana, căci capul meu nu știe adesea nimic din ceea ce scrie mâna mea” (Wittgenstein).

■ Imaginarul dispus a refuza sau beatifica realul, după împrejurări. Aidoma unui copil în raport cu părintele său, putând avea fie o atitudine rebelă, fie un cult afectiv.

■ Oboseala: un soi de păcat somatic? Rațiunea, afectele, impresiile, reacțiile nu cad de atâtea ori în umbra sa?

Îi comentează cu inclemență pe autorii pe care-i consideră inferiori persoanei sale, cu o disimulată reprobare pe cei care i-ar fi putut socoti superiori și îi vine dificil foarte să-și stabilească apropierea de vreun confrate.

Nicolae Oprea

Pagini de jurnal. Revista «Argeș» de-a lungul anilor (1966–1989–1990)

În editorialul din numărul 1 apărut în ianuarie 1990 afirmam: „Reînnodăm tradiţia Argeşului pătrunşi de adevărul că nimeni (niciun propagandist!), nu ne mai obligă să eludăm criteriul valorii”.

Revista *Argeş*, înfiinţată la Piteşti în 1966, a fost condusă la începuturi de Mihail Diaconescu, urmat după câţiva ani de poetul Gheorghe Tomozei din generaţia prolifică şi talentată a lui Nichita Stănescu. Se alătură lui Tomozei, migrând dinspre Bucureşti, un alt poet marcant al generaţiei, Florin Mugur, cu funcţie de adjunct, locuind o vreme în oraşul de adopţiune. S-a remarcat dintre colaboratorii revistei şi criticul – tânăr pe atunci - Nicolae Manolescu, acordând un interviu definitoriu. Reţinem din dialogul său opţiunea pentru sonet: „Prin sonet a fost întreţinut cultul pentru imaginea elaborată, pentru muzică, prin sonet au fost amendate construcţiile teribiliste şi dezordinile lexicale. Inconfundabil, timbrul sonetului s-a păstrat dens şi pur şi e de aşteptat o resurecţie a sa”. Iar liderul generaţiei şaizeciste Nichita Stănescu a publicat în suplimentul revistei „Literatorul” de la începuturi un grupaj poetic omogen – *O literă în oglindă*. Şi va deveni un colaborator aproape permanent al revistei din acei ani. Înclinaţia fondatorilor revistei către genul poetic este accentuată prin publicarea postumelor lui Dimitrie Stelaru, a poemelor în proză ale lui Miron Cordun şi poeziile talentatei argeşene Otilia Nicolescu. Se remarcă de asemenea contribuţia revistei la clarificarea destinului dramatic al lui Nicolae Labiș. Revista „Argeş” publică într-o serie de numere articole referitoare la colegul lui Tomozei şi Mugur de la Şcoala de literatură sau poeme inedite din manuscrisele acestuia. Sunt reproduse poeme din grupajele *Primele iubiri* şi *Lupta cu inerţia*. De această dată contribuabilul confesiv este Mihai Gafiţa care îşi deapănă amintirile privitoare la viaţa teribilistă a poetului trecut în nefiinţă la 21 de ani.

În momentul revoluţionar de cotitură anti-comunistă din decembrie 1989, compoziţia redacţională s-a modificat radical. Pe fondul evenimentelor de răscruce, Comitetul de conducere ales de redactori şi colaboratori permanenţi, a fost alcătuit din regretatul Miron Cordun (unicul poet argeşean distins cu un premiu U.S.R.), Nicolae Oprea (redactor şef) şi Călin Vlasie. În editorialul din numărul 1 apărut în ianuarie 1990 afirmam: „Reînnodăm tradiţia *Argeşului* pătrunşi de adevărul că nimeni (niciun propagandist!), nu ne mai obligă să eludăm criteriul valorii”. (Cf. *Dicţionarul presei literare româneşti, 1970/ 2000* de I. Hangiu; Ed. Institutului Cultural Român, Bucureşti, 2004). Printre colaboratorii din afara redacţiei se numără: Ioan Alexandru, Liviu Ioan Stoiciu, Alexandru Muşina, Liviu Antonesei, Mircea Cărtărescu, Dan Damaschin, Elisabeta Novac, Ioan Boloș, Dan Ciachir, Florin Mugur (printr-un interviu pe care mi l-a acordat), Augustin Buzura, Ion Zamfirescu, Ştefan Găităraru, Alexandra Stănescu, Toma Biolan etc. Începând cu numărul 1/1990, redactorii schimbă denumirea în *Calende*, preluând tradiţia fostei reviste interbelice *Kalende*, înfiinţată de Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu şi Pompiliu Constantinescu. Cu varianta iniţială: *Preocupări literare; Revista Societăţii „Prietenii Istoriei Literare”*.

BIBLIORAFT:

● Calinic Argeşeanul, *Catehism filosofic*, Ed. Fundaţiei Calinic Argeşeanul, Oieşti Pământeni, 2026;

● Constantin Ţoiu, *Galeria cu viţă sălbatică*, Ediţia a şaptea. *Studiu introductiv, note, repere biobibliografice şi dosar de receptare critică de Marius Miheţ* (182 pag.), Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2025;

● Cassian Maria Spiridon, *Convorbiri literare. Povestea unei reviste (martie 1867 – decembrie 2025), Ediţia a doua, întregită*, Asociaţia Convorbiri literare şi Ed. Timpul, Iaşi, 2026, 610 pag; 2026. Studiul este împărţit riguros în capitolele: *Istoria veche şi istoria recentă*, *Redactori şi colaboratori*, *Actuala serie*, *Treizeci de întâlniri convorbiriste*;

● Dan Perşa, *Recensământul morţilor, roman*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2025;

● Ion Vartic, *Radu Stanca. Ars doloris*, Ed. Muzeul Literaturii Române, Bucureşti, 2025;

● Ştefan Melancu, *Ithaca, mon amour*, proză, Ed. Junimea, Iaşi, 2026;

vStan V. Cristea, *Constantin Noica. Intruchipări în prezent. Cronici literare,* Ed. Aius, Craiova, 2026;

● Ion Mărculescu, *Hărmălaia (Baladă pentru ochelarii mei),* poezii, Ed. Marcona, Târgovişte, 2026;

● Niculae Ionel, *Litere. Exerciţii de admirare*, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2023; idem, *Scrisori din toate zilele anului. (Jurnal - 1992)*, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2026;

● Vasile Nedelciu, *Fără con pe Facebook,* poezii, Ed. Junimea, Iaşi, 2025;

● Viorel Avramescu, *Colecţionarul de scoici, Poezie*, Ed. Neuma, Dej,2026;

● Ioan Avram, *Zidirea visurilor mele*, poezii, Ed. Ecou Transilva, Cluj-Napoca, 2026;

● Iulia Dragomir, *Zâmbetul lui Dumnezeu*, poezii, prefaţă de Al. Cistelecan, Cişmigiu Books, Bucureşti, 1026;

● Nicolae Ioan Dragu, *Poezii din vremea surdă,* volumul 2 - *Cu cărţile pe faţă. Cartea întâi*, Ed. Izvorul cuvântului, Buftea, 2026;

● Cecilia Dragomir, *Peregrinări la templul iubirii*, Ed. Rafet, Râmnicu Sărat, 2026;

● Elena Oprea, *File de album din istoria literaturii române, vol. II*, Ed. Zven, Târgovişte, 2026; (fără legătură familială cu subsemnatul!);

● Eugen D. Popin, *Noaptea prizonierului sau Trebuie spuse toate*, proză, Ed. Limes, Floreşti, 2026

Algoritmii împotriva oamenilor

(urmare din p. 2))

digitalizării loveşte din nou: a picat serverul ONRC, aşa că va trebui să aştept până a doua zi. A doua zi e vineri, ceea ce înseamnă că dosarul va putea fi analizat abia luni. Mai aştept. Luni după-amiază o sun pe doamna drăguţă din provincie, care îmi dă vestea cea bună: am obţinut actul eliberator.

De acum ar trebui să fie simplu, îmi spun. ONRC trimite actul la ANAF şi ANAF, cu aceeaşi eficienţă digitală cu care m-a inactivat, mă va aduce din nou la viaţă economică. Aş...

ONRC nu se mai mişcă la fel de rapid, aşa că încarc eu documentul mântuitor în SPV pentru a grăbi lucrurile. Şi aştept din nou... Şi nimic. Fire filosofică, încep să pun întrebări. Nu trece mult până să aflu că şi aici e un blocaj din cauza numărului mare de dosare. Digitalizarea a redus numărul de angajaţi – acum e totul mai simplu – fără să reducă povara deciziilor. Dosarele se depun, poate, mai uşor, dar analiza lor e făcută tot de oameni, drept pentru care paralizia instituţională e inevitabilă. Întârzierile depăşesc luna. Mai aflu că, pentru a deveni din nou activ, trebuie să ai toate actele în regulă. Nu e suficient doar actul pentru care ai fost suspendat. De pildă, dacă nu ai depus o declaraţie acum cinci ani, atunci, până nu-ţi rezolvi şi acea problemă, rămâi în aer. Chiar dacă declaraţia respectivă e urmarea unei erori a Fiscului. Se întâmplă. Şi softurile cele mai bune dau erori.

Dau şi la ANAF peste doamne drăguţe. Fac tot ce pot ca să mă ajute, dar digitalizarea le pune şi lor probleme. Programele nu pot fi ocolite şi nu cunosc priorităţi. Unde sunt legi şi computere nu e tocmeală. Dar ceva, ceva se mai poate face. Trebuie să mai plătesc nişte impozite. Nu stau pe gânduri şi mă arunc pe primul ghişeu. Plătesc fără să mă uit. Ajuns acasă, aflu că mai am şi alte impozite de plătit. E joi după-amiază şi mă grăbesc ca dosarul să fie analizat vineri, zi scurtă. Plătesc din nou fără să stau pe gânduri, ba aleg şi opţiunea urgent, ca să meargă cât mai rapid. Vineri la prânz, nimic. Nu se vede nicio plată. Sâmbătă, nici atât. Duminică e duminică şi probabil că programele au, la rândul lor, zile de repaus. Rămâne să verific luni dimineaţa, când poate zeii digitalizării se vor îndura de mine.

Nu ştiu cum se va termina această odisee birocratică. M-am bucurat să văd că încă există oameni, chiar şi în spatele unor ecrane şi birouri. Ticurile mele libertariene m-ar face să spun că de vină e exclusiv statul şi, într-adevăr, birocraţia are o inerţie şi o anchilozare constitutivă. Dar astăzi problema reală o constituie algoritmii. Recent a trebuit să stau cu un telefon în mână şi să-mi încadrez faţa într-un dreptunghi tremurător pentru a mă autentifica la o bancă privată. Mai făcusem acelaşi lucru pentru nişte bilete de avion. Şi multe altele... În trecut, când intrai în legătură cu statul, te exasperau oamenii. Acum am început să-i privesc ca pe nişte arhangheli şi tresar de fericire când pot să vorbesc cu o persoană, fie ea şi mai antipatică, nu cu un robot. Ba chiar am impresia de multe ori că şi lor le place mai mult decât statul în ecran.

Acest necaz, insignifiant la scara suferinţei umane, mi-a adus aminte de o întâmplare povestită de Julien Green. „La perceptor, o doamnă bătrână îi spune funcţionarului: «Am venit să vă spun că nu mai vreau să plătesc impozite. Sunt săracă şi sunt bolnavă, aşa că, gata, nu mai vreau». Funcţionarul o întreabă cum o cheamă şi-i spune să aştepte o clipă, se duce şi vorbeşte cu cineva într-o încăpere alăturată şi se întoarce: «Foarte bine, doamnă, nu veţi mai plăti impozite. – Dar vreau o scrisoare de la Fisc ca să fiu sigură. – O veţi avea mâine.» Cu siguranţă că în cer au răsunat câteva acorduri de harpă neobişnuite!”

amintiri

Octavian Soviany

Nuvelistica lui Caragiale (2)

Filonul naturalist al prozei caragialiene se continuă în nuvela *În vreme de războ*i în care reapare analiza stărilor obsesive și a fricii patologice ce degenerează finalmente în nebunie, prezente și în *O făclie de Paște*. Preotul Iancu este căpetenia unei bande de tâlhari și, suspectat de autorități, se înrolează ca voluntar și pleacă în războiul din 1877, lăsându-și averea în seama fratelui său, hangiul Stavrache. Acesta este înștiințat la un moment dat că Iancu a căzut la datorie, dar este obsedat de ideea că acesta va reveni și își va revendica bunurile. Obsesia lui ia proporții, îi alterează lui Stavrache percepția realității, e bântuit de halucinații, nu mai poate poate face distincție între realitate și propriile sale fantasmagorii și, are, în două rânduri, vedenii în care fratele său, revenit pe neașteptate, pretinde să-i fie restituită agoniseala. În cele din urmă, popa Iancu apare cu adevărat la hanul lui Stavrache, îi mărturisește acestuia că a delapidat din caseta regimentului și îi solicită bani. Hangiul reacționează cu violență, și într-un acces de nebunie, încearcă să-și sugrume fratele, iar după ce este imobilizat de însoțitorul acestuia, începe să cânte popește. Nuvela poate fi citită din mai multe perspective; ca o narațiune realistă ilustrând tema „banului care dezumanizează”, ca un studiu de caz naturalist sau ca nuvelă fantastică, în care se relatează povestea unui transfer de personalitate. Un detaliu din final (Stavrache începe să cânte popește) pare să sugereze că odată cu averea lui popa Iancu hangiul și-a însușit și personalitatea acestuia, nuvela integrându-se astfel în categoria fantasticului psihologic, prezent și la alți reprezentanți ai naturalismului, cum ar fi bunăoară Guy de Maupassant. O asemenea interpretare este motivată de interesul constant al lui Caragiale pentru fantastic: el nu este doar - așa cum am văzut - unul dintre creatorii nuvelei psihologice românești - ci și (alături de Eminescu) creatorul celei fantastice. Cu deosebirea că în timp ce fantasticul eminescian avea o dimensiune metafizică, cel al lui Caragiale este de sorginte folclorică, valorificând credințe populare și superstiții.

Așa se întâmplă în nuvela *La hanul lui Mânjoală* în care apar motive precum cel al „locului rău”, al „pactului cu diavolul” sau al „vrăjitoarei”, toate cu rădăcini în folclor. În drum spre conacul viitorului său socru, protagonistul poposește la hanul lui Mânjoală, ținut după moartea acestuia de Mânjoloaia, în legătură cu care circulau tot felul de zvonuri ciudate: unii spuneau că ar fi găsit o comoară, alții că umblă cu farmece, iar atunci când fusese călcată de niște tâlhari s-au petrecut lucruri neobișnuite. Aceștia *„s-au apucat să-i spargă ușa. Unul dintre ei, ăl mai voinic, un om cât un taur, a ridicat toporul și când a tras cu sete, a picat jos. L-au ridicat repede! era mort... Frate-său a dat să vorbească, dar n-a putut - amuțise. Erau patru inși. L-au pus pe mort în spinarea lui frate-său, și ceilalți doi l-au apucat de picioare, să-l îngroape undeva departe. Când să iasă din curtea hanului, Mânjoloaia începu să strige pe fereastră: hoții! și-n față-le, iacă zapciul cu mai mulți inși și cu patru dorobanți călări. Strigă pomojnicul: „Cine-i?” Hoții cei doi fugi care-ncotro! rămâne mutul cu frate-său mort în cârcă. Acu, ce te faci la cercetare? Toată lumea știa că mutul vorbește; cui putea să-i treacă prin cap că mutul nu se preface? L-au bătut până l-au smintit, ca să-i vie glasul la loc - degeaba. De atunci li s-a tăiat pofta flăcăilor să mai calce hanul...”* Călătorul e bine primit de Mânjoloaia, contrariat oarecum de absența icoanelor și de prezența unui cotoi straniu, dar atras de farmecele gazdei, a cărei înfățișare părea nealterată de trecerea timpului: *„Cocoana Marghioala era frumoasă, voinică și ochioasă, știam. Niciodată însă de când o cunoșteam - ș-o cunoșteam de mult; trecusem pe la hanul lui Mânjoală de atâtea ori, încă de copil, pe când trăia răposatul taică-meu, că pe acolo n-era drumul la târg - niciodată nu mi se păruse mai plăcută...”* Deși locul e primitor, hangița atrăgătoare și receptivă la avansurile musafirului, deși afară se lăsase noaptea și se dezlănțuise un vifor cumplit, eroul se decide totuși să-și continue călătoria. Înainte de plecare, cocoana Marghioala îi vrăjește însă căciula, astfel că personajul rătăcește drumul și orbecăie prin împrejurimile hanului în tovărășia unui ied negru, apărut din senin. În cele din urmă, eroul se pomenește în spatele hanului, rămâne peste noapte acolo în compania hangiței și își prelungește șederea până când tatăl viitoarei lui logodnice, pocovnicul Iordache vine și-l ia cu forța de acolo, ducându-l la un schit unde e supus, timp de patruzeci de zile, la post și la pocăință. Apoi are loc logodna, pe urmă căsătoria; după o vreme vine vestea că hanul lui Mânjoală a căzut pradă unui incendiu, hangița a pierit mistuită de flăcări, iar la aflarea acestei vești bătrânul Iorgu încearcă să-și convingă ginerele că Mânjoloaia îi pusese farmece și că iedul cel negru și cotoiul fuseseră una și aceeași făptură, respectiv diavolul. Diavolul joacă de altfel un rol important în proza fantastică a lui Caragiale; dacă în *La hanul lui Mânjoală* apăruse în două dintre ipostazele sale animaliere cele mai frecvente, în alte nuvele el va lua înfățișare omenească. Astfel în *La conac* spiritul malefic împrumută chipul unui călător neobișnuit ce încearcă să-l împingă la rele pe un flăcăiandru naiv și lipsit de experiență. Aici demonul are fizionomia omului „însemnat” (detaliu preluat din credințele populare), iar privirea lui are efecte malefice: *„Călătorul după chip și port e un negustor, vreun orzar ori cirezar, de cari umblă pân sate după daraveri; un roșcodan grăsuliu, cu fața vioaie; cârn și pistrui; dar om plăcut la înfățișare și tovarăș glumeț; numai atâta că e șașiu, și când se uită drept în ochii tânărului, îi face așa, ca o amețeală, cu un fel de durere la apropietura sprincenelor.”* Semnul crucii, făcut de tovarășul său de drum, pe care îl îndeamnă să-i jefuiască pe călătorii ce înnoptaseră „la conac”, recuperând astfel banii străini pe care-i pierduse la cărți, îl va face însă inofensiv. În *Calul dracului* diavolul ia în schimb înfățișarea unui adolescent, dar își păstrează - așa cum va descoperi baba alături de care înnoptează - coada și coarnele: *„Prichindel jos sforăia, și luna sus de trei suliți și mai bine... Baba s-apleacă pe o rână, să-l vază dacă-i învelit cumsecade, că-i era milă de el; când se uită de-aproape, vede într-o parte învelitoarea băiatului cam ridicată; i-o apasă... cerga iar se ridică; iar i-o netezește-n jos... cerga iar în sus. Zice baba-n gândul ei: <<Ia să vedem mai bine>>... și trage încetinel cerga, pune mâna și dă de o coadă. <<Am înțeles!>> Lasă cerga la loc binișor peste băiatul adormit, și s-apucă să-l mângâie blând pân păr; o ia-ntâi de la ceafă și, când ajunge cu mâna spre frunte, dă de două cucuie tari - ce mai încape vorbă? -, niște cornițe în lege.”* În sfârșit, în *Kir Ianulea* (capodopera „demonologiei” caragialiene), dracul devine protagonist: dorind să afle mai multe despre răutatea femeilor, Dardarot, căpetenia dracilor, îl trimite pe Aghiuță pentru zece ani pe pământ. După ce primește de la Dardarot o sută de mii de galbeni pentru cheltuieli, acesta ia chip de om *„nici matuf, dar nici prea țângău; om numai în puterea vârstei, frumos și arătos*”, se instalează la București, își spune Kir Ianulea și își inventează o biografie, cu care o pune la curent pe baba Marghioala, astfel încât *„până seara, toți ai casei; până-n două zile, mahalaua-ntreagă; până-ntr-o săptămână, tot târgul... toată lumea a știut istoria lui kir Ianulea mai bine chiar decât el”*. În biografia fictivă a lui Ianulea sunt de efect savantlâcurile burlești, ca în descrierea împrejurărilor în care ar fi murit părinții acestuia: așa cum precizează un învățat, cauza morții lor a fost *„un fel de boală care bântuie mai cu samă în postul Paștelui la christianii răsăriteni... Greșesc oamenii - c-așa e bietul om, supus greșelii - mănâncă întâi ridiche și pe urmă fasole... Vezi bine, ridichea își repede tăria-n sus, iar fasolea își navălește puterea spre partea dimpotrivă; una-mpinge, alta nu se lasă; se-ncinge luptă cu iuțeală mare în măruntaie, cârcei peste cârcei, până se face încurcătură-n mațe, de se sparge praporul - și se prăpădește omul de hurdukarismós - așa zic grecii la năpasnica asta de boală.”* Aghiuță-Ianulea știe să se facă plăcut în mediile negustorești, mulți vor să-l ginerească și în cele din urmă se căsătorește cu Acrivița, iar din momentul acela viața lui se preface într-un coșmar. Din blândă și supusă, cum se arătase până la căsătorie, Acrivița se transformă brusc într-o scorpie, devine tiranică și capricioasă, ba își tratează soțul cu o răceală ostentativă, ba îi face scene de gelozie, pune oameni să-l spioneze, apoi cade în patima jocului de cărți, își bârfește prietenele, îi varsă lui Ianulea un castron cu ciorbă fierbinte în față, pe urmă, devenind drăgăstoasă, îl convinge să-i înzestreze surorile și să-i căpătuiască frații și, împingându-l la cheltuieli din ce în ce mai nesăbuite, îl face să sărăcească în cele din urmă. Urmărit de creditori, el găsește adăpost în via lui Negoiță, care îl ascunde sub niște araci. În semn de recunoștință Aghiuță își dezvăluie binefăcătorului său adevărată identitate, îi povestește întâmplările prin care a trecut de când a fost trimis pe pământ și îi arată cum are de gând să-l răsplătească: *„De câte ori ăi auzi c-a intrat dracu-n vreo femeie, nevastă, fată, măcar fie ori din ce loc, ori de ce neam ar fi, să știi că eu sunt ăla. Numaidecât dar să vii acolo, că eu nu ies din ea până nu m-ăi goni dumneata... Firește că daca i-ai da de leac, degeaba n-are să-ți fie... Bărbatul femeii ori părinții fetei or să te răsplătească frumos...”* Aghiuță își ține făgăduiala, Negoiță vindecă mai multe tinere posedate de diavol, iar după ce o însănătoșește și pe fiica caimacanului de la Craiova, dracul îi spune: *„De-acuma, te-am procopsit; nu-ți mai sunt dator cu nimica. Să știi prin urmare, neică Negoiță, că asta ți-este a din urmă... Să nu care cumva să te mai văz că te ții de coada mea, că nu numai nu capeți nimica, dar încă mă și supăr, și dacă m-oi supăra, de! poate să-ți pară foarte rău...”* Peste o vreme, chemat la căpătâiul fetei lui Vodă, în care sălășluia acum Aghiuță, Negoiță nu-l poate face să plece decât recurgând la o stratagemă ingenioasă: el cere să fie adusă la palat Acrivița și îl face pe diavol să se îndepărteze numaidecât. Ulterior, Negoiță o caută pe Ianuloaia și, mișcat de mizeria în care trăia aceasta, dar mai mult vrăjit de farmecele ei, o învață cum să scape de sărăcie: *„... De câte ori ăi auzi c-a intrat dracu-n vreo femeie, nevastă, fată, măcar fie din orce loc, or de ce neam ar fi... numaidecât să mergi acolo, că nu iese din ea până nu l-ăi goni dumneata... Să-i zici pătimașei numai atâta, parc-ai fi-ntâlnind pe omul dumitale: <<Aici mi-ai fost ascuns, Ianulică?... și eu te căutam ca o nebună... fos-mu! parigboria tu kosmu!>>”*. La fel ca în poveștile lui Creangă, diavolul e lipsit și aici de prestanță, iar adevăraților demoni sunt Acrivița și Negoiță, care îl întrec în răutate (ea) și în viclenie (el) pe sărmanul Aghiuță, care reîntors în iad după împlinirea sorocului de zece ani, îi cere lui Dardarot două hatâruri: *„Întâi, pe Acrivița și pe Negoiță să nu-i văz vreodată p-aici! Ducă-se la rai, să se-mpace sf. Petre cu ei cum o ști. (...) Al doilea, să mă lăsați să mă mai odihnesc și eu puțintel acasă, că m-am dehulat de atâtea trebușoare pe pământ.”* Subiectul nuvelei nu strălucește prin originalitate: este vorba despre legenda diavolului întrecut în răutate de o femeie, care s-a bucurat de circulație în Occidentul medieval și a fost preluat de N. Machiavelli într-o povestire intitulată *Belfagor*. Așa cum arăta G. Călinescu, *„creația în* Kir Ianulea *stă în ideea de a transporta pe Belfagor în Bucureşti în mediu negustoresc în epoca Mavrogheni. Vocabularul epocii fanariote este adus nu numai în scopul coloarei, ci și pentru a denota nuanțe sufletești locale”*. Culoarea de epocă este redată magistral de către scriitor, e atât de vie, încât G. Ibrăileanu o considera o nuvelă istorică, iar performanța artistică atinge aici cote foarte înalte. Un punct de vedere interesant este acela al lui Gelu Negrea care, comentând aprecierea lui Ibrăileanu, consideră că *„putem vorbi mai degrabă despre parodierea unei nuvele istorice, manifestă inclusiv în transferarea aventurilor lui Belfagor (...) într-un mediu periferic și prozaic prin excelență, al negustorimii bucureștene de la 1800 și în interferarea planurilor temporale: Ianulea amestecă savoarea limbajului epocii cu miticisme de ultimă oră, procedeul născând efecte comice sigure”*.

(continuare în nr. viitor)

Un detaliu din final (Stavrache începe să cânte popește) pare să sugereze că odată cu averea lui popa Iancu hangiul și-a însușit și personalitatea acestuia, nuvela integrându-se astfel în categoria fantasticului psihologic, prezent și la alți reprezentanți ai naturalismului, cum ar fi bunăoară Guy de Maupassant.

istoria literaturii

Tudorel Urian

SUFLETUL BUCUREȘTILOR*

Aşa cum pentru mine descoperirea Parisului, a început în Place de la Concorde, pentru Mircea Damian descoperirea Bucureştilor nu poate porni decât din Gara de Nord.

În anul 2006 eram consilierul ministrului culturii, Adrian Iorgulescu, şi am fost desemnat să mă ocup de standul României la Salonul cărţii de la Paris. Mi s-a spus că am dreptul la un ajutor pe care să îl iau cu mine, care poate fi cine doresc, dar să ţin cont de faptul că este vorba de o singură persoană, care va trebui să mă ajute la toate activităţile de acolo, inclusiv la preluarea de pe banda rulantă a aeroportului Charles de Gaulle a câtorva sute de kilograme de cărţi. Eram angajat de un an de zile la minister, nu mai călcasem în viaţa mea în Paris, dar mintea mea era impregnată de cultura franceză, dar şi de relatările presei privind experienţele unor predecesori de-ai mei şi paharele lor de plastic din care se omeneau cu vin ei şi prieteniilor la standul României. După nişte ore de chibzuinţă, am luat cea mai bună decizie din viaţa mea: am anunţat că „ajutorul” meu va fi Mihai Şora. Era un perfect francofon, îşi trăise o bună parte din tinereţe la Paris, fusese prieten cu Ionesco, Cioran, Eliade, Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca, a fost primul din această pleiadă de români exilaţi publicat de prestigioasa editură Gallimard, fusese membru al Rezistenţei în Franţa ocupată, atrăsese atenţia unor nume importante ale filosofiei franceze precum Etienne Gilson şi Jacques Maritain. Ştiam că un astfel de om burdușit de experienţe franceze va avea ce să le povestească celor care ne vor vizita standul şi, ca bonus pentru mine, mă va ajuta să înţeleg mai bine „sufletul Parisului”, descoperind locurile mitice ale anilor ’30, să refac traseele vestiţilor săi prieteni, să le aud replicile. Să văd altă faţă a Parisului decât cea mitraliată de aparatele de fotografiat ale turiştilor japonezi, o versiune din interior, trăită şi plină de imagini şi chipuri din vremuri peste care s-au aşezat straturi de uitare. Singurul inconvenient era că Mihai Şora se afla în anul în care urma să împlinească 90 de ani, iar în momentul aterizării noastre pe aeroportul Charles de Gaulle, nu se punea problema să atingă cutiile pline cu cărţi care veneau în flux continuu pe banda rulantă a aeroportului, aşa că l-am rugat să păzească muntele de cutii pe care trebuia să le descarc singur pentru că nimeni din exterior nu avea voie să pătrundă în acel spaţiu. În pofida oboselii pricinuite de drum şi de mânuirea celor câteva sute de kilograme de cărţi, nu am vrut să pierd nicio secundă din ambiţiosul program de descoperire a „sufletului Parisului” aşa că am pornit la plimbare chiar din prima zi. Primul drum a fost în Place de la Concorde, locul din care se deschid marile axe ale Parisului. M-a pus să stau pe o anumită piatră cubică din caldarâm, dar cum se întunecase deja serios nu se vedea mai nimic, excepţie făcând Obeliscul egiptean din imediata noastră apropiere. În zilele următoare am străbătut malurile Senei oprindu-ne la tarabele buchiniştilor, am admirat arhitectura vechii închisori La Conciergerie, mirându-mă de situarea ei foarte centrală, frumuseţea clădirii Primăriei Parisului, zona Saint-Gérmain-des-Près cu vestitele ei cafenele gemene, Les Deux Magots şi Café de Flore, unde am mâncat câte o omletă şi unde mi-a arătat masa lui Sartre, am văzut locul unde se afla prima garsonieră a lui Ionesco la venirea în Franţa (în apropierea statuii lui Eminescu, de lângă Biserica românească) şi vestita mansardă a lui Cioran din Rue de l’Odéon. În fine, am petrecut o seară de vis în compania Monicăi Lovinescu şi a lui Virgil Ierunca, la ei acasă. De atunci, de câte ori ajung la Paris (şi, slavă Domnului, s-au ivit câteva prilejuri în ultimii 20 de ani), am impresia că Mihai Şora este în preajma mea, îi simt prezenţa, îi aud vocea, îi ascult explicaţiile, mă bucur de ceea ce văd, îmi imaginez cum mi-ar prezenta locurile pe care nu am apucat să le vedem împreună. Mi-am amintit cu toată dragostea de Mihai Şora (anul acesta ar fi împlinit 110 ani şi s-au împlinit deja 20 de ani de la plimbările noastre pariziene) citind excelenta carte a gazetarului interbelic Mircea Damian (1899-1948), *Bucureşti.1935*. De fapt cartea s-a numit, simplu, *Bucureşti*, la vremea apariţiei sale. Precizarea *1935* îi aparţine editorului de azi, pentru că prima ediţie a văzut lumina tiparului în anul 1935, fapt demonstrat prin reproducerea anastatică a foii de gardă a ediţiei princeps. Ideea editurii Vremea mi se pare foarte bună pentru a trimite la un anumit context istoric esenţial pentru înţelegerea textului. Realmente, Mircea Damian realizează o radiografie a Capitalei, îi pune în evidenţă elementele care îi conferă specificitatea, obiceiurile, modul de viaţă,

organizarea socială, instituţiile definitorii. Este un demers multidisciplinar care combină antropologia, sociologia, observaţia jurnalistică şi, deloc în ultimul rând, talentul de scriitor al lui Mircea Damian.

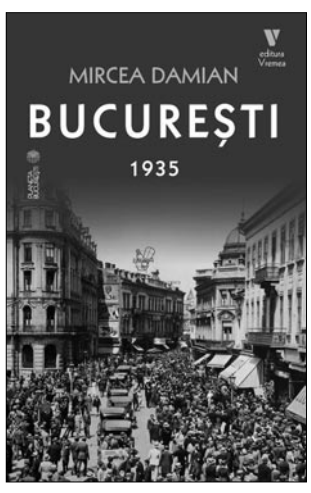
Aşa cum pentru mine descoperirea Parisului, a început în Place de la Concorde, pentru Mircea Damian descoperirea Bucureştilor nu poate porni decât din Gara de Nord. El se pune în pielea şi mintea călătorilor din provincie care descind pentru prima oară în Capitală, le intuieşte emoţiile şi uimirile, mica spaimă în faţa universului larg şi necunoscut care se află în faţa lor, îşi imaginează primele lor experienţe în metropolă, utilizând, ori de câte ori este cazul informaţii preluate din rubricile de fapt divers ale ziarelor, cu care experimentatul gazetar este atât de familiarizat. Urmează apoi descrierea locurilor iconice prin care Capitala este cunoscută de vizitatori şi de localnici: marile bulevarde, străzile, cartierele bogaţilor şi ale săracilor, tramvaiele parcurile, cafenelele şi cârciumile, viaţa culturală şi politică. Punctul zero al Bucureştilor se situează undeva la intersecţia dintre Calea Victoriei şi Bulevardul Regina Elisabeta, mai precis partea din Calea Victoriei cuprinsă între intersecţia cu bulevardul Regina Elisabeta şi Teatrul Naţional şi cea de pe Bulevardul Regina Elisabeta, de la Calea Victoriei până la Parcul Cişmigiu. Scrie Mircea Damian că acest perimetru destul de restrâns este „buricul României”, locul de promenadă al bucureştenilor, centrul vieţii mondene, locul în care sunt surprinse vestitele fotografii interbelice cu străzile invadate de sute de pietoni eleganţi şi amabili. Iată însă cum descrie autorul această zonă: „De două ori pe zi, la prânz şi seara, amândouă trotuarele şi cel puţin o jumătate din stradă sunt pline de lume. Vreau să spun sunt pline de femei. Că femei sunt mai multe. Şi se plimbă numai de la Bulevard la Teatru; şi numai de la Teatru la Bulevard. Mereu aceeaşi lume, pentru că în Bucureşti fiecare se plimbă într-un anumit loc. Niciodată plimbăreţii de pe bulevardul Elisabeta, bunăoară, nu se vor plimba pe Calea Victoriei decât în trecere. Şi viceversa.” (p. 16)

Dincolo de pitorescul străzilor şi al parcurilor, al cafenelelor şi a cârciumilor, ziaristul Mircea Damian îşi concentrează atenţia pe viaţa cotidiană a bucureştenilor. El are în vedere moravurile vremii, trece în revistă obiceiuri înrădăcinate în viaţa politică şi literară, metodele de ascensiune socială, discursurile parlamentare, sistemul de relaţii şi pile din ministere. Unele subcapitole amintesc de momentele lui Caragiale prin umor şi viziunea acidă a autorului. Un mic curs de istorie pentru cititorii de azi este reportajul *Camera*, care trece în revistă mai multe figuri din parlamentul anului 1935, fiecare cu trăsăturile specifice ale retoricii sale politice. Unele portrete produc surprize majore faţă de ceea ce ştim din cărţile de istorie despre personajele respective.

Admiră calităţile de orator ale lui Octavian Goga. Despre Nicolae Iorga impresiile sale sunt ceva mai critice. Scrie Mircea Damian: „Nicolae Iorga este şi în oratorie ca şi în scris: prolific înnodat, monoton. Are o frază atât de lungă şi face paranteze atât de largi încât trebuie să-l urmăreşti cu încordare. Vorbeşte întotdeauna la persoana întâi şi îi place să fie aprobat vizibil, să fie aprobat de oricine, dar să fie aprobat.” (p. 216) Despre Nicolae Titulescu, cu „chipul lui mongol” spune că este ca un poet în transă spune că nu vede pe nimeni când vorbeşte. „N. Titulescu este un orator occidental, format la şcoala Genevei. Deloc polemist, în înţelesul românesc al cuvântului, el îşi desfăşoară pe larg ideile şi argumentele, le ascultă apoi, cu atenţie pe ale adversarului, şi răspunde, tot cu idei şi tot cu argumente după-masă sau mâine, înainte de prânz. La o scuturare românească, singur între cinci, şase, sau douăzeci de glasuri care sfâşie, N. Titulescu nu rezistă.” (p. 217) Iată şi un portret al altei legende a lumii politice interbelice, Iuliu Maniu: „Iuliu Maniu, cu românească lui ardeleană, foarte greoaie, adică adesea încuiată, alteori nebuloasă, cu atitudinea lui înţepenită, cu glasul alb, cu ochii reci, nu este un orator mare. Nu este, mai ales, un orator cald. Cuvintele lui sunt egale, credinţele lui definitive, argumentele implacabile. Discursurile sale sunt neutre. Nu le animă cu nimic; nici cu gestul, nici cu vorba.” (p. 217) Aceeaşi privire realistă, la limita sarcasmului o aplică autorul şi asupra vieţii literare a timpului. Fie că se referă la târgurile de carte sau la cenaclurile literare bucureştene, dintre care cel mai bine îl cunoaşte pe cel al lui Eugen Lovinescu, frecventat chiar de Mircea Damian.

Bine informat, sentimental, atât cât este cazul, Mircea Damian are toate calităţile unui jurnalist din elita presei interbelice. Cartea sa, *Bucureşti. 1935*, nu ar trebui să lipsească din bibliotecile celor care iubesc Bucureştiul. Felicitări, Editura Vremea pentru iniţiativa republicării ei.

* Mircea Damian, *Bucureşti. 1935*, Editura Vremea, Bucureşti, 2026, 260 pag.

cronici

Daniel Cristea-Enache

Ritualul ritmicității

...am scris peste tot şi oriunde, fiindcă nu aveam de ales, trebuia să trimit textul. Nişte foi de hârtie şi un pix m-au ajutat în toate locurile; iar de când Matei, băiatul nostru, mi-a recomandat sistemul în care scriu acum, Google Chrome, unde orişice fragment de text se salvează automat pe internet, laptopul a devenit extensia mea scripturală.

Cum scriem ce scriem? Există un ritual? Sunt superstiţii?

Cum e tratată o criză de inspiraţie? (D.C.-E.)

Fragment din cartea scrisă în colaborare cu Flaviu George Predescu, în revista online „Literatura de azi”

Încep cu ultima mea întrebare: nu ştiu cum aş trata o criză de inspiraţie, fiindcă nu m-am confruntat niciodată cu vreuna. Mă întreb dacă un critic literar are cu adevărat criza de inspiraţie a artistului; şi, dacă da, în ce fel se manifestă ea. Nu ne mai vin la îndemână cuvintele, propoziţiile? Nu ne mai găsim argumentele pentru a susţine o anumită idee critică? Ne pierdem capacitatea analitică, nu mai putem „pătrunde” textul literar pe care l-am citit?

Eu am avut, în câteva rânduri, sentimentul unei crize, dar nu era una de inspiraţie a mea, ci de admiraţie cvasi-totală pentru capodopera literară pe care o citisem. Era ceva atât de bine şi de profund exprimat (de pildă, ultimele poeme ale lui Sorescu, pe care el nu le-a scris, fiind pe patul de spital, ci le-a dictat soţiei), încât comentariul critic devenea, cumva, superfluu. Discursul meu critic mi s-a părut parazitar şi inutil. Criza critică o leg aşadar de genialitatea artistică, în faţa căreia rămâi mut sau, cum atât de frumos spun francezii, *bouche bée*.

Altfel însă, nu am avut crize de inspiraţie, fiindcă profesiunea mea a fost să investighez universuri literare create de inspiraţia altora. Mai mereu am scris despre cărţi doar o parte, o mică parte, din ceea ce aş fi vrut să scriu; din motive de spaţiu tipografic, inerente în cazul cronicii literare săptămânale, unde trebuie să cuprinzi în 8.000 - 9.000 de semne tot ce vrei să spui despre cartea respectivă. Or, eu aveam pagini întregi de notiţe făcute pe marginea unei cărţi; şi, dacă aş fi avut spaţiu suficient, aş fi putut scrie într-un mod care să mă satisfacă pe deplin. Şi nu cred că e vorba de grafomanie aici, poate că totuşi nu aparţin tagmei grafomanilor; ci de aplicare temeinică şi aprofundată asupra lumii literare a unei cărţi şi a autorului care a scris-o.

La criza admirativă, traversată mai rar, fiindcă şi capodoperele sunt puţine, să adaug deci această criză cu care mă confrunt des, fiind una, pentru mine, sistemică. O carte mă inspiră să scriu despre ea mai mult decât am posibilitatea să public în spaţiul unei cronici. De aceea, ca să „rezolv” această criză, am apelat la varianta cronicii în „episoade” ori „în foileton”; sau am ales spaţiul mai generos al studiilor literare, unde însă perspectiva se modifică semnificativ.

„Ritualul” scrisului meu a fost şi el format, apoi decurgând de la sine, prin ritmicitatea cronicii literare săptămânale, pe care am început-o acum aproape treizeci de ani, în februarie 1997, în „Adevărul literar şi artistic”. De atunci şi până astăzi, critica mea a fost legată de *deadlines*, de termene-limită până la care urma să trimit cronicile. Nu doar crizele de inspiraţie dispar din această ecuaţie, dar şi orice altă posibilă „buclă” care să mă abată de la programul ritmicităţii săptămânale. Cartea, fie şi ea şi de sute de pagini cu literă măruntă, trebuie citită până la capăt, astfel încât cronica despre ea să fie predată la timp. Amânări, circumstanţe nefavorabile, contexte nepotrivite, situaţii speciale, întârzieri din motive obiective? Într-un asemenea ritual al ritmicităţii, nu există circumstanţe şi contexte ce pot fi invocate, nici motive îndeajuns de obiective pentru a nu-mi trimite cronica la timp.

Nicolae Manolescu ne dădea adesea exemplul lui Zigu Ornea, care făcea Cronica ediţiilor, şi încă în avans, astfel încât şi după moartea istoricului literar, la „România literară” apăreau textele sale. Z. Ornea a fost un model de probitate şi de responsabilitate; şi, în cazul său (să recunoaştem, rarisim), ritualul ritmicităţii a mai continuat şi după dispariţia fizică, după moartea lui. Ferice de revista culturală cu asemenea colaboratori!

Dar cum scriu ce scriu, în acest ritual de trei decenii al ritmicităţii săptămânale? În primul rând, am învăţat să scriu *oriunde*, şi subliniez adverbul pentru a-l întări. Am scris în armată, când îmi satisfăceam stagiul militar; am scris (e drept, atunci doar am bătut la maşină ce scrisesem de mână) într-o secţie de Poliţie din Bran unde am intrat să întreb dacă au o maşină de scris (ferice de cronicarii literari cu asemenea Poliţie!); am scris la Casa Scriitorilor de la Neptun, pe un vechi şi foarte bun birou de lemn masiv care cred că era de pe vremea lui Zaharia Stancu; am scris la Rio de Janeiro, în Consulatul României, şi la Roma, în abaţia unor surori dintr-un ordin catolic; am scris la mare şi la munte, în Manhattan şi în câte un sătuc unde eram numai noi şi orătăniile; am scris în picioare, pe aeroporturi, în locurile unde îmi puteam încărca laptopul, şi întins pe şezlong, la mare, schimbându-mi poziţia după soare; am scris în avion, în timpul zborului, şi aş fi scris şi pe vaporul cu care am „călătorit” pe Marea Baltică dacă tangajul nu mi-ar fi dat o senzaţie de rău absolut; am scris în tren, desigur, acompaniat de faimosul „glas al roţilor de tren”. Şi aşa mai departe: am scris peste tot şi oriunde, fiindcă nu aveam de ales, trebuia să trimit textul. Nişte foi de hârtie şi un pix m-au ajutat în toate locurile; iar de când Matei, băiatul nostru, mi-a recomandat sistemul în care scriu acum, Google Chrome, unde orişice fragment de text se salvează automat pe internet, laptopul a devenit extensia mea scripturală. Laptopul este nu numai suportul pe care scriu, dar şi „mâna” ori „mâinile” mele, fiindcă m-am deprins, în timp, să scriu direct pe laptop, fără să mai scriu pe foi şi apoi să culeg. Scriind oriunde, în ritualul ritmicităţii, mi-a devenit din ce în ce mai uşor să fac astfel încât ideile mele să-şi capete expresia. Şi ştiind deja, din experienţă proprie, că pot scrie în orice condiţii, este cu atât mai plăcut să scriu în liniştea camerei mele de lucru, la biroul cumpărat anume pentru scris, şi care are albul imaculat al unei săli de operaţie.

Şi acum trec din sfera ritualului în cea a superstiţiilor ori, cel puţin, a preferinţelor personale neexplicabile raţional. Pe biroul meu de lucru se află nu altceva decât o lampă şi un crucifix cumpărat de la Vatican. Eu vin la biroul meu de acasă cu cartea despre care scriu, cu cărţile pe care le-am consultat şi cu laptopul, precum şi cu o anumită cană cu cafea pe care scrie COFFEE REPUBLIC. După ce termin de scris, las biroul la fel de imaculat cum l-am „găsit”, cu lampa şi crucifixul de la Vatican. Îmi displace profund ca pe biroul meu să fie orice altceva; şi singura prezenţă îngăduită este cea a motanului nostru, Tiggy, care vine de obicei spre finele lucrului meu, simţind că am cam terminat, şi asistându-mă cu o cuminţenie exemplară. E minunat să scriu la biroul meu ştiind că pot scrie *oriunde*, şi că, din acest vast şi complex „oriunde”, Dumnezeu mi-a oferit şansa să scriu acum — aici.

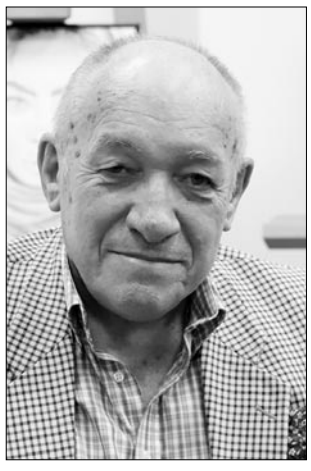
Aici. Pe biroul alb, sub lumina intensă a lămpii, având crucifixul în raza vizuală, mângâind, aproape, tastele laptopului care salvează totul.

Sunt aproape de finalul acestei „runde”.

Punct.

Octavian Mihail Sachelarie

Comunicare şi singurătate

În anii '70, sociologul canadian Marshal McLugan anunţa apariţia „statului planetar”, concept-realitate care consfinţea globalizarea mediatică şi reîntoarcerea la tribalism, adică la „imediat”, la „spaţiul vizual”. Practic, el acorda miljloacelor de comunicare un rol fundamental în existenţa şi evoluţia societăţilor. Şi ce a urmat i-a depăşit aşteptările. Internetul, reţelele de socializare au făcut ca toată lumea să comunice cu toată lumea. Dar paradoxal, în această lume a comunicării, omul este izolat şi singur într-o realitate în care mediul virtual stăpâneşte discreţionar comunicarea. De multe ori cultura media nu este nicidecum o cultură a comunicării autentice. Citându-l pe Raoul Pantanella *...toţi aspiră să vorbească, să dialogheze într-o lume zguduită de comunicarea multimedia, dar care, în mod paradoxal, instaurează o tăcere personală.* Cineva spunea că înţelege comunicarea ca pe o umbrelă uriaşă care acoperă şi înfrumuseţează tot ceea ce se întâmplă între fiinţele umane. Acest lucru se întâmplă din ce în ce mai rar. Agora, locul de întâlnire şi de comunicare dispare, dialogul interpersonal, arta conversaţiei nu mai sunt la modă...

Dramaturgul Matei Vişniec vorbea despre faptul că ne aflăm în *epoca de logo-solitudine, epoca de logo-singurătate,* în care în loc să ne împrietenim, să discutăm faţă în faţă, fiecare discută în ecranul său sau altcum. Această singurătate, „înstrăinarea” participanţilor la o comunicare virtuală omniprezentă, trebuie „sparte”, iar întoarcerea la vechile metode de comunicare, de socializare este salutară. Un exemplu: cafeneaua, iar Matei Vişniec povesteşte că la Paris, într-o cafenea, clientul este întâmpinat cu următorul anunţ: „No wi-fi - aici nu aveţi internet”. Şi în continuare: „Discutaţi între voi!”. Eu aş adăuga aici şi Biblioteca, ca posibilă „Noua Agora”, ca salvare a „omului globalizat” , cum îl numeşte sociologul Zigmunt Bauman, ca punte de legătură între public şi privat.

Altfel, o să continuăm să mergem singuri pe stradă şi să vorbim absenţi la telefon, o să iubim, o să ne căsătorim pe Internet şi o să creăm o limbă o limbă schimonosită şi goală... Să fie o lume a maşinilor? Eu nu-mi doresc o asemenea lume... Vreau să stau la o bârfă cu prietenii mei, la o masă, în care să fim autentici, faţă în faţă...

Dumitru Ungureanu

CHIBIȚOTRON

Ante-saltul înainte

M-am trezit într-o dimineaţă mohorîtă de toamnă cu aceaste cuvinte bîntuindu-mi creierul. Oarecum explicabil după o noapte ploioasă, cînd (a)dormisem cu televizorul deschis pe un post ce transmite documentare cu subiecte interesante ori banale, desfăşurînd fapte din lumea reală şi ficţiuni ştiinţifice cu scenarii axate pe un viitor imprecis. Pesemne că, în somn, voi fi „urmărit” ceva despre istoria Chinei lui Mao, idolul stîngii europene în anii 1950-1960, născocitorul „Marelui Salt Înainte”, campanie care a sărăcit cea mai aglomerată ţară din lume şi a înfometat poporul cel mai docil dintre toate. Greu de crezut azi că a existat cîndva un lider de ţară care a hotărît, ca deţinător unic al adevărului suprem, să fie eliminate toate vrăbiile din ecosistemul teritoriului stăpînit, deoarece ele mîncau orezul muncitorilor şi din cauza asta se răbda crunt de foame! (Subiectul era prilej de băşcălie încă din copilăria mea; l-am şi pomenit într-o proză, *Ţuică de prună*, publicată prea tîrziu ca să mai obţină atenţia meritată.) Aberaţia comunistoidă avea ca pandant o cinică aberaţie capitalistă: exploatarea resurselor naturale ce par infinite, pînă cînd se constată că „profitul” celor puţini (deţinătorii de proprietate sau investitorii strategici) a dus nu doar la sărăcirea celor deja săraci (victimele dictonului biblic falsificat), ci şi la crimă împotriva naturii: dispariţia vreunei specii animale ori vegetale, otrăvirea unor plaiuri confortabile, secătuirea pînă la extincţie a vreunei subspecii de vieţuitoare folosite ca hrană de animalul numit (ne)om... Chinezii au reuşit, datorită voinţei admirabile, dar şi lăcomiei Occidentale, să-şi revină din sărăcie şi, ajunşi „fabricantul” nr. 1 mondial, să cultive pe tăcute abjecţia exploatării pînă la moarte, atît a omului, cît şi a materiilor prime. Preţul plătit se va cunoaşte, poate, peste nişte ani.

„Poate un om să răstoarne o ţară?” se întreba Preda, şi tot el răspundea afirmativ. Incredibil, trăim situaţia în care întrebarea se reformulează astfel: „Poate un individ să răstoarne planeta?” Răspunsul dur este clar: „Da, poate!”

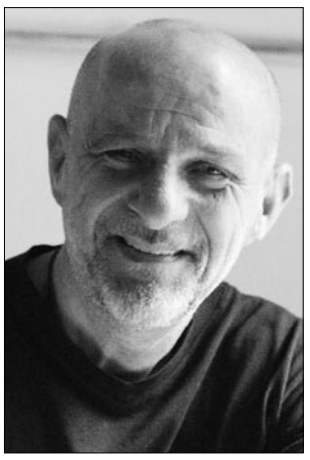
Aflată în pragul adevăratului mare salt înainte - Inteligenţa Artificială - omenirea pare debusolată şi confuză. Cei doi poli directori antagonici (comunismul - capitala în Moscova, şi capitalismul - capitala în Washington) par înfrăţiţi în rele şi conduşi de aceeaşi inteligenţă obtuză, blocată în mecanismul violenţei, al armelor care decid (nici pomeneală de faptul că ele ucid mai întîi!). La Moscova dictează un individ considerat de ţările civilizate, pe bună dreptate, criminal de război; la Washington îşi bate joc de întreg mapamondul o paiaţă cu nume pretins atribut de atu în partidă de cărţi, dar în fapt un *as(s)* în mînecă, deţinut de jucătorul criminal moscovit *(faptele vorbeşte, sic!)*. Realitatea toamnei lui 2026 nu lasă loc de dubii asupra ridicolului ilustrat de ocupantul fraudulos al funcţiei cîndva emblemă de superioară consacrare pentru societatea liberă. „S-a întors maşina lumii”? Semnul întrebării aruncă-n dubiu afirmaţia lui Eminescu; evident, dacă nu este adăugat după adverbul subînţeles „iar”. Nu ştiu cum să exprim mai plastic ideea că, în pofida evidenţei, lumea - care este cum este - merge mai departe cu obstinaţie şi orbire, către un final implacabil: „Toate-s praf...” Iar asta nu-i ceva mistic, nici conspiraţionist, nici măcar simplist: tot Eminescu o spune: „...în sine împăcată reîncep-eterna pace”. Aproape ad-litteram ce prevăd astrofizicienii pentru Univers, după sfîrşitul sistemului solar în care gravităm noi, pămîntenii...

Lipsiţi de sentimentul particulei elementare cosmice, „liderii” lumii actuale se străduiesc din răsputeri să răstoarne ordinea, părelnic normală, instaurată în cei 70 de ani de aproximativă pace. Asta îmi reaminteşte fraza din *Delirul*, romanul lui Marin Preda de-acum jumătate de veac. Începe aşa: „Un om în delir...” (ştiţi restul, nu mai citez). „Poate un om să răstoarne o ţară?” se întreba Preda, şi tot el răspundea afirmativ. Incredibil, trăim situaţia în care întrebarea se reformulează astfel: „Poate un individ să răstoarne planeta?” Răspunsul dur este clar: „Da, poate!” Potaia portocalie a demonstrat deja de ce-i în stare, ca să-şi umple buzunarul cu arginţi; căpetenia de la Kremlin îşi omoară fără jenă conaţionalii şi rudele de sînge, minţind necontenit că el este agresatul; iar mutul de la Beijing înghite complet ce poate - firme, ţinuturi pustiite, oameni sărmani -, adeverind parcă scrisa apocrifă, conform căreia „rasa galbenă va stăpîni Pămîntul”...

„Iară noi? Noi, epigonii?” Nu vreau să vituperez în ce ţară trăim şi ce diminutiv de preşedinte funcţionează în palatul fost regal. Mă gîndesc la Marin Preda şi la destinul său. Într-o însemnare de *jurnal intim*, el notează cum munceşte greu la un roman şi că nu va scrie cutare pasaj, fiindcă sigur nu trece de cenzură. Auto-cenzura, de care vorbea Paul Goma într-un articol mult blamat de „confraţii” români, e denudată de Preda, liderul necontestat al scriitorilor epocii comuniste, într-o singură frază, probabil scăpată din greşeală. Mentalitatea auto-blocantă, transmisă din vechime în politichia românească, ne scuteşte de orice salt!

Radu Aldulescu

Un Nobel pentru România

În fiecare an, în luna octombrie, literatura devine un domeniu de interes mondial, graţie celui mai prestigios premiu literar, având o tradiţie de peste o sută douăzeci de ani. Fie numai şi din acest motiv, Nobelul pentru literatură ar merita admiraţie necondiţionată, mai ales din partea celor care au o legătură de un fel sau altul cu literatura. În multe locuri din lume şi în multe culturi, interesul ce potenţează admiraţia pentru scriitorii nobelizaţi se menţine la un nivel constant. Poate că numai la noi, din tot felul de motive, mai mult sau mai puţin nebuloase, neavând legătură cu valoarea literară, ci mai degrabă cu perceperea pervertită a respectivei valori, lucrurile se întâmplă cu totul altfel. An de an, acordarea Nobelului pentru literatură produce valuri de dezamăgire, mai ales în rândul activiştilor culturali de diverse calibre, arondaţi unor grupuri de scriitori de raftul doi, trei sau patru. Cum-necum, acest gen de relaţionare, predominant contondentă, rimează cu piaţa de carte de literatură cea mai căzută din Europa şi cu nivelul valoric al unei literaturi, de asemenea, cel mai slab din Europa.

Din tot felul de motive, spuneam, şi mă opresc la cel pe care îl consider cel mai important, şi anume că niciun scriitor român n-a fost încununat vreodată cu Nobelul literar, mă rog, s-ar cuveni să ne amintim care era starea literaturii române la începutul secolului nouăsprezece, când s-au acordat primele premii Nobel. Primul scriitor român care ar fi avut şanse să obţină premiul Nobel a fost Liviu Rebreanu, contemporan şi oarecum asemănător, prin temele romanelor sale, cu polonezul Władysław Reymont, citit de mine pe când aveam şaisprezece ani şi pot să spun că m-a marcat pe viaţă. Romanul său *Ţăranii* este aproape dublu ca număr de pagini, faţă de *Răscoala* sau *Ion*, şi de o complexitate şi forţă dramatică extraordinară, susţinută de suflu epic şi strălucire stilistică în prezentarea lumii rurale din Polonia. Până în prezent, Polonia a luat cinci premii Nobel pentru literatură, printre care cel mai recent a fost acordat, în 2019, Olgăi Tokarczuk, o prozatoare absolut fabuloasă, ca stil şi teme abordate, pe care am citit-o integral şi am scris despre una din cărţile ei. Nu există, la noi, autori contemporani de nivelul Olgăi Tokarczuk, şi asta în împrejurarea când autori români pretins competenţi spun despre scriitoarea poloneză că ar fi mediocră. Vezi Dan Alexe, care, pe lângă constatarea aşa-zisei mediocrităţi a Olgăi Tokarczuk, ţine să îi informeze pe cei care se uită în gura lui că mai bine de jumătate din laureaţii Nobelului literar sunt mediocri. Incredibil.

E o boală veche la noi denigrarea premiilor literare internaţionale şi mai ales a Nobelului. O boală ce proliferează, în funcţie de conjuncturi. Las la o parte conjuncturile din vremurile de tristă amintire, când vreun Nobel pentru un scriitor român (se spune că au fost propuşi Nichita Stănescu şi Marin Sorescu) ar fi umbrit candidatura lui Ceauşescu la Nobelul pentru pace. Să ne amintim de episoade mai recente, pentru care, totuşi, trebuie să dezgropăm morţii, recte, pe domnul profesor Nicolae Manolescu. Mulţi ani, până la un punct, dom’ profesor Manolescu l-a susţinut necondiţionat pe eternul candidat la Nobelul literar Mircea Cărtărescu, propus pentru respectivul premiu de către nişte entităţi culturale despre care nu se ştie mai nimic. Cine îl propune, an de an, de vreo douăzeci de ani, pe Cărtărescu, pentru premiul Nobel? Uniunea Scriitorilor? Institutul Cultural Român? Ministerul Culturii? Guvernul României? Preşedinţia? Am întrebat tot felul de persoane competente, fără să aflu ceva precis. Doar ipoteze calpe, ceea ce te duce cugândul la o responsabilitate pe care instituţiile culturale de la noi nu şi-o prea asumă, decât, poate, când respectivul va lua mult râvnitul premiu. E foarte puţin probabil să se întâmple asta, dat fiind că nivelul valoric al literaturii lui Cărtărescu este nu doar sub nivelul premianţilor Nobel, ci şi în mod net sub nivelul valoric a vreo douăzeci de scriitori români contemporani, poeţi şi prozatori, care n-au acces la promovarea prin traduceri şi nici la propunerea pentru Nobel. Pe de altă parte, statutul Academiei suedeze pentru acordarea Nobelului are un punct referitor la incompatibilitatea acordării premiului autorilor suspectaţi de plagiat. Candidatul nostru etern nu e doar suspectat, ci chiar dovedit ca plagiator. Totuşi, instituţiile culturale nebuloase continuă să-l propună şi să bage bani în el pentru traduceri, turism cultural şi premii în străinătate, milioane de euro, după cum se poate citi în presă, sub pretextul că pun umărul la atragerea Nobelului spre meleagurile României. Cărtărescu este, în fapt, autor de paraliteratură, de mii de pagini de jurnal publicate care sunt, în fapt, panseuri culturale şi socio-politice datate, rafistolate, uneori, să devină aşa-zise romane postmoderne sau suprarealiste, lipsite de epică şi de personaje viabile. Sunt lucruri de domeniul evidenţei, pe care le-am tot spus şi le-au spus şi alţii, spre a atrage atenţia că România mizează pe un cal perdant pentru Nobel, poate că-n ideea unor jocuri rentabile pentru instituţii culturale de aici, iar dacă am tot spus-o, mi-am atras admonestări şi marginalizări din partea respectivelor instituţii şi din partea unor aşa-zişi colegi de breaslă bine integraţi în sistem, ocupând o poziţie mult mai bună, decât le-ar conferi propriul talent literar.

Să mă întorc, însă, la dezgroparea morţilor, cu o festivitate de premiere a scriitorilor filialei Bucureşti a USR din 2014, onorată de prezenţa preşedintelui USR, Nicolae Manolescu. Am reţinut din speech-ul domnului profesor Manolescu un pasaj apoteotic. Domnul Manolescu îşi aroga, la vremea respectivă, un drept la opinie aproape exclusiv. El a ţinut să spună celor prezenţi la ceremonia premiilor filialei că, din păcate (a accentuat acest cuvânt, arătând că regretă ce se

(continuare în p. 11)

atitudini

Lucian Sârbu

„Neomarxismul”: o frază de dânșii inventată...

Reeditată constant de vreo 10 ani încoace, impunătoarea colecţie de eseuri *Neomarxismul: o ideologie corectă politic* (editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2024, ediție coordonată de Irina Bazon și Andrei Dîrlău) ne ajută să înţelegem mai bine ce înseamnă termenul de „neomarxism” în mintea unor comentatori conservatori contemporani.

După cum cititorul probabil știe, eu personal socotesc de-a dreptul bizar acest termen, pentru simplul motiv că în zilele noastre filonul politic marxist, organizat în jurul câtorva noțiuni principale – lupta de clasă, sensul istoriei și rolul mesianic al proletariatului – este complet epuizat în Occident. Pe cale de consecință, nu prea mai avem despre ce „neo”-marxism să vorbim. Bolșevismul era un „neo”-marxism. Social-democrația clasică era și ea un „neo”-marxism. Național-comunismul ceaușist era și el un „neo”-marxism. Dar astăzi nu mai avem proletariat, lupta de clasă nu se manifestă nicicum și discuțiile despre sfârșitul istoriei, dacă există, au în vedere un sfârșit capitalist și liberal al acesteia, nicidecum unul comunist. Să vedem, însă, ce înțeleg comentatorii noștri prin „neomarxism”.

Dacă facem abstracție de textele care prefațează conținutul principal, cartea se deschide cu traducerea unui amplu material îngrijit de un autor conservator american, William S. Lind (n. 1947) care, sub titlul: *„Corectitudinea politică”: scurtă istorie a unei ideologii*, adună contribuții proprii și ale altor autori de peste ocean având drept scop lămurirea cititorului cu privire la conceptul acesta de „neomarxism” identificat, îndeobște, cu ideologia „corectitudinii politice” sau, mai simplu spus, cu ideologia „woke” și toate ramurile ei (ideologia LGBT, feminism, minorități, „intersecționalism” etc.). Restul contribuțiilor sunt în general mai mult sau mai puțin note de subsol cu specific românesc la ceea ce scriu Lind și colaboratorii săi. În general ideile se repetă obsesiv de la o pagină la alta și de la un autor la altul, dar găsim într-unul din textele Irinei Bazon (la pagina 294) rezumatul, pe scurt, al întregului opus: suferind o înfrângere politică totală în Occident, marxismul s-a metamorfozat începând cu anii 1920 dintr-o doctrină cu caracter economic într-una cu caracter cultural („marxismul cultural”), având ca scop să cucerească puterea politică nu pe cale revoluționară, ca în Rusia, ci prin ocuparea subversivă a minților și instituțiilor occidentale/americane mai ales prin intermediul declanșării revoluției sexuale. Mutația s-a produs sub influența teoriilor de fistichii susținute de ideologii marxiști Georg Lukacs, părintele „educației sexuale”, Gramsci, comunistul italian care a elaborat din pușcărie teoria hegemoniei culturale a capitalismului și a schițat și modalitatea de răsturnare a acesteia, și mai ales de Școala de la Frankfurt (prin principalii ei reprezentanți: Adorno, Fromm și H. Marcuse) care a combinat ideile antisociale ale lui Marx cu cele obsedate de sex ale lui Freud pentru a-i zăpăci de cap pe occidentali. Apoi, după Marcuse, vine deconstructivismul francez (Derrida), și iată cum o societate stabilă, prosperă, fundamentată pe valori ferme și bine ancorată în real, este împinsă pe tăcute într-un relativism total, într-o confuzie valorică absolută, scopul fiind prăbușirea ei de la interior pentru a-i facilita renașterea sub o formă de comunism. În esență, așadar, „neomarxismul” ar fi un mare complot.

În ceea ce privește specificul românesc al acestui „neomarxism”, se insistă enorm pe anumite întâmplări din trecut, cum ar fi proiectarea unor filme cu tematică LGBT la Muzeul Țăranului, deplângându-se decadența care ar fi atins bine cunoscuta instituție de cultură de lângă Piața Victoriei. Nu prea sunt multe lucruri de spus: ideile autorilor români sunt repetitive și, în general, atunci când sunt propuse construcții ideatice proprii, se reiau diverse poncife din materialul lui William S. Lind. Găsim, fără îndoială, și pagini interesante, chiar valoroase. Irina Bazon, de exemplu, care nu e doar coordonator, ci și unul dintre principalii autori ai acestui volum, are multe pagini care, luate în sine, nu sunt de neglijat.

Privite mai atent, însă, materialele oscilează între ridicol și absurd, dovedind încă o dată că termenul de „neomarxism” e folosit complet necritic.

Bunăoară, mulți autori insistă obsesiv pe ideile lui Gramsci și pe elaborarea de către acesta a tacticii de cucerire a instituțiilor culturale. Toate bune și frumoase, dar se omite o întrebare de bază: teoria lui *chiar a avut un succes practic*? Nu cumva Gramsci era un naiv închipuindu-și că intelectualii nonconformiști își vor putea face loc în instituțiile de cultură? Să admitem ideea că urmașii Școlii de la Frankfurt, și deconstructiviștii, și Foucault, și cine o mai fi la modă azi, ar fi cu toții niște „marxiști travestiți” aflați la capătul unui „marș lung prin instituții” preconizat de Gramsci, și care vor să producă revoluția mondială pe alte căi (în speță, prin cultură) decât prin forță. Dar în acest caz, dintr-o perspectivă *veritabil* marxistă, întrebarea principală pe care ar trebui să și-o pună așa-zișii „neomarxiști”, dacă ar fi niște marxiști sinceri cu ei înșiși, nu va fi: „Cum facem de acum încolo ca să preluăm *cu adevărat* puterea?”, ci: „Oare ce a putut găsi clasa dominantă pozitiv și *în interesul ei* în ceea ce facem noi, încât să ne lase să ne facem de cap până la ocuparea unei instituții așa de importante cum e Universitatea?!”.

Fiindcă numai cineva naiv poate crede că instituțiile capitaliste nu se pot apăra și nu se apără împotriva tendințelor ostile. De altfel, câțiva autori remarcă faptul, paradoxal, că astăzi marile corporații transnaționale sunt printre principalii susținători ai ideologiei „corectitudinii politice” și a ideilor care gravitează în jurul ei. Și totuși, nimănui nu i se aprinde un beculeț, ceva, niciunul nu-și pune această întrebare simplă: de ce ar sprijini marile corporații transnaționale o ideologie, în speță acest „neomarxism”, sau „marxism cultural”, care ar vrea, chipurile, să distrugă... fix lumea lor? De ce ar sprijini marile corporații, dar și birocrația statului capitalist, infestarea mediului universitar cu o ideologie care le vrea moartea?

Cât de naiv să fii, încât să crezi că dacă unele idei aiurite care îi aveau la bază pe Marcuse, Derrida, Foucault ș.a. ar fi fost cu adevărat anti-capitaliste, ascensiunea lor ar fi fost finanțată de... capitaliștii înșiși?

Pun această întrebare în condițiile în care avem nenumărate exemple – inclusiv de pe la noi! – care dovedesc că Universitățile, care sunt cu adevărat niște instituții-cheie prin care se exprimă ideologia clasei dominante, sunt apărate cu dinții și cu ghearele de prezența inconfortabilă a celor care pun *cu adevărat* în discuție capitalismul, eventualii rebeli fiind concediați cu promptitudine de îndată ce asupra lor planează chiar și cele mai nevinovate suspiciuni.

În acest sens, mai trebuie să remarcăm ceva de-a dreptul hazliu. În carte este invocat intens Marcuse, dar se face abstracție totală de faptul că *Eros și civilizație*, una dintre principalele lucrări care ar sta la baza așa-zisului „neomarxism”/„marxism cultural”, a fost publicată în... 1955, la doar câteva luni de la încetarea isteriei mccartiste (începută în 1950 și încheiată în decembrie 1954). Care va să zică, „înarmat” cu teoriile lui Gramsci, „neomarxistul” Herbert Marcuse nu doar că a supraviețuit unei represiuni anticomuniste extrem de dure din mediul academic american, dar și-a și scris, fix în perioada acelei represiuni de o duritate nemaiîntâlnită, una dintre principalele sale lucrări subversive, fără să fie expulzat. Măi, să fie!

Pentru un („neo”-)marxist veritabil, așadar, succesul universitar al unor filozofi precum cei citați mai sus nu va fi nimic altceva decât o dovadă mai mult decât concludentă că ideile lor trebuie să fi fost, cumva, favorabile status-quo-ului, nicidecum contestatare, ceea ce face cu atât mai ridicolă punerea etichetei de „neomarxism” adepților lor, precum și urmașilor lor pe termen lung.

În plus, cartea omite complet ceea ce, în opinia mea, reprezintă alte două izvoare importante ale ideologiei „woke” / „corectitudinii politice” / așa-zisului „marxism cultural”. Pe de o parte e vorba de *liberalismul clasic*, pe de altă parte e vorba de *existențialism*, mai ales în forma sa popularizată de Sartre și Simone de Beauvoir (nimeni alta decât „mama” feminismului contemporan). Liberalismul clasic e cel care impune dimensiunea juridică a emancipărilor de tot felul – „recunoașterea” într-un regim liberal însemnând codificarea în dreptul civil a minorităților și libertăților neacceptate anterior, de exemplu recunoașterea ca legitime a căsătoriilor gay – în timp ce existențialismul *à la* Sartre pune accentul pe libertatea și autenticitatea obținute dintr-o viață trăită autonom, în care existența modelează esența, și nu invers. Deși Sartre și Simone de Beauvoir nu cred că s-au gândit așa departe, este evident că bărbații care se automutilează pentru a deveni femei, dar și fenomenul invers („transgenderi”) sau indivizii care se cred câini ori pisici (așa-numiții *„therians”*) te duc instant cu gândul la vorbe celebre precum: *„On ne naît pas femme: on le devient.”* („Nu te naști femeie: devii.” – Simone de Beauvoir) și *„L’existence précède l’essence”* („Existența precede esența.”) sau *„L’enfer c’est les autres.”* („Infernul sunt ceilalți.”, în sensul că „infernul” e felul în care suntem judecați/priviți/recunoscuți de ceilalți, nu de noi înșine – Sartre). Nu în ultimul rând, cei doi – Sartre și de Beauvoir – pot fi socotiți precursori ai „wokismului” și prin prisma conduitei lor amoroase, de notorietate publică în epocă, emancipată complet sub aspectul ei sexual.

În sfârșit, se cuvine să remarcăm că o simplă linie (vag) genealogică nu este o dovadă îndeajuns de puternică pentru a pune etichete și pentru a asocia o linie de gândire la un curent sau la altul. Creștinismul, de exemplu, nu poate fi numit „neoplatonism” din cauză că, în anumite aspecte doctrinare clarificate în primele secole, anumiți părinți ai Bisericii s-au inspirat din scrierile unor autori neoplatonicieni. Tot așa, un autor precum Marcuse nu poate fi numit „neomarxist” doar fiindcă are oarecare tangențe cu unele idei susținute de Marx. În fond, în corpusul filozofiei marcusiene influența lui Freud e mult mai mare decât a lui Marx – de ce nu ar fi mai corect să-l numim pe Marcuse „neofreudian”?...

În cel de-al treilea volum al monumentalei sale lucrări dedicată marxismului (*Principalele curente ale marxismului*), Leszek Kolakowski discută pe larg atât ideile lui Lukacs, cât și doctrina Școlii de la Frankfurt și dezvoltările ulterioare ale lui Marcuse. Despre Școala de la Frankfurt Kolakowski avea o părere foarte clară: aceasta ar fi un „para-marxism”, adică o dezvoltare ulterioară și independentă de curentele cu adevărat „neo” și „post”-marxiste, în timp ce, legat de Marcuse, era de părere că luarea în serios a ideilor acestuia nu poate duce decât la un nou totalitarism. Mai mult, Kolakowski prezicea aproape „la virgulă” comportamentul de azi al adepților „cancel culture” care se fundamentează doctrinar, fără îndoială, pe ideile lui Marcuse legate de combaterea „toleranței represive”. Lectura lui Kolakowski este mult mai serioasă pentru cei care vor cu adevărat să înțeleagă rolul Școlii de la Frankfurt în genealogia ideilor „woke” de astăzi. Spre deosebire de Kolakowski, schema propusă de William S. Lind este simplificatoare, reducționistă și, așa cum am zis deja, pe alocuri de-a dreptul ridicolă. „Neomarxismul” lui Lind, preluat cu entuziasm și de conservatorii români, e un termen-bidon care acoperă, de fapt, niște nemulțumiri profunde și extrem de diverse de ordin religios, cultural, politic și social în legătură cu direcția în care se îndreaptă societățile occidentale la mijlocul secolului XXI. Putem discuta, desigur, legitimitatea acestor nemulțumiri și le putem recunoaște fără probleme dreptul la existență. Am găsit la Irina Bazon un fragment, legat de ștergerea tradițiilor și „dezrădăcinare” ca și condiție fundamentală pentru înregimentarea în noua ordine globalistă, cu care eu, personal, rezonez complet (p. 327). Totuși, în numele unor intuiții și fragmente absolut corecte, nu putem trece cu vederea genealogiile dubioase, confuziile doctrinare, rigiditatea expresivă și incultura istorică de care dau dovadă majoritatea autorilor. Drept pentru care, rămâne cum am stabilit: „neomarxismul” e o frază de dânșii inventată...

Cât de naiv să fii, încât să crezi că dacă unele idei aiurite care îi aveau la bază pe Marcuse, Derrida, Foucault ș.a. ar fi fost cu adevărat anti-capitaliste, ascensiunea lor ar fi fost finanțată de... capitaliștii înșiși?

cronici

Dan Ciachir

Fuga lui Petru Dumitriu

Deşi cu doi ani mai tânăr decât Marin Preda, biografia lui Petru Dumitriu se deosebea radical de a celorlalţi prozatori ridicaţi de noul regim, care, în cel mai fericit caz, terminaseră liceul. El avusese o bursă Humboldt care îi îngăduise să urmeze filozofia la Universitatea din München.

Într-o zi din iunie sau iulie 1970 treceam pe Academiei alături de un scriitor în vârstă care s-a desprins deodată precipitat, cu un „Așteaptă-mă, te rog, puțin!", pentru a traversa și a ține calea unei perechi care mergea pe partea opusă a străzii, între hotelul „Union" și Biserica Dintr-o Zi. Perechea era formată dintr-un domn înalt, de vreo 48 de ani, îmbrăcat cu o cămașă cu mânecă scurtă și pantaloni de culoare deschisă bine călcați, și o femeie frumoasă, dezinvoltă, distinsă. Afabil, firesc în gesturi – priveam cum îi întinde mâna persoanei care îl abordase –, omul de peste drum sugera o identitate de diplomat, putând fi atașatul cultural al unei ambasade occidentale, sau de român stabilit în străinătate. Întors pe trotuarul unde mă lăsase, scriitorul mi-a spus cu aerul că îmi dezvăluie o taină: „Ăsta e Pavel Chihaia!... Singurul om de care se temea Petru Dumitriu; singurul lui concurent real."

Nu știam cine este Pavel Chihaia, spre deosebire de Petru Dumitriu, despre care auzisem atâtea lucruri, dar de care nu citisem nimic. Aveam să o fac, pe neașteptate, câteva luni mai târziu. Cunoscusem pe culoarele unei reviste literare un tânăr de seama mea care scria versuri, mecanic la Teatrul Național, instalat pe atunci în Sala Odeon din Calea Victoriei și în câteva anexe din Pasajul Majestic. I-am făcut și o vizită. Stătea într-o dependință din pasaj a teatrului, pe locul căreia s-a construit în anii '80 un bloc, într-o încăpere în care se intra direct din stradă, mobilată cu elemente de recuzită.

Am fost poftit să mă așez pe o berjeră frumos tapisată pe care șezuse probabil un actor care interpreta un rol de marchiz. Patul cu tăblii aurite, un *secretaire* la care poetul își scria versu rile, două scaune pluşate și un fotoliu Empire fuseseră menite, de asemenea, rampei. Lăsat singur cât să pregătească o cafea, am zărit la picioarele berjerei un teanc de reviste și am luat una s-o răsfoiesc. Era un număr din „Steaua" pe octombrie 1959 care se deschidea cu un fragment de roman de Petru Dumitriu. După două-trei pagini, deși era vorba în ele despre „ilegaliști", mă uimeau claritatea și precizia textului, tăietura impecabilă a frazei; nu mai citisem niciun prozator român care să scrie în felul acela. Parcă vedeam fostul bulevard Elisabeta, aflat la câteva sute de metri, într-o seară de iarnă din timpul războiului, cu soldați, trecători, vânzătoare de semințe, oameni intrând și ieșind de la cinematograf...

Când gazda a venit cu cafelele, discuția nu se mai lega. Mintea se întorcea la paginile citite. Am scurtat vizita, iar poetul, cu un gest de nabab, mi-a dăruit revista. A doua zi întrebam în dreapta și-n stânga, rude, vecini, prieteni, dacă nu au cumva în casă, în pod sau prin vreo debara, *Cronică de familie*.

În februarie 1960, după ce Europa Liberă a anunțat că scriitorul Petru Dumitriu s-a refugiat în Occident, împreună cu soția, trecând cu mașina condusă de aceasta din sectorul sovietic al Berlinului în cel apusean – nu fusese încă ridicat zidul despărțitor –, ziarele, radioul, televiziunea din România au păstrat o tăcere desăvârșită asupra acestui fapt. După o lună sau două, profesorii de limba română din școlile medii – așa li se spunea liceelor – le cereau elevilor din ultima clasă, a zecea, aliniați la marginea băncii, să deschidă manualele de literatură la paginile despre Petru Dumitriu, să le rupă, după care foile erau adunate în teanc pentru a fi arse sau distruse.

În 1960, Petru Dumitriu avea 36 de ani și era cel mai important prozator român din epocă. În 1956, la 32 de ani, fusese numit director al Editurii de Stat pentru Literatură și Artă, singura din țară cu acest profil, instalată în clădirea fostelor Fundații Regale „Carol al II-lea" de pe fostul bulevard Lascăr Catargiu. Aici a venit într-o zi din 1957 tânărul sculp tor Nicolae Crișan și i-a comunicat secretarei că Uniunea Artiștilor Plastici îl desemnase să execute bustul lui Petru Dumitriu. Introdus în cabinetul directorial cu lambriuri din lemn de mahon, a rămas stupefiat: avea în față un domn înalt și suplu, îmbrăcat în frac, care i-a întins cordial mâna și l-a poftit să ia loc. În timp ce sculptorul îi vorbea despre scopul vizitei sale, ascultându-l, Petru Dumitriu turna în două boluri dintr-o sticlă mată de Martell sau Otard. După aceea i-a spus:

– Dragul meu, nu mă îndoiesc că ești un om talentat, însă aș prefera să-mi facă bustul un artist consacrat; unul pe măsura mea. Sper să mă înțelegi, să nu te superi, hai să bem amândoi un coniac și, cine știe, poate ne vom mai revedea...

Deși cu doi ani mai tânăr decât Marin Preda, biografia lui Petru Dumitriu se deosebea radical de a celorlalți prozatori ridicați de noul regim, care, în cel mai fericit caz, terminaseră liceul. El avusese o bursă Humboldt care îi îngăduise să urmeze filozofia la Universitatea din München. Își pregătea teza de licență, cu un subiect despre teologul Jacob Boehme, când, venind în țară în vacanță, nu se mai putuse întoarce în Germania, după lovitura de palat de la 23 august 1944. Avea 20 de ani și debutase în „Revista Fundațiilor Regale". În 1947 a publicat volumul de nuvele *Euridice* la aceeași editură, unde, în luna decembrie, apărea un roman strălucit, *Blocada*, de peste 400 de pagini, semnat de Pavel Chihaia, un scriitor în vârstă de 25 de ani. Peste puțin timp, în 1948, romanul *Blocada* a fost retras din librării și dat la topit. Autorul său a refuzat orice colaborare cu regimul și orice concesie, activând într-o organizație anticomunistă, nemaipublicând nicio carte de proză, deși a continuat să scrie. După ce a practicat meserii efemere, a devenit istoric de artă, iar în 1978 a rămas în Occident, stabilindu-se în orașul unde Petru Dumitriu studiase filozofia.

Petru Dumitriu s-a adaptat noilor condiții din țară încă din 1948. Era fiul unui ofițer superior a cărui soție provenea din nobilimea secuiască. În 1945 începuse o legătură sentimentală cu o femeie cu 24 de ani mai mare decât el, scriitoarea Henriette-Yvonne Stahl, de o frumusețe distinsă, personaj monden interbelic, fostă iubită a poetului Ion Vinea. Era fiica unui francez alsacian, fost stenograf al Senatului și stenograf personal al lui Iorga. Un frate al scriitoarei va ajunge sociolog, format la școala lui Gusti, iar alt frate, vitreg, Șerban Voinea, activase în Partidul Social Demo crat. Numit ambasador la Berna în timpul războiului, nu a mai revenit în țară.

Numele lui Petru Dumitriu este legat de abominabilul roman *Drum fără pulbere*, imn epic de peste 700 de pagini consacrat Canalului Dunăre – Marea Neagră, care a înghițit sute de vieți omenești. Autorul nu pomenește însă nimic despre munca de ocnași sau de sclavi a deținuților de la Canal, ca și cum aceștia nu ar fi existat acolo. Înainte de acest roman apărut în 1951, publicase o nuvelă, *Vânătoare de lupi*, „lupii" fiind partizanii anticomuniști care luptau cu arma în mână împotriva regimului și a ocupantului sovietic. Pe când Petru Dumitriu tipărea aceste cărți și scria nenumărate articole în ziare și în reviste, tatăl său se găsea în temniță. În România anilor '50, ginerele lui Sadoveanu făcea închisoare politică pe când socrul său deținea funcția de șef al statului. Frații unor miniștri în funcție erau la Canal (al lui Atanasie Joja, de exemplu) sau în închisoare: fratele ministrului de externe, Grigore Preoteasa, sau al ministrului culturii, Constanța Crăciun; ambii legionari.

În 1953, după moartea lui Stalin, teroarea s-a atenuat, reducându-se arestările, condamnările și deportările. Au fost sistate lucrările la Canal, definit oficial „o eroare economică majoră". Au dispărut imediat din circuitul public cărți, picturi, lucrări componistice plătite și premiate cu mari sume de bani, în frunte cu romanul *Drum fără pulbere*, cu poemul lui Mihai Beniuc *Cântec pentru tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej* și cu *Cantată pentru Stalin* de Anatol Vieru.

În 1956, profitând de apogeul „dezghețului", Petru Dumitriu a publicat trilogia *Cronică de familie,* de circa 1.500 de pagini, o carte cum nu mai avusese literatura română, menită să rămână cea mai vastă și expresivă construcție epică de la noi. O ediție restrânsă, într-un singur volum, a apărut tot atunci la editura pariziană Seuil, în versiune franceză, prilej pentru un critic din epocă, Raymond Jean, să spună că autorul este „un Balzac trecut prin Proust" care își tratează personajele „en grand écrivain".

La un an după refugierea în Occident și stabilirea la Frankfurt, în Germania Federală – spre marea sa dezamăgire Franța îi refuzase așezarea pe teritoriul ei –, în primul său roman publicat în exil, tot la Seuil, *Rendez-vous au Jugement dernier,* Petru Dumitriu va face teoria perioadelor de „dezgheț" și „reîngheț" specifice regimurilor instalate de ruși în Europa Răsăriteană. Fusese afectat el însuși de noua „glaciațiune", consecință a eșuării insu recției anticomuniste din Ungaria, respectiv a retragerii trupelor sovietice din România. În 1958, Petru Dumitriu resimțise adver sitatea noului ideolog-șef al partidului, Leonte Răutu, și pe aceea a lui Mihai Beniuc, președintele Uniunii Scriitorilor. Își pierduse postul de director de editură. S-ar putea să-l fi costat scump protec ția lui Miron Constantinescu (Dioclețian Sava, în roman), descris cu vizi bi lă simpatie în *Întâlnire la Judecata de Apoi*, ca un om cultivat și flexibil. În prima pagină din carte este pome nită cu numele său real, Sulamita, soția lui Miron Constantinescu, care, un deceniu mai târziu, va sfârși căsăpită cu un satâr de propria-i fiică, bolnavă mintal.

Miron Constantinescu se prăbușise în 1957, după ce, împreună cu alți câțiva „hrușcioviști", încercase să-l răstoarne pe Gheor ghiu-Dej de la putere. În romanul lui Petru Dumitriu, printr-o savuroasă găselniță onomastică, Răutu devine Malvolio, iar Beniuc, căruia scriitorul îi spunea cu martori de față „Urcă-te pe scaun ca să-ți trag două palme", poartă numele de Herakles Nițeluș. Alfred Anania are datele lui Iosif Chișinevschi, Antonie Iorgovan pe ale lui Gheorghe Apostol, Vasile Morcovici pe ale ministrului sănătății din anii '50, Voinea Marinescu...

Deși în 1956 și 1959 Petru Dumitriu fusese în Franța, nu i se aprobase ușor o călătorie de documentare în Ungaria, Cehoslovacia și Germania Răsăriteană, în februarie 1960, împreună cu noua sa nevastă, Irina Medrea, fostă soție a unui istoric, o femeie înaltă și frumoasă, cu care forma o pereche strălucită. Ceruse să i se pună la dispoziție pentru voiajul său o mașină de calitate și primise din parcul auto al Stăpânirii un Buick. Își pregătise minuțios fuga, vânzând tablourile și mobila din casă, preschimbând banii în *cocoșei*. Întrucât lucra la romanul *Biografii contemporane*, din care provenea fragmentul apărut în „Steaua", avusese acces la Arhiva Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, unde răsfo ise dosarele celor ce luptaseră de partea comuniștilor în Război iul Civil din Spania; nu întâmplător un personaj din *Întâlnire la Judecata de Apoi* ușor de identificat este Valter Roman.

Considerat om de încredere al regimului, Petru Dumitriu ajunsese în felul acesta să cunoască multe amănunte compro mițătoare din biografia unor oameni din vârful piramidei politice. Luase cu el manuscrise și →

→ însemnări. Odată ajuns în Occident, de la microfonul Europei Libere, dezvăluise aspecte concrete, cu detalii precise, despre trecutul şi felul de viaţă al unor fruntaşi comunişti, necruţându-l nici pe Gheorghiu-Dej.

Represaliile nu au întârziat şi au fost pe măsură, întem ni ţându-i-se părinţii, sora, care era medic, fiica, de zece luni, rămasă zălog la Bucureşti, fiind internată într-o casă de copii. Au fost închişi atât Henriette-Yvonne Stahl, cât şi Ion Vinea, aproape un an. Fosta sa soţie a redevenit liberă după ce a apărut în „Glasul Patriei", fiţuică de propagandă destinată românilor din exil, un articol în care afirma – minciună sfruntată – că fusese „negrul" lui Petru Dumitriu, autorul real al cărţilor sale. Într-un pamflet, Ion Vinea îşi descria fostul prieten drept un individ abject; escroc literar.

În 1962, la un an după *Întâlnire la Judecata de Apoi*, apărea, tot la Seuil, *Incognito*, cea mai bună carte publicată de Petru Dumitriu în exil, apreciată ca unul dintre romanele remarcabile ale secolului XX. Cu toate acestea, autorul nu a devenit un nou Pasternak, al cărui *Doctor Jivago* fusese tipărit în milioane de exemplare şi tradus în numeroase limbi, beneficiind şi de o ecranizare antologică; nici un Soljeniţîn *avant la lettre*. Petru Dumitriu sosise într-un Occident profund marxizat, într-o epocă de criză şi decădere a romanului. În 1964, în *L'Extrême Occident*, transpăreau amărăciunile şi dezamă girea trăite în „lumea liberă", iar în 1980 îi mărturisea unui preot catolic cu care coresponda că tirajele cărţilor sale nu mai depăşesc 1.000-2.000 de exemplare.

Soţia îl părăsise, plecând în America de Sud împreună cu fiica recuperată în 1964 şi cu aceea născută ulterior refugierii sale. Din Germania, Petru Dumitriu se strămutase în Franţa, la Metz, alături de o doamnă, franţuzoaică, cu care va trăi, fără să se căsătorească, până la obştescul său sfârşit, în 2002, cu câteva zile înainte de a împlini 78 de ani.

La începutul anilor '90 a venit de două ori în vizită în România, unde în 1993 i se retipărise *Cronică de familie* într-un tiraj de câteva zeci de mii de exemplare. În 1988 publicase una dintre ultimele-i cărţi, *La femme au miroir,* un scurt roman cu tuşe plastice, picturale, baroce, ambientat în parte la Târgu-Jiu, oraşul ado les cenţei sale. Protagonista, o româncă trecută prin multe experienţe şi tribulaţii, ajunge în cele din urmă, cu preţul unor compro misuri, în Apus. Fină, ironică, uşor ostenită, revine şi aici arsura dezamăgirii.

Petru Dumitriu îşi dăduse măsura la 32 de ani, prin *Cronică de familie*, carte neegalată de niciunul dintre numeroasele sale romane, vreo 20, scrise în străinătate. Apărută în 1956, reeditată în 1958, această capodoperă a dispărut în 1960 din circuitul public. Puţini dintre cei ce au astăzi sub 60 de ani au citit-o. Omul care se pusese fără rezerve în slujba regimului comunist a împărtăşit soarta emulului său din tinereţe, Pavel Chihaia, care alesese demni tatea refuzului.

În anii '60, iniţiaţii îşi treceau din mână-n mână, cu volup tatea fructului oprit, romanul cu cheie *Întâlnire la Judecata de Apoi*, introdus în ţară pe diverse căi. Şoferii unor personaje din carte se strigau între ei pe numele dat acelora de autor: „Bă, Niţeluş, ia trage-ţi Volga mai la dreapta..." Amintirea lui Petru Dumitriu era mitică; legendară. Îi erau evocate partidele de tenis, tunsoarea „Cicero", adoptată imediat şi de Marin Preda, vesta sidefie, cravatele gris-perle, primele mari acordate angajaţilor editurii, mesele de la „Athénée Palace/ Unde nouă mult ne place", bacşişurile boiereşti lăsate acolo, fronda, aplombul, replicile sale celebre, butadele...

Pe când eram student, la începutul anilor '70, profesorul Alexandru Balaci, care îi fusese colaborator apropiat, îmi spunea că Petru Dumitriu putea scrie până la 60 de pagini pe zi şi să bea o ladă de bere germană, băutura sa preferată, la vagon-restaurant, în decurs de două ore, cât dura drumul cu acceleratul de la Bucureşti la Sinaia. Apoi amintirea i s-a estompat. Cine mai ştie astăzi că Doina Zevedei din *Cronică de familie*, ziaristă şi fiică de băcan cu prăvălie la Piaţa Chibrit, trecută de 80 de ani, a fost marea şi zadarnica sa iubire din tinereţe?...

Nu numai pentru păcatele sale indenegabile, dar şi pentru că dezvăluise în *Cronică de familie* aspecte inavuabile din viaţa protipendadei interbelice (în Ghighi Duca, de pildă, este uşor de recunoscut un Ghica detracat şi cocainoman), emigranţii români din Paris i-au purtat o dușmănie necruţătoare, care nu a exclus molestarea fizică.

Auzind că urmează să fie publicat cu primul său roman scris în străinătate la Gallimard, cea mai mare editură franceză, exilaţii l-au delegat pe Mircea Eliade, tipărit tot acolo, să intervină pe lângă director ca să i se rezilieze contractul. După ce i-a ascultat pledoa ria, Gaston Gallimard a zis:

– Prea bine, domnule Eliade, Petru Dumitriu nu va mai apărea la noi, dar să ştii că pe scaunul pe care stai acum a stat el în urmă cu o oră şi a vorbit despre dumneata cu o admiraţie cum nu mi-a mai fost dat să aud.

La începutul anilor '90 a venit de două ori în vizită în România, unde în 1993 i se retipărise *Cronică de familie* într-un tiraj de câteva zeci de mii de exemplare.

Un Nobel pentru România

(urmare din p. 8)

întâmplă...), în anii din urmă, juriul premiului Nobel pentru literatură a devenit tot mai incompetent şi a făcut referire la un laureat Nobel de dată recentă, Patrick Modiano, care în niciun caz n-ar fi meritat...

Îl citisem, întâmplător, pe Modiano, un romanciar prolific, autor a peste treizeci de romane care dezvoltă densitate dramatică pe spaţii mici, cu personaje bine articulate, într-o armosferă cu greutate metafizică, ce aminteşte de Camus. Contextul, însă, îi cerea domnului profesor Manolescu să-l minimalizeze pe recentul laureat Nobel. În miezul contextului se afla Mircea Cărtărescu, încă de atunci aşteptînd să-i cadă Nobelul, prezent la ceremonia filialei, pentru a ridica premiul poetei Ioana Nicolaie. Cărtărescu trebuia, aşadar, gâdilat-încurajat elegant de către dom' profesor Manolescu, maestrul şi susţinătorul lui, încă din vremea Cenaclului de Luni.

Cele povestite mai sus se întâmplau în urmă cu doisprezece ani. Între timp, pe lângă candidatura la Nobel a lui Cărtărescu, rămasă neclintită, eternă, s-au mai petrecut o sumedenie de schimbări de decor interesante, dintre care ţin să amintesc doar două. Dom' profesor Manolescu, simţindu-se trădat, într-o anumită împtejurare, de ucenicul său, căruia i-a pus în mână pâinea gloriei literare naţionale şi internaţionale, a decis să-şi exercite spiritul critic redutabil asupra *Solenoidului,* desfiinţându-l, punct cu punct, cu argumente, în *România literară,* deconspirându-l ca fiind un roman eminamente amorf, precum o meduză care se crede te miri ce rechin. Tot între timp, Cărtărescu şi soţia lui s-au instituit într-un cuplu literar, după modelul unui cuplu prezidenţial. Oricât de aberant ar suna, lăudătorii lui Cărtărescu, o liotă de pupincurişti mediocri, îl laudă la pachet cu poeta şi prozatoarea mediocră Ioana Nicolaie. Trăim în România, am mai spus, doar în România sunt puşi în capul mesei autori mediocri, pasămite, pe considerente patriotice, pentru a aduce premiul Nobel în România, dar în fapt conformându-se politicilor literare de cumetrie care fac legea în mediul nostru literar.

Mă întorc la regretatul Nicolae Manolescu, format pe lângă generaţia şaptezecistă, cu vârfuri de lance precum Marin Preda, Eugen Barbu, Constantin Ţoiu, despre care criticul Niolae Manolescu a scris aplicat, formându-şi un redutabil spirit critic şi o imagine pe măsură. Mai apoi, însă, orientându-se în vremurile post-comuniste în schimbare, a fost unul din primii care a înţeles că nu mai are niciun rost să pui vreun preţ pe valoarea estetică şi şi-a dat, necondiţionat, obolul, la edificarea haosului valoric actual, urmărind interese pragmatice, pasămite, punctuale, cum ar fi funcţiile, imaginea, privilegiile de tot felul. Îmi amintesc, în acest sens, de o conferinţă-simpozion organizată de ICR cu mai bine de zece ani în urmă, ocupându-se de strategii pentru promovarea literaturii române în străinătate şi avându-l ca invitat special, printre vorbitori, pe Nicolae Manolescu, om vechi în domeniu şi bun cunoscător al dedesubturilor literaturii de la noi. Domnul Manolescu a dezvoltat-improvizat, în aula ICR-ului, o poveste extrem de interesantă despre felul în care se auto-promovau scriitorii sudamericani la Paris, prin anii '60 sau '70, când domnia sa a avut o rezidenţă acolo, şi locuia pe o stradă unde erau şi mulţi scriitori sudamericani. În decurs de câteva luni, a văzut, în răstimpuri, câte un scriitor sudamerican scoţând capul pe fereastră şi strigând, de se cutremurau pereţii clădirirlor: A mai căzut un dictator! În felul ăsta, conform domnului Manolescu, scriitorii sudamericani s-au promovat în lume, realizând ceea ce s-a numit boom-ul romanului sudamerican, iar mulţi dintre ei au dobândit Nobelul literar. Toată povestea asta, cu iz exotic-neverosimil, a culminat cu o constatare inacceptabilă, în ce mă priveşte. Apelând la competenţele sale de critic literar, domnul Manolescu l-a minimalizat, pur şi simplu, pe Gabriel Garcia Marquez, spunând despre *Un veac de singurătate* că e un roman care sună relativ bine când îl citeşti prima oară, dar când îl citeşti a doua oară, sună destul de rău, aproape mediocru.

Asta este, Marquez, mediocru, deoarece contextul o cerea. Un context ce voia să demonstreze cum devine cu valoarea scriitorilor sudamericani care e aşa cum o percepe lumea, mai ales din pricina unei promovări ingenioase, deşănţate, aşa încât, instituţiile culturale de la noi vor trebui să ştie cum să promoveze scriitorii, şi e vorba mai ales de scriitorii indicaţi şi susţinuţi de către domnul Manolescu. Încă de atunci, cel mai indicat, nu doar de Manolescu, dar şi de multe dintre elitele culturale de mucava de la noi, era Cărtărescu.

Genul ăsta de dezamăgiri faţă de laureaţii Nobelului care ocoleşte, parcă, în mod programatic candidatul nostru etern, se perpetuează şi se amplifică, până în ziua de azi. Ele vin, mai ales, din partea unor elite culturale sau autori aflaţi pe val care înţeleg că-şi datorează poziţia unei bune relaţionări cu eternul candidat la Nobel. Dacă vrei să-ţi meargă bine în sistem şi în ierarhii, Cărtărescu trebuie înghiţit pe nemestecate, adulat, sau interzicându-ţi orice fel de obiecţii asupra scrisului său, obiecţii pe care şi le-au permis, cândva, cu mai bine de zece ani în urmă, unii critici, precum Daniel Cristea Enache, Paul Cernat, Bianca Cernat, Mihai Iovănel, Andrei Terian şi alţii. Între timp, toţi aceştia nu mai au nimic de spus despre Cărtărescu, iar bună parte din ei chiar au renunţat la critica de întâmpinare. Le-au luat locul în peisaj autori care practică faţă de eternul candiat la Nobel deferenţa şi admiraţia pupincuristă necondiţionată. Vezi Radu Vancu, Marius Chivu, Bogdan Alexandru Stănescu, Gabriela Adameşteanu, Ana Blandiana şi alţii, care nu mişcă în frontul pupincuriştilor mai mult sau mai puţin aplicaţi şi le merge bine.

N-am citit-o încă pe laureata de anul acesta a Nobelului, canadianca Anne Carson. Am citit, în schimb, pe fb, zeci de postări din care am aflat că ar fi o scriitoare slabă. Nu pot credita aceste luări de poziţie, bazându-mă, nu neapărat pe prestigiul premiului Nobel, ci, mai ales, pe cei vreo treizeci de nobelizaţi citiţi de-a lungul timpului, unii din ei, integral, chiar, începând cu polonezul Reymont, pomenit mai devreme, şi ajungând, deocamdată, la laureatul de anul trecut, excepţionalul romancier ungur László Krasznahorkai. Unul din lucrurile pe care le-am înţeles, citind cei treizeci de laureaţi Nobel, a fost că, mai ales în momentul de faţă, ierarhiile valorice în literatura lumii şi sistemul în care sunt ele încadrate-omologate diferă în cel mai înalt grad de cele de la noi. Doar o schimbare radicală a viziunii asupra ierarhiilor şi, implicit, a politicilor literare, ar putea aduce un premiu Nobel pentru literatura română.

Domnul Manolescu a dezvoltat-improvizat, în aula ICR-ului, o poveste extrem de interesantă despre felul în care se auto-promovau scriitorii sudamericani la Paris, prin anii '60 sau '70, când domnia sa a avut o rezidenţă acolo, şi locuia pe o stradă unde erau şi mulţi scriitori sud-americani.

litere

Sorin Antohi

…paradigma românească a urii de sine a fost formulată clasic de Cioran, care găsise însă în tinerețe o ieşire iluzorie din impas prin apologia paradoxală a eşecului catastrofal, a apocatastazei triumfale, a apocalipsei extatice, a excelenţei negative, a naţionalis-mului apofatic. Astfel, "neantul valah" era răspunsul extrem, deşi parţial (auto)ironic, la tentaţia generaţiei lui Cioran de a propune ontologii etnice ca ieşire din stigmat şi ură de sine, ca exorcizare a lor.

eseu

Idei și zile

Dum spiro… Acum exact douăzeci de ani am început să dorm cu un aparat de respirat. De pe la sfîrşitul lui 1996, după doi-trei ani de involuție mai lentă, somnul meu s-a deteriorat rapid, iar ziua mă simțeam tot mai obosit. Munceam și călătoream foarte mult, mi se părea normal să fiu adesea epuizat, așa că nici nu-mi puneam problema să mă menajez. În perioada 1997-1999, programul meu a devenit aproape imposibil, fiindcă obligațiile mele asumate (interioare, profesionale și publice) ajunseseră la zenit. Abia în anul de la Stanford, 1999-2000, am găsit răgazul de a mă ocupa și de mine, după ce, în cadrul paradisiac în care trăiam acolo, tot nu-mi reveneam. Am citit multe cărți despre patologia somnului, iar Mona a căutat pe Internet, aflat în prima sa epocă triumfală, mai ales în Silicon Valley. Am înțeles că sufăr de apneea de somn. Mi s-a părut deopotrivă ironic și providențial că descoperitorul bolii mele probabile, William C. Dement, lucra la Universitatea Stanford, iar consilierul medical al institutului de studii avansate care mă găzduia era prieten cu el și m-a putut duce rapid la o consultație. Am continuat să merg la medici mari, unii de renume internațional, care mă trimiteau de la unul la altul (aveam o asigurare medicală ideală pentru sistemul medical: deconta aproape orice, deci inspira cele mai neverosimile analize și investigații). Paradoxal, tocmai situația mea privilegiată a amînat dignosticul formal, obținut negru pe alb abia în aprilie 2000. Așa că, după un nou control medical la București, care a confirmat diagnosticul american, și chiar înainte de a pleca la Oslo pentru congresul mondial de istorie, pe 2 august 2000, mi-am cumpărat primul aparat de respirat. În acea noapte l-am folosit prima dată. Fără un asemenea aparat, viața mea, grav afectată de boală, ar fi fost și mai aproape de neant. Așa, încordîndu-mă din toată ființa și renunțînd la mai toate proiectele și visele mele, ajung la 63 de ani. Nu sînt sigur că a meritat să mă agăț de viață (în primăvara lui 2005, la Berlin, mi s-au mai promis, pe baza unor analize multidisciplinare, încă maximum zece ani de supraviețuire cu apneea în formă gravă, deci mă resemnasem stoic), deși din primăvară, de la ieșirea din *lockdown*, simt un reviriment fizic. 2.08.2020

* ***Ura de sine a speciei.*** Acum treizeci de ani am început să le vorbesc occidentalilor despre stigmatul românesc, o formă endemică a urii colective de sine exacerbată de sentimentul rușinii neputincioase trăit de unii – foarte puțini — în comunism. Desigur, paradigma românească a urii de sine a fost formulată clasic de Cioran, care găsise însă în tinerețe o ieșire iluzorie din impas prin apologia paradoxală a eșecului catastrofal, a apocatastazei triumfale, a apocalipsei extatice, a excelenței negative, a naționalismului apofatic. Astfel, "neantul valah" era răspunsul extrem, deși parțial (auto)ironic, la tentația generației lui Cioran de a propune ontologii etnice ca ieșire din stigmat și ură de sine, ca exorcizare a lor. După război (dar cu antecedente în scrierile sale frenetice de aliat hăituit în Parisul ocupat de nemți), în condițiile istorice delicate și pentru el riscante ale despărțirii Europei de fascism și nazism, Cioran a evoluat de la discursul cvasi-mistic al unei schimbări la față a României la o meditație sceptică asupra întregii umanități. Spre lauda lui, nu a trecut, ca atîția alții, de la Dreapta la Stînga, ci s-a mulțumit să scrie un text apologetic despre evrei și să conceadă că absența oricărui orizont utopic (discursul public, în Vest ca în Est, trecuse între timp la utopia marxist-leninist-stalinist-maoistă) înseamnă stagnare și moarte (fascinația imposibilului fiind motorul istoriei). Această *metamorphosis* a lui Cioran însuși este totuși ambivalentă, rămînînd marcată de obsesiile tinereții, astfel încît în scrierile franceze ale gînditorului putem înlocui *om* cu *român* pentru a le înțelege miezul. Dar scepticismul nu este ură de sine, deci echivalența e parțială. Pentru a ajunge la ura de sine a speciei a fost nevoie de omul occidental postmodern, dezabuzat și hedonist, prezentist și narcisic, lipsit de proiect civilizațional propriu, atras irezistibil (treptat, ideologic obligatoriu) de orice exotism, și scos din minți de orice vestigiu al civilizației europene. Această ură de sine nu e un complex de inferioritate mai intens, nu mai este rezultatul traumatic al unei comparații defavorabile cu Celălaltul superior, împlinit, normativ și hegemonic, ci este o negare radicală de sine, o exaltare a oricărei alterități, inclusiv animale ori obiectuale, o alienare sinucigașă. E capătul de drum al unui ciclu istoric și – nu trebuie uitat — prețul plătit pentru orgoliul nemăsurat și pentru toate păcatele reale și imaginare ale Occidentului. Îmi este cu neputință să înțeleg dacă actuala expiere carnavalescă, anomică, narcisică și contraculturală, la unii sinceră și la cei mai mulți ipocrită, va face cu putință vreodată o necesară reevaluare critică a istoriei și, eventual, o ieșire din cercul vicios al culpabilității generalizate, lipsită de viziunea unui viitor articulat rațional. Dacă ura de sine a speciei e singurul orizont, iar extincția umană e ultima utopie, frămîntările actuale – de la Black Lives Matter la toate celelalte forme de război cultural – nu vor fi decît o fază tragicomică de rescriere orwelliană a istoriei, iar apocalipsa (seculară) își va urma cursul. 18.02.2020

* ***Tribulațiile justiției retrospective.*** În ziua în care împlinesc 63 de ani, pe la 16:00, în ultimul moment al termenului legal, aflu de pe portalul specializat de noul recurs al CNSAS contra mea. Mă așteptam. Procesul durează de șase ani și aproape o lună, fiind un elocvent exemplu pentru ceea ce se înțelege la noi prin celeritate. Dosarul 4785/2/2014 (pentru cunoscători: număr unic în format vechi) a fost deschis la Curtea de Apel București (CAB) pe 22.07.2014, după ce în perioada 2009-2014 Colegiul CNSAS a dezbătut cazul meu în *douăzeci* de ședințe, cerînd mereu informații suplimentare și extinderea cercetării. Am cîștigat de două ori la CAB, acum voi ajunge din nou la Înalta Curte de Casație și Justiție (ÎCCJ), unde recursul anterior a generat pe 17.06.2015 un dosar care pe 5.03.2019, după diverse proceduri oțioase care nu au atins fondul (casația a prevalat asupra justiției…), a fost trimis înapoi la CAB pentru rejudecare. Să sperăm că de data asta parcursul ciclic al cazului meu se va încheia la ÎCCJ. Și, fiindcă nu mai e nevoie de nimic pentru a-l evoca pe Kafka, poate asta se va întîmpla cît mai sînt în viață. 20.08.2020

* ***Inconsecvențe: statisticile și politicile pandemiei***. Deși nimeni nu vorbește despre asta, numărul de cazuri active (care nu apare în raportările zilnice oficiale, dar este calculat pe https://www.worldometers.info/coronavirus, unde se arhivează datele din toată lumea) e azi, 10 septembrie 2020, de circa șapte ori mai mare (exact : 7,077) decît în vîrful anterior (29 aprilie), atins din nou și depășit (în noaptea de 8/9 iulie), apoi rămas mult în urmă. Prin urmare, situația epidemiologică e acum considerabil mai gravă decît atunci cînd s-au luat măsuri de izolare sanitară (închiderea școlilor și universităților, amînarea alegerilor locale etc) la care se renunță acum. (Dintr-un schimb e-mail cu Liviu Antonesei, care m-a citat pe blogul lui.) 10.09.2020

* **Yom Kippur 5781**. Cea mai sfîntă zi din calendarul ebraic, ziua căinței. Cum îi scriam zilele astea prietenului Jean-Jacques Askenasy, faptul că eu am ținut-o într-un Yom Kippur interior din februarie 1976, apoi și într-unul exterior (din septembrie 2006, cînd am publicat propriul *viddui*, acea *mea culpa* înțeleasă de prea puțini și răstălmăcită pînă azi), ține de credința mea în valori absolute, mai mari decît viața. Poate aici intră și ceva dintr-un complex de superioritate, dintr-un narcisism întors, infinit penitent și autodistructiv: obiceiul de mă judeca pe mine după standarde pe care nu le aplic niciodată altora, fiindcă le consider prea înalte, supraomenești și, în fond, inumane, nedrepte, scoase din orice context istoric și uman, din orice cadru rațional de justiție. Pentru a lupta cu asta, cu o stihie izvorîtă continuu din interior, stoicismul meu, vital în raporturile mele cu tot ce este exterior, nu m-a ajutat, așa cum nu m-au putut ajuta nici atîția oameni apropiați. I-am iertat mereu pe toți, nu m-am iertat niciodată pe mine însumi. 27.09.2020

* ***Memorii paralele***. S-a vorbit mult de "societăți paralele" (mai ales în Germania, în sensul de comunități etnice/religioase/lingvistice auto-izolate chiar cînd nu sînt discriminate și devenite militante împotriva oricărei forme de integrare), "derivă comunitaristă" (mai ales în Franța, legat de același fenomen), "tribalizare" etc. Aceste culturi paralele se organizează mereu în jurul unor memorii paralele (*construite*, așa cum sînt toate memoriile colective, și reproduse pe filierele proprii, uneori clandestine și ostile memoriei naționale/oficiale, de la gura sobei la Internet), fiindcă toate comunitățile își fabrică propriile genealogii, mitologii istorice, culturi populare și identități colective. Mai ales în situații de conflict, aceste universuri particulariste se întîlnesc, iar paralelele devin nu doar secante, ci și concurente (adesea, ele reconstruiesc, revendică, instrumentalizează elemente identice, de la eroi și fapte la ontologii etnice) ori reciproc excluse (și memoria poate fi un joc de sumă nulă). Soluția pe termen lung ar fi cunoașterea reciprocă a acestor memorii paralele, printr-un efort sistematic al statelor, organizațiilor, asociațiilor autorilor exponențiali etc. Chiar dacă aceste metanarațiuni identitare vor rămîne mereu paralele, fiindcă logica postmodernă care a înlocuit-o pe cea a statelor naționale (inițial pentru a deconstrui naționalismele titulare și a stimula — salutar — comunitatea civic-politică, apoi mergînd orbește spre un fel fragmentare etnografică și în fond esențialistă pînă la rasism), nu mai propune de fapt aproape nimic comun, *public*, cel puțin nu vor mai fi (re)descoperite cu surprindere (reală ori simulată) în vremuri grele, cînd lumea nu stă la povești, ci tinde să pună mîna pe bîtă. 9.10.2020

* **Anto(hi)logia.** Toate publicațiile și toate proiectele mele (mergînd de la carte la rezumate pentru conferințe, înregistrări audio și video etc), în format PDF, pe Net, *open source*. Cu toate recenziile, citările, referințele și alte ecouri coerente și substanțiale, oricît de ostile. Toată baza de date astfel obținută, indexată și *searchable*. O himeră, desigur. Dar cam singurul punct de pornire pentru orice analiză a operei oricărui autor. 18.10.2020.

* **Celeritate**. Astăzi, ÎCCJ a anunțat pe portal viitorul termen al procesului pe care mi l-a intentat CNSAS pe 22.07.2014. Început acum șase ani și trei luni, procesul s-ar putea încheia deci după opt ani fără treisprezece zile. Faptele vizate au avut loc în perioada 1976-1982. Deci s-ar închide un ciclu biografic și istoric început cu aproape jumătate de secol înainte prin revista manuscrisă de benzi desenate *Bulevardul* (1973), care a prilejuit probabil primele note informative despre mine, și interceptarea certă a corespondeței mele de către Securitate (1974). 21.10.2020

* ***Școala altfel***. În condițiile pandemiei, acest program național improvizat, lansat oficial în 2016 și aflat mereu în criză de conținut, a depășit orice așteptări: de la grădiniță la post-doc, trecînd prin *after-school*, totul e acum *altfel* pînă la dispariție. Așa s-a întîmplat și cu educația la distanță. Încă din anii 1990, universitățile anulaseră parțial în practică distincțiile clasice dintre formele de învățămînt: totul devenea (aproape) *fără frecvență* sau, cum se spune în ultima vreme, *la distanță*, iar orele care se mai țineau erau cam toate *la seral*, pentru a permite studenților să aibă și slujbe cu normă întreagă. Trecerea întregului sistem de educație în lumea virtuală e doar ultima etapă a unei disoluții amorsate cu mult timp în urmă. Etapa va dura, evoluțiile în detaliu sînt de la un punct încolo imprevizibile, dar tendința e clară: ca toate instituțiile publice, cele educative se dematerializează, rămînînd și fără formă după ce au rămas fără fond. Cererile de a secretiza imaginile și sunetele învățămîntului online încearcă (în numele unor frumoase principii, drepturi și libertăți) să producă normarea, legiferarea unei lumi ascunse de ochii publici. În acea lume, la adăpost de ochii și urechile celor dinafara sistemului, impostura, incompetența, plagiatul (oral, fiindcă plagiatul scris, practicat masiv, e mai vulnerabil) pot înflori fără grijă. 28.10.2020

(Extrase din manuscrisul Idei și zile *au mai apărut în* Trivium, Observator cultural *și, începînd din iulie 2023,* Argeș.*)*

Savu Popa

Visul visului

Stăteam, în vis, pe un scaun. Nu departe de mine, pe podea, se afla o comoară. Era o liniște, în jur, apăsătoare ca un capăt de menghină tot mai apropiat de creștetul capului meu.

Dintr-o dată, m-am întors spre o ușă care nu avea clanță sau broască. În locul lor atârna, de niște lanțuri enorme, un lacăt destul de greoi și de ruginit. Dincolo de ușă se auzea o vibrație metalică și se zărea, pe margini, un contur luminos.

Mi-am îndreptat privirea spre ferestre. Cerul arăta ca o groapă care se tot adâncea cu cât mă uitam mai insistent la el.

După câteva momente, picasem într-un somn care mă purtase cu o viteză anormală printr-un culoar al timpului. Parcă eram într-o capsulă de sticlă mată, înconjurat de arome înțepătoare și de mirosul puternic al pământului umed. Îmi imaginam că mă aflam într-o capsulă în care ar urma să fie compostate cadavrele, un mod ecologic de a le grăbi putrefacția și de a nu mai încărca inutil stomacul pământului, care, oricum, digera totul din ce în ce mai lent și mai greu.

M-am trezit de-ndată. Eram în preajma unui câmp. În jurul meu, cât vedeam cu ochii, se-ntindea o vegetație abundentă, cenușie, având forme și foșnete diferite. Natura arăta de parcă avusese loc, de curând, o ploaie deasă, formată din stropi acizi și întunecoși.

Auzeam niște voci, dar nu reușeam să descopăr direcția din care veneau. Îmi simțeam întregul corp străbătut de seismele continue ale unei oboseli care, cu o forță magnetică, îmi lipea parcă tălpile de solul acela umed și plin de crăpături.

O frică neașteptată fusese provocată de cerul care, de cum l-am privit prima dată, parcă mă orbise instant. După ce mă-ncumetasem să-l privesc și a doua oară, un junghi ocular atât de intens îmi scurt-circuitase tot corpul, până și oasele mi le zdrobise și mă făcuse să pic jos. Odată cu pupilele ochilor, aproape incinerate, simțisem că și pielea mâinilor sau a feței începuse să mă strângă, să mă usture.

Părea, acest cer, mi-am dat seama după ce mi-am revenit ușor și m-am putut ridica, o suprapunere de table din oțel încins peste măsură, din care țâșneau sub forma unor jeturi de lavă niște radiații cumplite.

Abia am reușit, cum spuneam, să mă ridic. Privirea aproape că mi se estompase. Îmi simțeam globii oculari tare greoi, parcă îmi deveniseră niște recipiente pline cu ceață. Vocile de adineauri se auzeau puțin mai tare. Am descoperit, până la urmă, sursa lor.

Puțin mai departe de locul în care mă aflam, câțiva oameni înconjurau ceva aflat la picioarele lor. M-am dus spre ei. Nu observaseră prezența mea. Erau concentrați asupra a ceea ce se afla jos, acolo unde pământul era puțin ridicat, formând un dâmb. Deși le auzeam clar vocile, nu înțelegeam ce spun. Nici nu cred că vorbeau într-o limbă anume. Glasul fiecăruia aducea cu o undă de șoc, prelungită, care se suprapunea peste a celuilalt.

Ieșea un vacarm destul de agasant și de angoasant pentru mine. Pe ei, acest lucru, părea să nu-i deranjeze absolut deloc. Arătau și foarte ciudat. Erau îmbrăcați în niște combinezoane ușor transparente care îi acopereau în întregime. Prin ele puteam să zăresc forma lor. Poate că mă-nșela privirea, dar nu aveau corpuri normale, niciunul dintre ei, ci câte o împletitură sinistră de viscere și oase aburinde. Combinezoanele deveneau tot mai umflate din pricina aburilor emanați neîncetat de acele împletituri parcă atunci scoase din cuptor.

M-am înspăimântat. Când să mă-ntorc și eventual să o iau la fugă, cu toții s-au întors spre mine, încetând să mai scoată vreun sunet. Fețele li se ghiceau dincolo de câte o suprafață metalică, parcă încinsă.

Dintr-o dată, mi-au făcut semn să mă apropii, dar rămăsesem pe loc. Însă, după câteva secunde, m-am apropiat de ei și am zărit, într-adevăr, un dâmb de pământ, plin cu iarbă amestecată cu buruieni și cu multe plante sălbatice. În vârful dâmbului, dincolo de un strat de țărână, se zărea ceva ce aducea cu un ecran. Ciudat era faptul că, odată ajuns printre ei, teama îmi dispăruse brusc.

Unul dintre acei indivizi s-a aplecat, a dat cu mâna la o parte stratul de țărână care însă imediat a crescut la loc. După câteva încercări, țărâna s-a retras și a ieșit la iveală un ecran. La contactul cu aerul, acesta a început să funcționeze. Mai întâi, pe suprafața lui au apărut niște linii discontinue, pe un fundal negru. Apoi, acestea au dispărut, dezvăluind un peisaj ciudat. Părea o îmbinare dintre un deșert și un câmp format din smârcuri înghețate. Numai că pământul din ecran era și el alcătuit dintr-o suprapunere de table metalice, la fel de întunecate și de arzătoare. Cerul nici nu exista. În locul lui era un covor cu forme bizare, neregulate, rupt pe alocuri, pătat cu ceva ce semăna cu sângele. Imaginea nu părea atât de clară. Parcă se derula un film alb-negru, realizat cu cel puțin o sută de ani în urmă. Îmi era dificil să îmi dau seama care era sursa și originea acelui peisaj.

Totuși, m-am aplecat mai tare și am putut zări, în depărtarea acelui peisaj, niște păianjeni metalici, uriași, ale căror picioare parcă se mișcau încontinuu frământând pământul de sub ele. De fapt, cred că forau după vreun zăcământ anume. Dincolo și de aceste arătări, într-o îndepărtare și mai teribilă, se zăreau câteva dealuri și câțiva munți înconjurați de schele uriașe în jurul cărora planau niște insecte minuscule care semănau doar cu niște elicoptere. Imaginea părea o transmisie live, iar sunetul care se auzea era un bâzâit metalic, tot mai puternic.

Am simțit o mână pe spate, moment în care am sărit ca ars, gata să mă apăr sau să atac dacă era cazul. Mâna aparținea unuia dintre acei indivizi care părea destul de pașnic și parcă ușor resemnat. Îmi făcuse un semn să mă calmez, nu-mi vor face vreun rău. Nu înțelegeam oricum nimic din ceea ce mi se întâmpla. Ceilalți abia se mișcau, iar aburii continuau să le iasă din corpurile de viscere, pe măsură ce expirau și inspirau, și să le umfle mai tare, ca într-un sistem straniu de ventilație, acele combinezoane transparente. Intuiam, înfiorându-mă, că, dincolo de măștile metalice, chipul le arăta și mai monstruos, poate o altă adunătură, tot de viscere, doar că putrede sau de așchii osoase, de cartilaje gelationase.

În timp ce-mi treceau toate acestea prin minte, cel care mă atinsese, scosese de undeva o hârtie pe care mi-o întinsese. Încet, fără mișcări bruște, m-am apropiat, am luat hârtia și nu mică mi-a fost mirarea când am descoperit un scris destul de obișnuit și de citeț. Scrisul acela, de doar câteva rânduri, îmi spunea următoarele:

Imaginea pe care o vezi pe ecranul ieșit din pământ este o transmisiune live dintr-o țară oarecare, aflată în anul 3884. Și noi facem parte tot din acel timp! Nu știu cum am ajuns aici, în vremea ta, adică în acest trecut atât de îndepărtat. Oare ai putea să ne spui, adică să ne scrii anul care este aici, unde am fost, de-a dreptul, aruncați, exilați? Nu ne întreba cum de ni s-a întâmplat una ca asta? Ne aflam pe nava noastră, eram, ca de obicei, în plimbarea de seară, ieșiserăm doar puțin din spațiul terestru al planetei, fapt care nu ni se întâmpla mereu, și intraserăm în meridianul Delta, Zona Interstițial-Galactică, cea care reprezintă granița dintre galaxii, când, dintr-o dată, nava noastră a început să tremure ca o piftie și să se dezechilibreze și, în timp ce ne zguduia de ne săreau oasele, parcă am fost aspirați de o gaură neagră care s-a deschis în spatele nostru, pe neașteptate!

Atât a ținut textul scris în limba mea. Apoi, în josul hârtiei se aflau două rânduri care conțineau un cod format din niște hieroglife și cifre.

Fără să mai stau pe gânduri, mi-am dus instinctiv mâna la buzunarul de la piept al cămășii. Am simțit imediat forma unui obiect de scris. Era un pix pe care l-am scos și am notat pe verso anul 2026. Apoi am oferit hârtia celui care mi-o dăduse. Ceilalți au venit în jurul lui, aplecându-se să vadă probabil ce am scris. Intuiam că, probabil, dincolo de măști, perplexitatea, teama adâncă, frica atroce sau doar mila se perindau ca într-un carusel care o cam luase razna prin mințile sau prin corpul lor.

Nu eram departe de adevăr. Dintr-o dată, pe frecvențe diferite, corpurile le-au fost, în același timp, cuprinse de spasme care le-a generat tot felul de mișcări necontrolate. Moment în care m-am întors și am luat-o la fugă pe fundalul unui uriaș bâzâit sonor și metalic, provenit probabil atât de la ecranul acela, cât și din vocile lor tot mai sparte.

M-am întors doar puțin, atât cât să-i zăresc căzuți în genunchi, cu acele chipuri îndreptate spre cer și cu mâinile ridicate deasupra capetelor de parcă s-ar fi predat unei forțe justițiare, deocamdată invizibile. Aduceau, în acel peisaj al deznădejdii totale, cu personajul din tabloul lui Munch, doar că multiplicat. Un personaj și un țipăt de-a dreptul futuriste, poposite din anul 3884.

Am continuat să fug. În tot acest timp îmi ștergeam încontinuu cu palma ochii. Parcă voiam să scap de acea viziune a unui viitor teribil de îndepărtat, închis într-o capsulă mitică, sacrosantă. Nu voiam să trăiesc, nici măcar pentru câteva clipe, în realitatea anului 3884! Parcă o stare de greață amestecată cu multă dezorientare și deznădejde îmi provocase peisajul acela straniu, o corcitură dintre un deșert și un ghețar!

Și în timp ce alergam așa, în spatele meu s-a dezlînțuit iadul. Parcă fusese detonat un munte întreg. Mi-am accelerat fuga, însă, curios, m-am întors să văd ce se întâmpla. Cerul se prăbușea. Straturile de table metalice cădeau, ca-ntr-un joc de domino, peste natura din jur.

Mi-am continuat fuga până când am ajuns pe marginea unei prăpastii și când eram pe punctul de a sări, m-am trezit pe scaunul din camera mea. Comoara dispăruse, iar când mi-am îndreptat privirea spre ferestre, un cer cristalin mi se desfășura ca o hartă a unei libertăți interioare, nemărginite.

Doar că a trebuit curând să mă trezesc și din acest vis...în realitatea unui an dintr-un viitor de-a dreptul nepământean.

M-am înspăimântat. Când să mă-ntorc și eventual să o iau la fugă, cu toții s-au întors spre mine, încetând să mai scoată vreun sunet. Fețele li se ghiceau dincolo de câte o suprafață metalică, parcă încinsă.

Carmen Secere

suntem doi pacienți terminali
între știrile de la opt și perfuzia cu sedative
privim apocalipsa de pe tavan

sunt o piatră

am plătit suficient să amân întunericul
care mă oprește mereu la jumătatea distanței
și înghit în sec având gura
plină cu iubire

de câte ori mă doare îmi imaginez
că sunt o piatră și
chiar dacă sunt o piatră mă doare
la patru dimineața când deschid cărțile de medicină
să caut o dramă mai mare decât iubirea noastră
născută cu inima în afara pieptului

te privesc cum dormi
nu te pot scoate din vis
nu mă poți elibera
și-mi vine să zgârii pereții
dar mi-au tăiat unghiile
să nu mai sap în mine după tine

delirul meu este o nuntă de nebuni
unde mireasa dansează desculță pe jar
crezând că lumina ajunge până la capăt

când mă doare mă gândesc
că ești halucinația dozei duble de sedative
iar eu - urma stelei care ți s-a stins în palmă

la patru dimineața totul e o linie dreaptă
iar tăcerea din cubul ăsta de var
seamănă cu o duminică la morgă

apocalipsa de pe tavan

pe mușamaua pătată cu stele roșii
radioul varsă cifre cosmice și drone fără pilot

nimeni nu mai are timp să asculte oboselile
oamenii țipă unul la altul prin parbrize
lumea crapă de la margini spre centru
în fiecare dintre noi

te privesc cum încerci să-ți aprinzi o țigară
și-ți tremură degetele ca-ntr-o vânătoare de vinovați
în timp ce criza din prețul pâinii s-a mutat la noi în casă

auzi și tu
insectele fricii colective au intrat în dulap
acum ne rod sărutul de dimineață
și rochia mea cu buline agățată în cuiul ruginit al minții

suntem doi pacienți terminali
între știrile de la opt și perfuzia cu sedative
privim apocalipsa de pe tavan

vezi și tu
am cărat războiul de afară pe tălpile pantofilor
și golul ăsta care ne rămâne devine
mult prea plin

tu ești cercul

m-am așezat între noptieră și cearșaful aspru
de parc-aș sta în mijlocul iubirii mele
și mă simt ca și cum am străbătut pe jos o distanță imensă
ca și cum aș fi trăit mai multe vieți
însă niciuna fără iarna în care aveam noduri în gât
și zăpadă pe umeri iar tu nu m-ai găsit

eram slabă dârdâiam un tren se auzea plecând
cu zgomotul fierului pe fier
ca o greșeală repetată

te-am așteptat să mă salvezi
din înghețul domestic
te-am așteptat să închizi în mine sertarele
cu păpuși de cârpă și mărgele

și iată-mă înfrântă de greutatea celor neîntâmplate
în camera cu miros de medicamente și de lămâie stoarsă
plină de rămășițele noastre de parcă vreodată ne-am fi fost

stau în mijlocul iubirii mele
și trasez linii care nu se întâlnesc
tăceri de oase bătrâne măsurând cât întuneric
a rămas între noi

tu ești cercul
eu sunt cea dinăuntru
iar dunga asta de lumină
îmi desenează duminici
pe glezne

ce a mai rămas din noi

să vorbim despre străinii
pe care îi vedem în fiecare zi
încât au devenit cunoștințe vechi
prieteni apropiați chiar când tramvaiul
ne împinge unul într-altul

bărbați care miros acru a frici nespuse
femei care își strâng la piept gențile
ca pe niște prunci

ne lovim și mergem mai departe
chinuiți de același diagnostic
și de aceleași tăceri
(sufletul nu vorbește dar se aude gemând)

ți-aș spune că te iubesc
dar un copil țipă de foame
și toată dragostea lumii
se prăbușește sub roțile acestui tramvai

să povestim despre venele verzi
de pe brațele navetiștilor
despre hemoragii interne
despre parazitul care ne locuiește
și despre arsurile de gradul 3

ți-aș spune că te iubesc
dar nu mai avem bandaje
iar ambulanțele ne vânează
de câte ori vrem să salvăm lumea

hai să împărțim
ce a mai rămas din noi

Virgil Dumitrescu

...am mers până în inima bibliotecii de la Vatican să aflu ce Dumnezeu îmi ascunde...

Recurentă

Odată cu mareea supremă, zeul mărilor debarcă
alături cu laptopu-n brațe.
fiul lui Cronos și al Rheei trece-n revistă
parametrii de performanță academică
a celor cărora le-au crescut aripi,
mai cu seamă ale înaltelor aspirații
decât ihtiopterigii, simple organe locomotorii.
animale marine, ce altceva?
gata să se lepede, recunoscătoare condiției prime.
se târăsc pe uscat, iar zeul mării dă clic
pe butonul consemn.
în ediția trecută, tot mai însemnate figuri
și-au legănat vremea cu bătrânul rapsod.
cercurile florale
se deschid pe rând până spre dimineață.
în grădina botanică păsările
ciugulesc Iliada.

Condiție

Mi se strânge sufletul când mă gândesc la ai mei,
îl adun de pe unde s-a prins câte puțin.
nu mai dăduse pe-acasă zile și nopți,
scoteam apă de la fântână
și puneam pe fugă răceala cu ardei copți

pentru că le-a săpat alor mei,
m-am dus și l-am îmbrățișat pe gropar,
sap un loc și pentru tine,
mi-a zis,
numai să mori foarte rar.

Caut locul acela

Caut locul acela în jurul căruia m-am învârtit ca un titirez
încercând să descopăr cifrul de la intrare,
ca orice spărgător de frecvențe. am mers până în inima
bibliotecii de la Vatican să aflu ce Dumnezeu
îmi ascunde, m-am ferecat pe dinăuntru
cu lacăte pe inimă și pe suflet, la prima tuse
urmând să dau în gât tot ce-am crezut că e al meu
și mă definește.
era cât pe-aci ca biblioteca unui cămin cultural
să răstoarne în vis rafturile recuperate
ale cărților din Alexandria, județul Egipt,
când a sunat ceasul pe care am uitat să-l opresc.
locurile comune scoase la licitație
s-au vândut ca pâinea caldă în țara porumbului biruitor.
acolo am făcut dragoste cu una din fiicele
unei familii de activiști,
iertat pentru că nimic din cultură
nu era pe numele lor.

Cântec de adormit bătrânii

Nani, nani, prunc fără vârstă al tatălui nostru ceresc,
te dezvață a mai visa ca pe vremuri cai înaripați
printre curci și găini și de a zări iele care
te bagă în boală. apleacă-te singur asupră-ți, nu fi
nătâng, stai serios cu tine de vorbă, vezi
ce răspunzi, vezi ce te doare, ce umbre-ale serii
se lasă pe-acolo, ce herghelii scăpate din frâu
mai nechează.

Nani, nani, prunc fără vârstă al tatălui nostru ceresc,
te învață s-adormi ca și cum pasărea somnului
e mama ta ce te leagănă, pasărea somnului
cu firul de iarbă în cioc, prin care cuiul va trece
cum trece iarna. un pom înflorit la marginea
așternutului tău e semn că va sosi îngerul.
se va abate
pe la muritorii de rând, va da mâna cu fiecare
și va ajunge la tine în halat și papuci.

Nani, nani, prunc fără vârstă al tatălui nostru ceresc,
te dezvață a mai visa ca pe vremuri cai înaripați
printre curci și găini și de-a zări iele care
te bagă în boală. totul e mutare în plic, în plic sigilat,
ca secretul la care nimeni nu are acces în afara
unui oftat scurt care aruncă în aer sigiliul. și visul
are valoarea lui în cele din urmă. închină-te, așadar,
poate va atinge piesa de alb cel aflat la mutare.

Vieți paralele

Domnul cu smoching și papion a introdus în joben
viețile paralele a doi îndrăgostiți care nu s-au sărutat
niciodată
și a scos de acolo în fața unui public înmărmurit
un măr roșu
pe care cei doi aveau să-l rostogolească în cuplu
de bunăvoie.

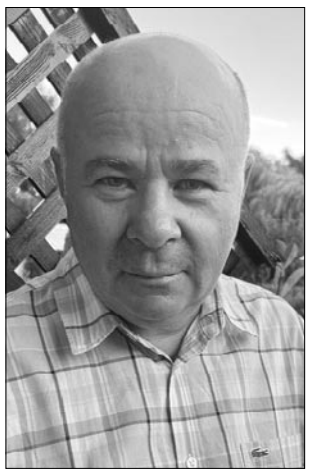
când nu adormea ea cu mărul roșu la sân,
mărul roșu îi stătea lui în gât:
ea îl împopoțona cu fundițe, el îi oferea, ca părinte,
bani pentru ceai, tocmai îi căzuse cu tronc o lămâie,
și ea venită pe lume dintr-o pană de cauciuc din turul Franței
și un înger blond de la geam.
nu s-a mai găsit timp celui de al doilea anotimp
nici pentru repararea pendulei din gară,
s-a sărit demonstrativ peste iarnă ca peste o groapă
umplută la loc,
pentru ca mirosul de o zi al zambilei să fie împachetat
și trimis la export,
în mai puțin de o lună avea să se redreseze spectaculos
transportul de mărfuri pe șine
care de mult duhnea a faliment pus la cale.

poesis

FRAGMENTE

Leonid Dragomir

Reflexe de lectură

● Impactul unui aforism este dat de intensitatea surprinderii unei evidenţe. De aceea tot ce depăşeşte o frază, cel mult două, îl slăbeşte.

● Un autor se lăuda că stăpâneşte atât de bine arta scrisului încât poate exprima tot ceea ce vrea. Dar cam atât stă în puterile unui muritor cultivat, restul, adică inexprimabilul care face din el un scriitor, vine de altundeva.

● Când înţelegi că un artist este inimitabil, ai distanţa optimă atât pentru a-l admira, cât şi pentru a-l critica. Altminteri, elogiile sau negaţiile pot fi reduse la expresii ale idolatriei sau resentimentului.

● Nu poţi avea stil decât în exprimarea locului comun, a ceea ce ştii că toată lumea ştie, deşi bănuieşti că, la fel ca tine, aproape toţi au uitat. Noutatea, nemaigânditul, încă nespusul cer să-ţi îndrepţi atenţia într-o altă direcţie decât spre formularea susceptibilă să seducă. Este unul dintre motivele, deşi sunt excepţii, pentru care filosofii veritabili ni se par atât de inabordabili; cel puţin până când timpul va transforma unele dintre ideile lor în locuri comune.

● Îl iubim pe Cioran fiindcă este complicele slăbiciunilor noastre, unul ca noi în ipostaze deloc glorioase. Eşecul, a cărui apologie nu încetează să o facă, în loc să ne deprime, ne oferă o clipă de răgaz, o pauză în goana nebună după succes. Prin cumulul acestor popasuri existenţiale intuim alături de el resemnarea tragică născută din convingerea inutilităţii oricărui efort. Fermecător în negaţia cioraniană e faptul că nu ne obligă la nimic, iar efectul tonic al paradoxurilor sale este dat de perspectiva metafizică în care aşază insignifianţa noastră. Abia pierderea acesteia duce la depresie.

● „Dumnezeu este dorul dintre două Liturghii.” Definiţia aceasta aforistică – tocmai am comis un pleonasm – este titlul unei cărţi zărită într-o librărie creştină. Mesajul sublim şi total deopotrivă a făcut să-mi dispară orice curiozitate legată de conţinutul ei.

● Multă vreme s-a crezut în creştinismul apusean, cu precădere în protestantism, că Iisus Hristos s-a jertfit pentru ca oamenii să capete îndreptăţire în faţa lui Dumnezeu pentru păcatele lor. Au existat însă mai recent, în spaţiul catolic, o spune fostul Papă, Benedict al XVI-lea, şi voci care au susţinut contrariul: că suferinţele şi moartea pe cruce ale lui Hristos au drept sens justificarea lui Dumnezeu pentru suferinţele oamenilor şi a răului din lume. La prima vedere pare o absurditate, o blasfemie, culmea tupeului teologic, însă ea s-ar putea să marcheze o graniţă între credinţa omului de ieri, premodern şi modern, şi cea încă posibilă chiar şi pentru postmodernii „societăţii tehnologice”.

● Puterile inteligenţei artificiale demonstrează la scara timpurilor noastre că esenţialul în om nu este mintea, pe care o depăşeşte enorm, ci sufletul însetat de iubire, adică de Dumnezeu. Avem acum şansa de a înţelege cu smerenie, fără obişnuita superioritate ironică sau condescendenţă, prima dintre Fericiri: „Fericiţi cei săraci cu duhul, că a lor este Împărăţia Cerurilor”.

● Cel ce poate să păstreze pe Dumnezeu şi lumea este un om fericit”, spunea un medieval. Pentru spiritele elevate, soluţia a fost până mai ieri cultura. Dar acum, între lumea tehnicii, pe care omul şi-a creat-o singur şi Dumnezeu mai poate exista vreo mediere? Avem răspunsul la limita dintre deznădejde şi aşteptare al lui Heidegger, din ultimul interviu: „Numai un Dumnezeu ne mai poate încă salva!”.

● Deşi cultura, în sensul înalt, nu pare să mai joace un rol important în lumea tehnicizată de azi, ea mai are încă forţa de a produce devastatoare complexe „culturale” în sufletele funcţionarilor inculţi care activează în câmpul ei.

● Conform psihanaliştilor de formaţie freudiană, cel puţin, iubirea înseamnă transfer, proiecţie asupra persoanei „iubite” a sentimentelor şi dorinţelor nutrite faţă de părinţi în prima copilărie. Însă dacă ştii asta, atunci cum să mai iubeşti cu adevărat? Scormonirea în aşa-numitul inconştient n-a făcut decât să ne arate că suntem iremediabil singuri, nişte monologuri ce nu se pot întâlni, precum dreptele paralele, decât la infinit.

● *De la suflet la neuroştiinţe*, un titlu de carte triumfalist care lasă să se întrevadă împletirea strânsă dintre progres şi inumanitate.

● A te cunoaşte: a conştientiza ceea ce nu eşti, căci în privinţa a ceea ce eşti ar fi bine să nu fii prea conştient.

● „Sfârşim cu limitele, mereu remestecate, cu care ne-am născut”, spune undeva Andrei Pleşu. Să însemne aceasta că suntem condamnaţi la stagnare, adică la ratare? Sau dimpotrivă, abia cunoscându-ne şi împăcându-ne cu limitele proprii, „asumându-ne ratarea”, cum spune un prieten al meu, putem să ne deschidem cu adevărat spre ceea ce ne depăşeşte: Dumnezeu, natura, aproapele, o idee. Deci să evoluăm.

● În cvasitotalitatea romanelor şi nuvelelor importante, personajele nu citesc, ci trăiesc. Viciul lecturii, ca oricare altul, se plăteşte cu viaţa. Scriitorul creează o viaţă al cărei preţ este viaţa cititorului său.

● După ce am citit mult timp scriitori ruşi, în special Dostoievski, nu mai pot citi, o vreme, decât tot ruşi. Prăpastia dintre Rusia şi Occident se cască şi în planul literaturii.

● Nostalgicul evadează din prezent şi de fapt din sine într-un spaţiu-timp idealizat, pe când depresivului nu i-a mai rămas decât prezentul, o închisoare al cărei paznic este chiar el însuşi, cel care a pierdut şi paradisurile pierdute.

● Orice filosof mare are, ca şi Platon, o Siracuza a sa, un loc în care construcţiile gândirii sale se izbesc de realitatea guvernată de un tiran ce se vrea filosof. Acesta nu trebuie neapărat să fie personificat precum Dionysios cel Tânăr, ci poate fi: opinia publică, o doctrină oficializată, diferite ideologii. Un asemenea eşec este necesar împlinirii gândirii sale, purificând-o de setea de putere şi alte patimi imprimate cu sau fără voie de autorul ei.

● Căutând să fii şi cât se poate obiectiv şi implicat atunci când scrii despre cărţile altora, îţi dai seama că până la urmă despre tine ai scris. O fatalitate care te salvează de plictiseala scrisului despre.

● Imposibilul are, cum învăţăm cu toţii, multe chipuri, iar a convinge un prost că e prost e unul dintre ele. Înarmată cu inteligenţa artificială, prostia omenească e pe cale să devină o cetate inexpugnabilă.

● A filosofa pentru a te menţine în ignoranţa ce urmează cunoaşterii. Pentru a nu-ţi închipui că ştii ceva.

● Fanatismul creştin „de dreapta” îşi are sursa în substituirea credinţei în Hristos şi urmării poruncilor sale cu afirmarea şi apărarea valorilor zise tradiţionale, fie ele şi creştine. Şi cum se întâmplă adesea, cu cât credinţa este mai slabă, cu atât încrâncenarea este mai mare, ajungându-se, conform definiţiei fanatismului a lui George Santayana, „la a-ţi îndoi eforturile când ţi-ai pierdut scopul”.

● „Libertatea este dreptul de a nu minţi.” (Camus) Iată de ce, nedublată de curaj, ea nu este doar inutilă, ci încurcă.

● Dacă n-ai „nebunia de a gândi cu mintea ta”, să ai măcar smerenia de a gândi cu mintea celor care într-adevăr gândesc. A-i recunoaşte şi a-i urma pe gânditori, a pătrunde cu mintea ta în mintea lor sau invers, a-i lăsa să-ţi formeze mintea, înseamnă tot a gândi.

● Filosoful nu doar că nu confundă idealul cu realitatea, cum îl acuză simţul comun, ci el este cu atât mai mare, cu cât demonstrează mai convingător că idealul este realul.

● Înfruntarea încă din tinereţe a sentimentului zădărniciei cărţilor este un fel de luptă a lui Iacob cu Îngerul. Cel care învinge, sau nu se dă bătut, se va număra printre aleşii capabili, dacă nu să vindece, atunci să dea un înţeles rănilor căpătate.

● Pofta de viaţă care mă cuprinde după o perioadă mai lungă de lecturi intense. S-au putut sinucide oameni de la o carte precum *Suferinţele tânărului Werther*, a lui Goethe, dar aproape sigur că nu s-a sinucis nimeni din prea mult citit. Lectura, dacă e un viciu, este unul pe dos faţă de celelalte.

Impactul unui aforism este dat de intensitatea surprinderii unei evidenţe. De aceea tot ce depăşeşte o frază, cel mult două, îl slăbeşte.

Ioan F. Pop

Re-memorări

■ Încercarea de a îmblînzi sinuozităţile unui gînd. Trecerea impasibilă de la o idee la alta. Gîndim cu umbrele deja-gînditului, cu tot ceea ce s-a gîndit din imposibil. Nu facem decît să descoperim ceea ce au uitat alţii. Căci „nici o gîndire nu este posibilă fără una precedentă”, cu o spusă heideggeriană. Gîndirea culege deja-gînditul şi se hrăneşte cu ne-gînditul, devenind propria sa *fantezie*. Ea se poate rezema pe asumpţia altei gîndiri, dar, de înaintat, poate înainta doar în propriul pustiu. Acolo unde nici un gînd nu a pus încă piciorul. Un gînd trebuie dus pînă nu mai poate fi urmat nici de el însuşi. Trebuie dus pînă în nemărginirea în care totul devine iarăşi posibil. De fapt, gîndirea este doar gîndire *ex nihilo*, versantul de pe care ne putem privi ca posibilitate. Posibilitate în care gîndul este dus în fecunditatea nelimitelor sale, acolo unde se întîlneşte auroral cu propriul abis.

■ Chiar şi cînd scrii despre alţii, scrii, subliminal, *şi* despre tine – *l'écriture de soi*. Înţelegerea celuilalt trece prin înţelegerea a ceea ce eşti. Nu poţi înţelege fără să te înţelegi. La fel cum nu poţi scrie despre tine fără interferenţa alterităţii. Cu cît scrii mai mult pentru tine însuţi, cu atît mai mult se vor regăsi alţii în ceea ce scrii. De fapt, scrii pentru celălalt-ul din tine. La limită, chiar şi tăcerea poate fi un mod de a *vorbi* despre tine. După cum nu poţi scrie decît în contiguitate cu cititorul din tine, la fel cum nu poţi citi decît în paralel cu scriitorul care poţi fi *in statu nascendi*. Citim prin intermediul scrisului şi scriem prin intermediul a ceea ce am citit. Scriitorul este parţial şi cititor, după cum cititorul este parţial şi scriitor. Ei se intersectează în dialogul tăcut al textului. „Citind, mă irealizez”, era de părere P. Ricoeur. Scriind, mă re-idealizez, s-ar putea continua. Scrisul şi cititul sînt ca inspiraţia şi expiraţia, ele neputînd exista decît sinergic, într-o simbioză explicativ-implicativă absolută. Scriitorul codifică estetic (i)realitatea, *intentio auctoris*, pentru ca, la rîndul lui, cititorul, *intentio lectoris*, să o de-codifice în sens invers. Cititul este un mod de *a scrie*, scrisul este un mod de *a citi*. Cititul şi scrisul ne învaţă să recitim şi să rescriem totul pînă la dizolvarea eului în celălalt eu. Scrisul ne va găsi cînd vom şti să îl căutăm dincolo de tot ceea ce am citit. Cine vrea să ştie, trebuie să citească mult, cine vrea să cunoască, trebuie să citească doar esenţialul. Parafrazînd o aserţiune augustiniană, pot spune doar atît: citeşte şi fă ce vrei...

■ Atît ca miracol, cît şi ca tragedie, viaţa se scurge ca o lumină în asfinţit, neputîndu-i prinde esenţa în nici una dintre aceste ipostaze. Ea nu poate fi integral surprinsă nici raţional, nici iraţional, ci doar practicată în orizontul unui vis care se spulberă la cea mai mică interogaţie. Trăirea vieţii se produce chiar în momentul în care uităm acest fapt. Uitînd că existăm, s-ar putea să surprindem o clipă autentică de trăire. Aparent, ne pregătim toată viaţa pentru viaţă, cînd, de fapt, ne pregătim pentru moarte. Sîntem obligaţi să ne înghesuim toată existenţa între graniţele strîmte ale unei singure vieţi. Din această fatalitate ontologică putem evada doar pe fereastra imaginarului, pe uşa întredeschisă a plăsmuirilor onirice. Chiar dacă am putea să ne alegem de la început modul de viaţă, am alege tot modul de viaţă care ne-a fost dat, pentru că nu putem trăi concret decît în paralelismul altor vieţi doar închipuite. De fapt, trăim cu picioarele în *pămîntul* existenţial şi cu visele în *norii* grei ai *idealismului transcendental*. Timpul ne învăluie ca o rugină ce macină orice existent. Putem trăi viaţa de acum doar cu iluzia a altei vieţi. Totuşi,

(continuare în p. 16)

fragmente

Din moment ce ne-am născut, nu mai putem să ne dez-naştem, să dăm înapoi toată încrengătura procesului biologic care ne-a adus pe lume. Nu mai putem să întoarcem timpul în momentul anticipativ în care era golit de prezenţa noastră, să-l eliberăm de faptul aleatoriu de a ne conţine. Naşterea ne-a obligat la o existenţă pe care nu am cerut-o şi pentru care nu sîntem niciodată pregătiţi. Căci noi, ontic şi ontologic, sîntem mai pregătiţi pentru inexistenţă decît pentru existenţă.

(urmare din p. 15)

doar privită din golul vieții înțelegi și plinătatea ei. Doar din nonsensul ei licărește o undă de miraculos. Doar din contrarietățile ei reiterative poți smulge fulguranța indimenticabilă a unei armonii. Nu putem trăi cu vieți de împrumut, dar putem muri cu morți de ocazie. „Dacă vreun lucru te împiedică să trăiești cum trebuie, nimic nu te împiedică să mori cum trebuie" (Seneca).

■ Nu putem trăi permanent clipa ca pe un miracol, după cum nu o putem trăi nici ca pe o necontenită dramă. Ne rămîne doar, în măsura posibilităților, să facem o medie între cele două extremități opuse, să le domolim apetențele nelimitării, *setea de absolut*. Dar, de cele mai multe ori, trăim clipa cu indiferența unui veac, după cum, alteori, trăim veacul condensat într-o clipă. În aparenta ei banalitate, s-ar putea ca expresia horațiană *carpe diem* să fie singura concluzie umană cu adevărat revelatoare, singurul adevăr apodictic. Singura idee perenă ieșită din gîndirea relativă a omului. Orice exercițiu reflexiv, orice disertație sau meditație de ordin filosofic și teologic capotează în fața prozaismului ei constatativ, a truismului ei inexpugnabil. Chiar și transcendentul divin are nevoie de imanența unei clipe. Legăm clipă după clipă într-un lanț al incompletitudinii temporale, într-un continuu care nu conține nimic. Neputînd trăi, nici măcar ipotetic, vreo formă de eternitate, ceea ce ne rămîne ca un zaț existențial este clipa. Clipa în care pășim cu iluzia eternității. Clipa care face cea mai rapidă conexiune noetică dintre viață și moarte. Clipa care se naște și moare în același timp.

■ Eșecurile ne egalizează, reușitele ne diferențiază. Rămînem etern egali în inegalități. De multe ori, ne definim mult mai bine prin fenomenalitatea eșecului decît prin cea a reușitei. Ratarea ne implică total, în timp ce succesul ne poate implica doar parțial, aleatoriu. Putem eșua prin propriile noastre date constitutive, în vreme ce putem reuși prin stimuli, conexiuni favorabile și influențe exterioare. După cum ne putem regăsi în ratare, tot astfel ne putem pierde în succes. Ca atare, putem reuși prin eșecuri și putem rata prin succese. Desigur, există, în cele mai multe cazuri, și succese care ne înalță și ratări care ne coboară. Contează dozajul existențial pe care îl alegem, rezistența la imprevizibil, capacitatea de a discerne. Pedagogia eșecului este una de tip apofatic: învățăm prin contrast - uneori în mod dramatic - ceea ce succesul facil nu poate transmite. Căci reușitele se trăiesc pur și simplu în văpaia lor euforică, pe cînd eșecurile ne pun pe gînduri, ne îndeamnă la îndelungi meditații. Problema filosofică a ireconciliabilului eșec final – moartea - a aruncat gîndirea umană în propria fundătură ontologică.

■ Scrisul poate porni din sublimități și reziduuri, din extaz și agonie, din lehamite și exuberanță, din *realia* și *fictia*, din infernal și paradisiac, din toate și din nimic. Scrisul poate porni chiar și din propria fundătură și derelicțiune. El este un mod de a *traduce* toate aceste stări, de a le da o formă, un conținut care, altfel, ar rămîne în impasul neexprimării. Prezență sădită în urma unei absențe. Cea mai directă modalitate de a te înstrăina pînă te regăsești, de a te îndepărta pînă îți devii cel mai apropiat. Scrisul – tot ceea ce pot face cuvintele din ceea ce crezi că nu poți face. El trebuie să coboare în structura imanentă a cuvîntului, după cum trebuie să se ridice în văzduhul semnificării transcendentale. Scrisul resoarbe încet făptura rizomatică a autorului, acesta se adîncește în magma extranee a paginii albe pînă nu se mai știe cine pe cine scrie. Din el mai rămîn la suprafață doar cîteva cuvinte stinghere, care vor aluneca și ele în hăul înnegrit de atîta scris. Să-ți pui toată viața la dispoziția cuvintelor, în siajul unor idei, în fantasma exprimării. Să vezi totul prin prisma lor, să te definești doar în rezonanță cu ele. Împovărat de magia lor, în final să înțelegi că nu mai înțelegi nimic. Doar o umbră se mai lasă peste cele cîteva cuvinte. Pentru a te arunca în abisalitatea scrisului poetic și ideatic îți trebuie o contrapondere afectivă care să te țină cît de cît în tumultul existențial. Căci există riscul ca din acest abis să nu te mai întorci întreg, sau să nu te mai întorci deloc.

■ Scrisul fragmentar oferă posibilitatea de a începe totul și a nu sfîrși nimic, tocmai pentru a cuprinde, în concomitența sa, începutul și sfîrșitul, realul și imaginarul, libertatea totală și riscul absolut. Context în care textele mele cogitative nu vizează vreo formă iluzorie de posteritate, ci doar non-existentul care se cuibărește uneori în propria existență. Golul care lasă vremelnic viața pustie, punînd-o la dispoziția hazardului, a unei temporalități anihilante. Tensiunea care se naște între existent și inexistent, între relativ și absolut, între viață și moarte. Acel minus de ființă care mă face să rătăcesc tot mai des în nonsensul existării, într-o spațialitate amorfă. Tentația de a surprinde în aceste exerciții meditative limitele propriei precarități ontologice, limite aflate la intersecția dintre fragmentarism și obsesia totalității. Faptul că aceste texistențialități pot fi *trecute* pe puntea îngustă a unor încercări poetologice și excogitațiuni filosofice reprezintă farmecul și dramatismul aventurii numite viață. Scrisul și existența – două aventuri care se pot întîlni chiar pe vremelnica trecere care le desparte în cuvinte și tăceri. Acolo unde sfîrșitul nu mai poate începe nimic.

■ Uneori, rostim cu emfază cuvîntul *eu*, cu certitudinea că ne putem defini printr-o simplă pronunție autoreflexivă, printr-un scurt exordiu. Numai că, în mod conștient, nu putem spune *eu* decît în prezența unui *tu* confirmativ. Fără această prezență, pronunția noastră sună în gol. *Eu* sînt parțial *tu*-ul care mă validează. Nu poți înțelege cu adevărat fenomenalitatea alterității dacă nu ai ceva fundamental în comun cu aceasta, dar și ceva total diferit. Căci ceea ce te aseamănă cu celălalt iese în relief tocmai prin comparativitatea contrastantă. De fapt, ne asemănăm cu ceilalți printr-un fel de ne-asemănare. Poți surprinde comportamentul și psihologia cuiva nu doar prin coincidențe și similarități, ci și prin incongruențe și contraste. Îl poți înțelege pe celălalt pînă la limita în care te poți înțelege pe tine. După cum te poți sonda pe tine însuți doar în măsura în care îl poți ipostazia pe celălalt. Celălalt rămîne măsura eului nostru, concret și ipotetic deopotrivă, aproapele cel mai îndepărtat. Celălalt – un *alter ego* care ne locuiește clandestin.

■ Este uimitor cum ne putem înțelege cu ajutorul cuvintelor care fac uneori doar o vagă referire la realitatea pe care o desemnează. Cuvintele sînt veriga *slabă* între un obiect și semnificația sa, ele pot trimite înspre mai multe orizonturi semantice. Este suficient să ne gîndim cîte sensuri încap în etimologia unor cuvinte. Cuvintele și realitatea pe care o desemnează pot evolua în direcții antinomice, dacă nu total contrare. Limbajul reflectă nu atît realitatea, cît ceea ce gîndim și ne imaginăm despre realitate. Noi umplem cu semnificație cuvintele în chiar momentul în care le rostim sau scriem. Deschidem noi perspective semiotice cu ajutorul noțiunilor și conceptelor la care facem referire. Ne putem înțelege prin intermediul unui limbaj tocmai pentru că ne deschide spre multiple semnificații, nu ne condamnă la univocitatea noțională a uneia. Ne putem înțelege uneori chiar cu ne-înțelesul total al polisemiei cuvintelor. Perfecțiunea înțelegerii corelative stă chiar în imperfecțiunea semantică a limbajului. Doar tăcerea este un *limbaj* perfect.

■ Pendulăm toată viața între două certitudini: aceea că ne-am născut și aceea că vom muri. Restul este un ocean de incertitudini. Din moment ce ne-am născut, nu mai putem să ne dez-naștem, să dăm înapoi toată încrengătura procesului biologic care ne-a adus pe lume. Nu mai putem să întoarcem timpul în momentul anticipativ în care era golit de prezența noastră, să-l eliberăm de faptul aleatoriu de a ne conține. Naşterea ne-a obligat la o existență pe care nu am cerut-o și pentru care nu sîntem niciodată pregătiți. Căci noi, ontic și ontologic, sîntem mai pregătiți pentru inexistență decît pentru existență. Dacă naşterea ar fi depins de noi înșine, poate nu ne năşteam niciodată. Am fi rămas veşnic în intervalul nehotărîrii. *Noroc* cu moartea care ne readuce la inexistența din care am fost atît de brutal expulzați. *Bine* că știm să murim fără să trebuiască să învățăm acest fapt, fără a trebui să facem nimic. Moartea este ultima inactivitate esențială a vieții.

■ Timpul sapă în noi alte și alte răvașe ale trecerii și uitării, într-un prezent lipsit de orice contur, de orice consistență. Paşii zilelor se întretaie cu cei ai nopților, clipele susură într-un spațiu polimorf al umbrelor. Din cînd în cînd răsare cîte o amintire pe cîte un perete străveziu al memoriei, tresare cîte un crîmpei ludic de întuneric și lumină. Doar o mînă tremurîndă mai aprinde, în amurg, candela unei clipe. O dată cu trecerea necruțătoare a timpului, încep să cadă rînd pe rînd toate iluziile vieții, rămînînd doar un erzaț existențial cu care nu prea știm ce să facem. Totul pare o perindare de chipuri dinspre nicăieri spre niciunde, un alai care trece tot mai abătut printre malurile ultimei adieri. Timpul a devenit un vis, spațiul – o umbră. Moartea, în inconturnabila ei prezență, anihilează orice sens al vieții. Căci ce sens poate găsi o existență efemeră în fundătura eternității morții?

■ Amestec indiscernabil de ființă și ne-ființă, de realism și ficționalitate, de serafimic și demonic, de măreție și neputință, omul rămîne o enigmă scindată existențial, care nu poate fi elucidată în nici un registru ontologic. Cînd pare că este aproape *totul*, imediat e dublat de *nimicul* său constitutiv. De teama de a fi doar o generalitate aleatorie, anihilantă, este dispus să devină o individualitate restrictivă, autarhică. El încearcă să dea sens non-sensului care învăluie lumea, să răspundă la o interogație existențială indicibilă, să deschidă orizontul infinit al unui demers gnoseologic. Omul este tot ceea ce poate deveni din propria posibilitate de a fi. După cum poate fi și ratarea acestei mirabile și tragice posibilități. Căci fiind deja, nu poate fi propria imposibilitate, ci poate evolua doar în marja de *eroare* a existențialității. Paradoxul ființei constă în faptul că misterul ei crește proporțional cu patosul și febrilitatea puse la temelia cognoscibilității. Ea există mai degrabă ca antinomie a propriei existențe. Existența sa clamează apoteotic inexistența. Omul – sensul unic al Marelui Nonsens.

fragmente

Arthur Suciu

Întâlniri cu întâmplătorul

◆ Ceea ce, în general, numim progres nu-i decât perfecționarea mecanismelor puterii. Dacă progresează cineva, aceea este, în orice caz, puterea. Aceasta se întâmplă, probabil, dintr-o necesitate de a se prezerva. Dacă n-ar progresa, puterea ar ajunge treptat să fie cunoscută, pătrunsă, deconstruită, slăbită, făcută în sfârșit neputincioasă. S-ar transforma în opusul ei, în ceea ce vine *de la sine* și nu are nevoie să progreseze.

◆ La anticariatul Unu de la Universitate, o doamnă în vârstă cu un aer burghez, tipic bucureștean, prezintă niște sticlărie și e refuzată. „Ați spus că vreți sticlărie veche!" a replicat ea, enervată. Atunci anticarul, cu o aroganță de șef de amanet, a lămurit-o că sticlăria ei e din anii ‹70 și că sticlărie veche e cea din anii ‹30, ‹40. Doamna a plecat trântind ușa, de două ori supărată: pentru că nu făcuse rost de bani (era evident că e disperată) și pentru că și-a dat seama că vitrina ei, în care a băgat probabil o mică avere, se devalorizase de tot, la fel ca propria ei viață.

◆ Baudrillard a scris cărți de teorie critică, filosofie, studii media, fragmente, eseuri, jurnal de călătorie, articole de presă, poezii. A practicat multe genuri, mai precis a alunecat dintr-un gen în altul cu nonșalanță și cu grijă doar la ceea ce avea de spus, nu la respectarea canoanelor genului sau la învârtirea obositoare, de ochii lumii într-un singur gen.

◆ În peisajul urban aproape totul e prelucrat. Arborii, ale căror coroane uscate sau prea lungi sunt tăiate la venirea primăverii, ocupă un loc dinainte ales, iar fațadele blocurilor sunt, evident, prelucrate, astfel că nu mai amintesc decât vag de muntele sau râul din care materia lor a provenit. Oriunde te uiți în jur, nu vezi decât o lume reconstruită conform dorințelor omului, un univers finit, protector, uneori sufocant prin diversitate, alteori deprimant prin urâțenie. Ruptura de natură, recrearea spațiului: este ceea ce diferențiază întotdeauna un spațiu urban de unul rural, mod de a fi care se profilează, dimpotrivă, ca o prelungire a naturii, folosindu-i avantajele „naturale".

◆ În tren, pe scaunele alăturate, trei tinere o țin langa cu mărturisiri și bârfe dintre cele mai intime, care dezvăluie că sunt învățate cu toate, dar și - cel mai important - că nu obișnuiesc să facă din viața lor o tragedie shakespeariană și nici o marfă la suprapreț. Relatările lor au ceva vulgar, dar și o doză mare de înțelegere pentru ceilalți, pentru prostiile, hachițele și nebuniile lor. Deconcertarea asta are asupra mea un efect de-a dreptul terapeutic. Mă simt înțeles fără să fi spus nici o vorbă. →

Petru Pistol

Capitolul 1

De-atâta grobianism, mi-e dor chiar şi de politeţea aceea spălăcită, coclită, exsanguă, disperată. *Disperării* grecii îi spuneau *apelpisie*. Lingvistic, fenomenul se numeşte *calc*. Dar asta nu-i de ajuns.

Condescendenţă
Noutăţile sunt necoapte dacă nu au doza de vechime necesară.

Graţioasa sintaxă a ratărilor
Starea de agregare a poetului este risipirea de tot felul.

Postulat liric
În pădure, constructorul de case se uită după copacul drept ca lumânarea, în timp ce artizanul caută în vegetal amprenta suferinţei. La fel şi în poezie: evităm cuvintele auguste, înseminate astral, precum şi foaia velină, lunecoasă de sentimente, pe care condeiul patinează.

Acordul după înţeles – o logică elitistă
Acordul după înţeles e expresia unei democraţii bine înţelese, încălcare fericită a logicii gramaticale. Un *masculum sidus* (sintagmă în acord gramatical, *sidus,-eris, – stea; constelaţie; soare,* fiind în limba latină de gen neutru) ar fi un soare emasculat. Romanii ziceau însă *masculus sidus*, trecând adjectivul, în logica astrului tutelar, la masculin. Ţiganii lui Budai-Deleanu folosesc pluralul maiestăţii când spun de *dracu*☐ : „Vezi lucru dracului! Cum *au ştiut* (n.n.) el a-i întâlni, ca să-i îndemne la păcat!”

Electorală
Un cuvânt în limba latină care se întoarce împotriva sa în mod sistematic: *candidatus,-a,-um,* adj., *îmbrăcat în alb* (de la *candidus,-a,-um – alb strălucitor; curat, pur,* subst., *candidat, cel ce stăruie să fie ales*; în limba română, *candidat – persoană care candidează*. Până acum nici urmă de prevaricaţiune, *candidatul* rămâne *persoana îmbrăcată în alb, nepătată*. Când se vor hotărî lexicoanele să spună ceea ce gândesc?

Omul şi emolumentul poeziei
A.D. îl întreabă pe om dacă poate trăi fără un vers de Trakl. Află că el, omul, în atotputernicia lui, poate. Întrebarea următoare ar fi: dar dacă Trakl n-ar fi scris niciun vers, atunci cum ar sta el, omul?
(A.D. nu ţine însă să-i provoace omului extaze poetice.)

Arhondologia greşelii
Doi clasicişti în faţa greşelii.
Între greşeala lui P.P. şi aceea a lui P.C. este diferenţa dintre praful de pe mobilă şi cel de pe cărţile vechi din biblioteci alexandrine. Trâmbe de praf lasă toate, dar nu de aceeaşi vibraţie.

Paliativ
De-atâta grobianism, mi-e dor chiar şi de politeţea aceea spălăcită, coclită, exsanguă, disperată. *Disperării* grecii îi spuneau *apelpisie*. Lingvistic, fenomenul se numeşte *calc*.
Dar asta nu-i de ajuns.

Decurs flexionar
Cu *tu,* ne definim în răsăritul soarelui. Cu *dvs.,* ne păstrăm căldicei în irizări vesperale. Sub orizont melodic: obadă (N1) *vs*. serenadă.
(N1). *Cântec în zori,* din franţuzescul *aube*

Echilibru
Dacă nu vei cumpăni câtă minte, cât suflet îşi dau mâna peste umărul tău cele două urechi ale ei, desaga ce-o porţi pe umăr te va pierde.

Autodenunţ
Eu am ascultat vocea evanghelistului şi am ales oile de capre. Cu excepţia uneia singure, în derivă genetică.

Da la *cosmos* la *cosmetică*
Beneficiile călătoriei: 1) beneficiul material (lâna de aur dobândită de argonauţi); 2) beneficiul mentalitar („cel care *a fost* şi *s-a întors* nu mai este acelaşi cu cel care *a plecat”*, v. revista *Conta*, ianuarie-martie, 2016, p.198); 3) beneficiul genetic (globe-trotter-ul de astăzi, adept al călătoriei în mare viteză, va beneficia de efectul legii relativităţii în formula *paradoxul gemenilor*).

Remanenţă
Aforismul, când şi-a pierdut „*carura*”, trece în poezie. Poetul rămâne.

Fertilitate
Virginitatea e stearpă numai atunci când nu se transmite.

Ceremonia îndoctrinării
Fiecare zi începe, printre alte automatisme *senatoriale* (N2), cu în-luminarea ochelarilor.
(N2) *Senex* – bătrân, *senatus* – sfat al bătrânilor (în limba latină).

Când nu bate casa cu masa
Am învăţat să citim, şi am citit; am învăţat să scriem, şi am scris. Dar... Fatalitate! Nu ştim să citim ceea ce scriem.

Dacă
Dacă există o teamă de Dumnezeu şi numele Domnului nu e luat în deşert, dacă se poate muri de foame în ziua de Paşte, dacă atunci când toţi tac, ţipă pietrele...

Ampolozitate
Bolta senină cutreierată de însemnele lăbărţate ale lui Iupiter. Ghiorţăitul maţelor într-un pântec nesătul. Guri de canal proclamând sărutul.

Din sufrageria inteligentă a istoriei
Masa rotundă a Exaporitului: visul urât al ambiţiei de întâietate (*madelei dă protimisis*, zice Ianache Văcărescu). (N3)
(N3) *Madea* (turc.) – problemă, chestiune; *protimisis* (grec.) – prioritate, întâietate.

Din gâlceava trupului cu sufletul
În momentul în care cele ce ţin de suflet pun carne pe ele (prind mușchi), ele slăbesc, se efeminează. Un fel de *muscular christianity*.

Intertextualism
Cine n-a astupat vreodată o fantă îndesând în ea un cocoloş de maculatură ori hârtie de Proust?

Citire plurală
Ascult la radio o emisiune despre educaţie, focalizată pe întrebarea: educaţie *soft* ori *hard*? Îmi sună de parcă am negocia adagiul senecan: *Timeo hominem unius libri*.

Mecanică în răspăr
Prestigiul (din latinescul *prae-stringere*, strângere, închidere a ochilor dinaintea unei lumini orbitoare) *concentratelor* spiritului precum: aforism, proverb, adagiu, maximă ș.a. contează numai prin *largheţea* spiritului.

Non multa, sed multum
Aşa lucruri frumoase am aflat despre Proust încât elanul de a-l citi s-a subţiat. Mă afund în schimb în lectura unor *nomina ignota* ca într-o tablă de materii şcolare de ultimă oră; pe semne bătrânele discipline au dobândit virtutea cunoaşterii de la sine ori din gura lumii, dacă lumea îţi este verb. (N4)
(N4) Cititorul recunoaşte aici versul cărtărescian: „*Ce-ai putea vedea cu lumea dacă lumea ţi-ar fi ochi*” (*Levantul*, p. 194).

Fracturare de sens
Dacă vrei ca mâinile tale să nu-ţi mai tremure, recită-le zilnic poezia faptei lor: curăţirea obrazului, frământarea pâinii, închinarea pruncului, dezmierdarea cuvântului...
Să-mi pierd timpul psalmodiind binele mâinii când îmi este mult mai comod să deschid baierele pungii în faţa drogheriei?!

Proiect tragicomic
Prietenia mea cu Necuratu' e una strategică: să-i iau puterile. Lucrul început e pe jumătate făcut: mă simt tot mai slăbit. Ce voi râde însă în partea finală a dramei, când îl voi privi cum se lamentează, cum îmi caută genunchii a implorare! Iar eu nu-i voi oferi decât bombeul coturnilor.

Anecdotica unei fericiri
Este atât de greu de stabilit prototipul prostului, cât şi cel al deşteptului; sunt atât de complecşi încât întotdeauna scapă ceva.
Mai este, Doamne, ştiinţă în cer cât să nu fie pe pământ?, strigă firoscos filosoful.
Detest vulgul ignorant şi mă ţin deoparte (Horaţiu)
Cioran căpătuia Universul prin muzică, iar muzica prin Dumnezeire. În felul acesta Cioran „fura” *concursul*: nu alerga cu toţi pe aceeaşi pistă.

Din joc sublim memoria
Când s-a născut Bach? După Cioran el s-a născut atunci când s-a născut; Iar Dumnezeu după Bach (*terminus post quem*).
Cred că Cioran încurcă numele celor doi. Dacă nu cumva un silogism pedestru (din astea de-ale noastre: *trebuie că*) îi joacă festa: mai întâi *pârâul* (Bach) şi apoi El, apa vieţii.

Dumnezeu şi ideea compromisului
Ateu într-o situaţie limită. De speranţă zero, cum s-ar spune. În pustietatea gândului îmi vine o idee: dar dacă Dumnezeu...? E o încercare pentru El, desigur, nu pentru mine, pentru că eu am certitudinile mele.
N.B. Scrierea cu majusculă (El) e o condescendenţă pe care o accept din raţiuni tulburi, mărturisesc.

Duel „salvat” în sacrificii colaterale
Un om mărturiseşte că e în pragul sinuciderii. Un altul îl desfide: *Minţi*! Pe margine, o sută pariază; până una-alta, din aceştia câţiva îşi fac de petrecanie.

Evoluţia speciei în perspectiva zborului cu o singură aripă
Sub un cer hialin, pe coama olanelor din vârful blocului un porumbel face curte unei porumbiţe. Va pune rod într-un ou din care se va naşte un pui de porumbel. Dacă ar avea la dispoziţie un pat nupţial (şi, mai ales, dacă ar fi şcolit la ora de educaţie sexuală), rodul ar fi de clasă mare.

Puterea de atracţie a vidului
Mai întâi în pas lent, distrat, absent, printre semnale vagi; apoi, într-o alergare de parcă s-ar anunţa închiderea porţilor, fiinţa mărşăluieşte nostalgic.

---

fragmente

→ ◆ Dacă aş publica un text scris de AI, în secunda următoare aş deveni incapabil de a mai scrie ceva, orice. Nu pentru că aş avea o problemă morală, ci pentru că mi s-ar părea un non-sens. Ar fi preferabil să nu mai scriu nimic. Ceea ce scriu are sens (pentru mine) doar în măsura în care e scris de mine. Cred în propria idiosincrazie, încă mai cred în ea. Totuşi, ar putea veni momentul în care nici măcar acest lucru nu va mai conta, când nimeni nu va mai da nici o ceapă degerată pe discursuri produse de fiinţe vii. Vor fi considerate prea slabe, un fel de gunoi.

◆ Mă gândesc uneori că oamenii care pot avea o perspectivă mai corectă şi mai completă asupra lucrurilor pe care le-am făcut în „cariera” mea nu sunt scriitorii, ci colegii mei din domeniul comunicării politice. Ei pot să înţeleagă (şi să aprecieze) nu doar activitatea mea de copywriter sau consilier de comunicare, ci şi de ce am publicat ceea ce am publicat în domeniul literaturii (şi numai). Mai mult decât de criticii literari, „opera” mea ar putea fi înţeleasă de consilierii politici. Din păcate (pentru mine), ei nu prea scriu în revistele literare.

◆ Lenin a fost un strateg politic aproape perfect şi un dialectician neîntrecut. Aprecierile sale privind evoluţia lucrurilor s-au adeverit în cele mai multe cazuri (a greşit flagrant doar în privinţa atacului asupra Poloniei). Pentru el, totul era logic şi necesar. Marea artă a dialecticii era aceea de a înţelege ceea ce este logic şi necesar. Cu toate acestea, la un moment dat s-a întâlnit cu întâmplătorul, cu funestul. Acest lucru l-a dat peste cap. Înainte de toate, a fost atentatul lui Fanni Kaplan, o femeie ciudată, singuratică. Lenin avea mulţi duşmani, dar a fost împuşcat de o radicalizată dusă cu pluta. Nu era deloc necesar să fie împuşcat de un *no name*. Apoi, e vorba despre moartea amantei lui, Inessa Armand, care l-a afectat foarte tare. După aceste evenimente, Lenin a devenit tot mai mult un dictator, unul care nu mai credea în dialectică.

◆ Pentru mine, radicalii progresişti şi radicalii conservatori sunt la fel. Bătălia dintre progresişti şi conservatori, în varianta ei platformizată, se află în topul celor mai penibile bătălii care s-au dat în istorie. Nicicând frustrările, vidul interior, lipsa de sens, lipsa de minte a oamenilor n-au fost mai bine valorificate în interes economic şi politic. O planetă întreagă a fost împărţită în smintiţi şi în mişei şi nu ştii cine e mai mult smintit şi cine e mai degrabă mişel. Cred că, în această situaţie, nu mai avem nimic de făcut decât, poate, să ne aliem cu morţii, cu acei morţi care au excelat cândva prin scepticism, prin liberalism, prin umor: Montaigne, Lucian din Samosata, Villon, Rabela.

Nicolae Turcan

Melancolii risipite

Multă vreme am ascultat parabola fiului risipitor din locul fiului; astăzi o ascult din locul tatălui. Timpul mi-a schimbat locul în parabolă.

⊡ Frumusețea devine *prea puțin* când, oprindu-ne la ea, îi cerem ceea ce numai Dumnezeu poate dărui.

⊡Nici rutina timpului, nici apropierea morții nu reușesc să stingă dorul după copilărie; dimpotrivă, începutul pierdut câștigă în strălucire, până ajunge să semene cu Împărăția presimțită încă din această viață. Poate că dorul după începuturi este oglinda întoarsă către destinul nostru eshatologic.

⊡Îmi caut trecutul cu o melancolie reînnoită de orice amintire banală, ca și cum *importantului* întâmplat cândva nu i-ar mai fi rămas decât să apară în cioburile pe care le adun astăzi cu sfiala celui învins. O voi face și mâine, desigur, fiindcă viitorul știe să dea trecutului definiții neauzite încă.

⊡ Am moștenit melancolia *Mioriței* odată cu primele respirații. La Soveja.

⊡Credința de astăzi a depășit excepționalitatea copilăriei, însă nu și dorul după cei care locuiau în aceeași zi cu mine.

⊡ De ce nu-mi ajung cuvintele pentru melancolie? Soveja rămâne mai puternică decât limba în care m-a învățat s-o regret.

⊡ De la o vreme, melancolia s-a liniștit, împietrindu-se fără durere: trecutul mi-a devenit un fel de muzeu, în care dorul stă expus ca un grup statuar pe care îl privesc de la distanță prin ferestrele zilei.

⊡Melancolia – hotarul dincolo de care nu mai ajunge niciun cuvânt de adio.

⊡ Melancolia nu se lasă judecată lucid: din afara ei nu o putem vedea, iar înlăuntrul ei nu mai suntem aceiași.

⊡Gândim dinspre propria moarte nu pentru a dobândi adevărul, ci pentru a destrăma câteva dintre minciunile care-l ascund.

⊡Melancolia este gata să plătească trecutul cu întregul viitor, iar moartea nu face decât să încheie socoteala. Numai Învierea destramă complicitatea dintre ele.

⊡Am o speranță nesăbuită: că Dumnezeu va culege din nostalgia noastră rugăciunea pe care încă n-am învățat să o rostim din adâncuri.

⊡ Morminte, doar morminte. Este *forma* timpului care ne măsoară iubirile.

⊡ Dorul de sine se ivește când rătăcirea pretinde că ne-a devenit fire.

⊡Poate că dorul nu se definește numai prin cei de care ne este dor, ci și prin ceea ce iubirea lor ne cheamă încă să devenim.

⊡Există un dor irepresibil pe care îl numim, pe rând, dor de moarte, de copilăria pierdută sau de cei iubiți care nu mai sunt. Chipurile lui diferă, pe când refuzul de a se lăsa împlinit rămâne același. Îi înțelegem încăpățânarea abia când, prin credință, îl îndreptăm către Împărăția ce va să vină.

⊡Nu vrem decât să existăm *un dor în plus*.

⊡Mi-e dor de mormântul părinților ca de locul în care îmi voi recupera toate înfrângerile. Mi-e dor de viitorul nostru comun în iubirea lui Dumnezeu.

⊡ Dorul este neputința *vizibilă* a iubirii noastre: nu poate reînvia ceea ce nu poate să uite.

⊡În dor ne cheamă încă cei amuțiți de moarte.

⊡ Mi-e dor de iubirea rămasă netrăită între mine și cei pe care i-am iubit, oricât de puțin: poate că tocmai ea ascundea o strălucire dumnezeiască.

⊡În prăbușirile noastre, ni se face dor până și de iubirea lui Dumnezeu. Este drama de a nu putea fi la înălțimea darului niciodată retras.

⊡Descoperim prea târziu că dorul cerea încă de la început *imposibilul*.

⊡ Dar dacă vom fi judecați după dorurile noastre *nesăbuite*?

⊡Părinții sunt primul nostru adevăr și cea din urmă confruntare.

⊡ După ce ne pierdem părinții în moarte, îi căutăm în noi până la înviere.

⊡ Multă vreme am ascultat parabola fiului risipitor din locul fiului; astăzi o ascult din locul tatălui. Timpul mi-a schimbat locul în parabolă.

⊡ Paternitatea ține laolaltă bucuria de a avea copii și suferința de a nu le putea fi niciodată îndeajuns de aproape.

⊡ În ochii copilului, părintele este un zeu; în fața suferinței lui, un fir de praf.

⊡A fi părinte înseamnă să fii înfrânt de o iubire fără măsură.

⊡Purtăm în noi înfrângerile celor dinainte și le lăsăm celor de după noi, chiar când câștigăm. Numai Cel înviat întrerupe genealogia căderii.

⊡ De la o vreme, nu mai recunosc decât o singură victorie: să rămân în Dumnezeu, chiar și înfrânt.

⊡Înfrângerea cunoaște drumul mai bine decât cel înfrânt.

⊡Înfrângerea nu se mulțumește cu pierderea unei iubiri. Ne vrea pe noi înșine.

⊡ Ne hrănim toată viața din înfrângerile pe care, la vremea lor, nu le puteam nici măcar suporta.

⊡ Absența din temele zilei mă face să mă socotesc înfrânt. Nu știu dacă teologia îmi salvează această înfrângere sau doar mi-o justifică.

⊡Înfrângerea nu ne face mai adânci. Doar ne prăbușește în adâncimi pe care nu ni le bănuiam.

⊡Împingem trecutul în definitivul lui, ca pe o iubire ce nu se mai întoarce. Ne rămâne doar viitorul, cu moartea și cu bucuria lui cu tot.

⊡Cine își vede păcatele se miră mai puțin că va muri decât că i s-a îngăduit să trăiască.

⊡ Înfrângere este numele dat prea devreme unei întâmplări al cărei sens nu s-a încheiat.

⊡Cine Îl caută pe Dumnezeu se lasă înfrânt de El. Învingător pare numai cine Îl instrumentalizează.

⊡ Înaintăm ascunși în înfrângerile pe care lumea nu știe să le citească. Înaintea lui Dumnezeu, ele nu cântăresc prin suferința pe care au provocat-o, ci prin smerenia pe care au lăsat-o în noi.

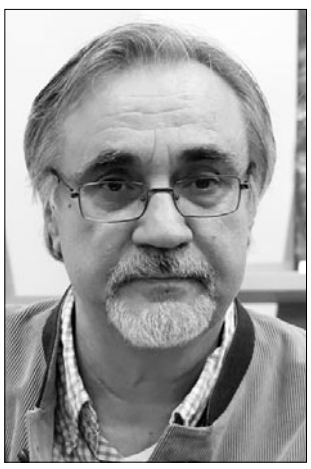
⊡Pe unele dintre darurile noastre le îngropăm noi înșine înainte de a le trece în rândul înfrângerilor.

⊡Există un loc în care sfaturile rămân în urma noastră. Acolo ducem lupta lui Iacob cu îngerul, fără să știm dacă înfrângerea care ne așteaptă ne va pierde sau ne va salva.

⊡ Dragostea ține laolaltă două extreme insuportabile: renunțarea la sine și împlinirea absolută a sinelui. De ce ne-am mira că odată cu ele apare Dumnezeu? Nimic mai puțin nu le-ar putea împăca.

Constantin Manea

„Parveniţi din toate ţările, uniţi-vă!“

● „Caragiale e cu noi!“... Eu cred că mai degrabă Bacovia: „Ţară tristă, plină de umor“.

● Istoria ne arată cum, constant, binele este pedepsit cum se cuvine.

● Alcoolul *dezleagă* limbile – după care le cam *înnoadă*...

● În mod *paradoxal*, paradoxurile sînt, în majoritatea lor zdrobitoare, *naturale* (cu alte cuvinte, conforme naturii, firii); deci, paradoxurile sînt *paradoxale* în mod *natural*...

● Cui pe cui se scoate – şi viceversa.

● Biografie sentimentală: după o dragoste pătimaşă, urmă o frumoasă *prietenie*, care s-a *încheiat* cu o căsătorie foarte reuşită.

● Când nu eşti de părerea câte unui interlocutor mai nervos sau mai pătimaş, devii automat *prost*: „Da' te credeam mai citit, dom'le!“...

● Ajută-mă, Doamne, ca să mă pot ajuta!

● Compozitorii pictează poeme din sunete, aşa cum pictorii cântă în culori.

● Oare de ce politica *înaltă* este făcută cel mai adesea de către inşi de joasă statură morală?

● Şi totuşi, experimentalismul în artă era doar la începuturile lui (destul de naive, să recunoaştem) atunci când H. C. Andersen a scris *Hainele cele noi ale împăratului*!

● „Parveniţi din toate ţările, uniţi-vă!“

● Ţările care arborează multe decoraţii, medalii, fireturi, embleme, drapele etc. nu fac decât să exhibe tot atâtea semne ale subdezvoltării *cu panaş*...

● Lumea cealaltă – treaba *celorlalţi*!

● „Vinul este poezie la sticlă“ – spunea R. L. Stevenson. Şi atunci, ţuica, rachiul sau palinca ce-or fi? Probabil, folclor baladesc la clondir sau la glajă.

● Oare de ce maximele, panseurile, dar şi zicalele şi proverbele cele mai bune (sau „de efect“) sînt de obicei cele triste, eventual acid-înăcrite?

● Dacă ar avea *computerul* de astăzi *cumpătarea* tradiţională românească!

● S-a spus – de către Jonathan Swift – că pe un om de ispravă sau pe un *om mare* îl recunoşti pentru că dau cu pietre în el o liotă de neisprăviţi. Aşa o fi! Dar de câte milioane de găşti de-astea de mişei, netoţi şi prostovani ar fi nevoie ca să apară (prin selecţie naturală – cum altfel?) oamenii de ispravă de care este atâta nevoie?

● Radarul cu clopoţei nu prinde decât fraieri.

● „Ai dracu' de boşorogi!“, exclamă, dezgustaţi – de milenii întregi – generaţii după generaţii de viitori... boşorogi.

● Ca să gîndeşti înalt, trebuie să fii profund.

● Nu toate primirile *cordiale* sînt şi din toată *inima*.

● Astăzi, cine are *parte* poate să aibă şi *carte*... Dar, de obicei, nu are!

● Tăcerile *elocvente* îi fac pe mulţi – altfel inşi cu totul nevinovaţi, săracii – să pară profunzi, ba chiar carismatici.

● Sînt paricide care încep de la naştere.

● Să fi ştiut şi autorul „Contractului social“ tehnica scrisului cu litere ilizibil de mărunte (din anexe şi codicile – cf. contractele CEZ, Gdf-Suez/Engie, Telekom, BCR etc.)?

● Ideile mari nu merg, din fericire, mână în mână cu vorbele mari.

● Copilăria nu poate fi decât *fericită* (mai ales în amintire). Dacă nu, este vorba despre literatură de tip Dickens, Gorki sau Jules Romains...

● O furtună într-un dicţionar – schimbarea lui *rîde* în *râde* şi a lui *sînt* în *sunt*...

● Nu-i spune prostului că n-are dreptate – mai ales când te priveşte cu tipicul reproş suficient: s-ar putea să începi tu să ai dubii după aia...

● „Moft!“ era, la Caragiale, scurt şi omniprezent... Dar nu te desfiinţa nici pe departe aşa de eficient şi brusc ca „Mă laaaaaşi?“ al Acriviţelor şi Miticilor de azi.

● Sînt şi ciobani care nu fac nicio brânză, după cum sînt şi grădinari care nu vor nici în ruptul capului să cumpere castraveţi...

● Singurul lucru bun pe care l-ai putea face *ca o cizmă* este să mergi.

● Mare parte din tragedia omenirii este cuprinsă între universul lui *Einstein* şi al lui *Frankenstein*.

● Un vegetarian – ca Hitler – câtă carne a consumat (sau a irosit)! *Carne de tun*, firește.

● Oare care o fi procentajul scriitorilor experimentalişti cărora chiar le *plăcea* ceea ce scriau?

● Se mai întîmplă şi aşa, dar relativ rar: sînt cazuri când *locul* sfinţeşte *omul*.

● Exemplu-tip de şef: *leul*. Ca să se menţină în formă pentru *şefie*, doarme cam 20 de ore din cele 24 ale zilei.

● Unii *se rup în fiţe*, alţii, mai *culţi* – în citate.

● „Moştenire“ otrăvită: cea furată de la copiii şi nepoţii noştri, atunci când, voit sau nevoit, le-am amanetat *viitorul*.

● Poate că n-ar strica să se scrie avertismente (de tipul „Acest program poate să conţină...“, ca înaintea unor filme) şi în prefaţa sau pe prima pagină – ori *pagina de gardă* – a unor cărţi de literatură: coborîrea în infernul personal al unor autori chiar „poate dăuna sănătăţii“.

● Când, în literatură, te decizi să presari ceva umor, încearcă să îl faci *de top* – altfel, se strică tot materialul scris (ca în parabola-axiomă a lui Murphy – cu lingura de apă de canal turnată în butoiul cu vinul cel mai bun: *Dacă pui o lingură de vin într-un butoi cu apă de canal, vei obţine apă de canal; dacă pui o lingură de apă de canal într-un butoi plin cu vin, vei obţine apă de canal*).

● Dacă s-ar auzi vorbitul în gînd al indivizilor aşezaţi şi introvertiţi, ce mai vacarm ar fi! (Şi când te gîndeşti că vorbitul ăsta *în-de-sine* este, la modul cel mai serios posibil, o metodă recomandată pentru învăţarea şi exersarea limbilor străine...)

● Rică Venturiano + laptop + spaţiu de antenă ÷ audienţă TV = analist politic.

● Mă străduiesc să îmi închipui ce prăpăd ar fi dacă s-ar întîmpla să rămână dintr-o naţiune sau o populaţie oarecare numai „oamenii de succes“, „descurcăreţii“, adică *isteţeii*... Comunitatea respectivă s-ar autoanihila, ar falimenta complet în câteva săptămâni – eventual, în câteva luni.

fragmente

MARIA RUS

Un loc aparte între legile structurante ale gândirii poetice a poetei Maria Rus îl deţine permanenta oscilare între ironie (persiflarea, mai ales, a lirismului desuet) şi sinceritatea trăită în termenii aşa-numitului *lirism cu măşti*, care admite teatralizarea ipostazelor asumate, în portativul nevoii de libertate lirică şi de negare, dintr-o insurgentă perspectivă feminină, a constrângerilor ontologice. Încântătoarea vervă lexicală – dependentă de paradigma *frământărilor de limbă* – ilustrează abilităţile performative, ale autoarei în calitate de „operator de limbaj". Efervescenţa lexicală -– dirijată cu o severă luciditate auctorială (şi care colorează, de fapt, coeziunea emoţională prezentă în partea freatică a fiecărui text) – beneficiază, implicit, şi de o spectaculoasă şi amănunţită proiecţie lirică, în spirit pseudo-parodic, desigur, a feluritelor frământări lăuntrice, de la cele mărunte (feminine!), la cele deosebit de grave. **(MIRCEA BÂRSILĂ)**

MĂ TRAGE-N RIME, SENIORE...

îmbrăţişarea ta mi-e vid cu umbra într-un singur sens
mă prind de vers mă jar mă râd mă-ncing aşa cum încă dor
atâtea neiubiri de veac de veri trecute-ntr-un intens
respir prin porii muţi de alb de toate cele ce-mi fior
de tine iar mi-e eu sau nu ori poate mă divizi din pix
dintr-un atât de cum va fi şi niciodată vor cădea
mii stele verzi cu ochii roz de flori de măr bifate-n ix
şi te iubesc aşa cum nu-ţi vor izbucni visări cu ea
cea care încă-mi pune-n păr mirări ori semne ca şi cum
dintr-un ocean de fulgerări te chem absurd sau poate nu
într-un apus păşind umil furăm iluzii ori postum
vom trece-o mână peste timp şi-un zbor tăiat acelui tu
ce mi-a adus dintr-un album un ieri acum de flori şi iar
mă-nflăcărind pe unde-apuc de dor şi jale uneori
sub lampadare fumegând din ochi ce-mi gaz mimând arar
un Soare ce-mi zăcea în pumn când insomniile măsori
în yarzi de lut ori tralala cum din fuioare te cuprind
în unda Anei ce-a rămas pe holul vârstei fără grai
hai, mă manole-n ritm de zbor ori pur şi simplu mă aprind
miresme ce-au căzut aşa pe gânduri pe-un picior de plai
retinei goală de tăceri ce s-au vrut iarăşi a mima
nopţi nedormite şi-un ceva ce şi-au dat mâna tremurând
de câte toate te-au chemat în ritm alert ori doar aşa
de-a primăverii-mi rătăcind vechi mori de vânt curând curând
oi şti că-mi pui de joi icoane ori doar coioţi tăcuţi pe Lună
aceea de-nceput de veste când doar din ierburi mă prefaci
în roua râurind a vers a tot ce s-a-ntrupat din humă
ori din spectacol ce-mi Houdini cât mă magie şi mă taci
mă trage-n rime, Seniore, cât fluturii mi-i joci în draci...

HAI DE-MI ROUĂ, SENIORE...

cerul picura pe glezne soare stors pe-un vis de rouă
mă agaţă de-ntuneric câte cele câte nouă
trec pe cale nebătute şi-ncă mă înflori ştiu bine
hai de-mi verde fir de nalbă călătorului din mine
pus cu paşii pe silenţium ori pe-albastru ochi felin
învelită-n curcubeie mă ţin tare cum mă ţin
de-un verset cu pălăria şmechereşte pe-o clipită
zbor din veghea prinsă-n mreje între eu şi-o netrăită
ce-mi profetic şi mi-e strigăt rândunelelor din foi
cât parfum de tine verde-mi dezgoleşte umeri goi
de lumina ce-mi inundă pieptul strâns primăvăratic
hai şi-mbrăţişează-mi nopţii nevisărilor ostatic
trupul cald cu talpa-n creştet unui Sfinx bătut de soartă
ori privighetori ce-mi triluri undeva prin marea moartă
atârnat de-o simfonie când desculţă când feroce
ce-mi suav trecea prin sensul dintre tu şi portavoce
fluturi mov cu ţeasta rasă ori cu părul strâns în unghi
printre tancuri dezmembrate mai îndrept din pix mănunchi
vagi fâşii occidentale ce s-au pus de-a curmezişul
lacrimii vărsate-n palma unui joc şi tot tăişul
unor ochi legaţi la noapte când îmi recitai Baudelaire
îmi gustai pe coapse norii prinşi în rock'n roll pe-un cer
plin de zei plecaţi la oaste aruncaţi în est din mituri
hai, Seniore, mă dezmiardă printre bombe şi-alte hituri
nemâncate de rugină nou-nouţe prin vitrine
îmi desfac sub Lună părul cam aşa vâlvoi de tine
false visuri sub un soare ce şi-a scos de dor mantaua
trei cartuşe patru rime un rus declamând „la steaua"
ce-mi abundă de iluzii demoni demodaţi prin fum
hai de-mi rouă, Seniore, şi-mă-nfloare ca şi cum...

ŞI MĂ-NPRIMĂVARĂ-N IE...

şi m-aş frânge precum lujer verde foaie ghiocel
înfloritu-m-ai sub geana ochilor de jar ce-mi rouă
dimineţilor cu soare ori năvalnic fir cercel
rătăcit prin taina nopţii care-mi tună ori îmi două
jumătăţi de sens fulguind prin mărţişor
o iubire cât o urmă stelelor după Luceafăr
şi mi-e joi în astă noapte şi mi-e Lună şi mi-e dor
cam aşa cum tace timpul îngrozit de vis şi teafăr
cât mă scoţi din paralele rădăcină dintr-un noi
vin spumos mă simt de tine cum aromele-ţi disjung
şi mi-e sete, Seniore, de-o fi pace ori război
sevele se-ntorc în lacrimi când înmuguri când prelung
şi mă-nprimăvară-n ie, fluture cu părul lung...

HAI, IUBITE, MĂ DEZCERNE...

la adăpostul ultimelor foi răstălmăcesc un alb cernit
ce-n palma unui vers te-a prins atât de verde foiofiu
crepuscul ars de-un felinar ce-şi joacă umbra aiurit
şi te-am tăcut cum toate tac când umbra urlă a pustiu
printre Sahare de dezgheţ îmi pun Speranţa-ntr-un chibrit
uşor îngenuncheat sub ramuri cărărilor cu vai şi chiu
ce-şi toacă-n faşă neputinţa când mi te uită ilicit
într-o ieşire de urgenţă şi te dezlănţui cum sasiu
lipesc un ochi de cifrul gării pe unde-mi viforeşti smerit
ori poate doar îmi vânturi coapsa pe sub contrast liliachiu
mi te desfac precum seiful cu păr de aur despletit
de-o aritmetică confuză sedusă de-un sălbatic ştiu
ce-am învăţat prin clasa şasea când degetu-ţi părea uimit
de cel touchscreen uşor ambiguu când mi te dor ciocolatiu
părea că-mi sângeră sub streşini noian de tu cum n-am iubit
printre tufişuri de luceferi ori poate-un soi de cum să fiu
o simbioză între-o şoaptă şi-un ţipăt vers neliniştit
de toate câte-au fost să fie în trap nebun de bidiviu
de-un mecanism cuprins de teama vâltorilor ce-au adormit
în sec delir de tu şi marea cuprinsă-n plete atât de viu
hai, iubite, mă dezcerne, alb pe-o muchie de cuţit...

CU ARIPI FRÂNTE-NTR-UN POEM DE DOR ŞI DE NESOMN TE CHEM...

Am strâns în palme şapte sori în suflet veacuri de ninsori o picătură într-o stea cu tot ce-a fost în noi cândva o legănare-n strop de vin o crizantemă pe-un suspin şi-nchisă-n noi cea primăvară ce dă de lăcrimări pe-afară o zi ca asta fără nume un strigăt într-un grai anume când aprig când vuind tăcut chemare unui surdomut şi eu şi tu un văl un vis corăbii-nchise-ntr-un înscris cum mă tot chemi din val în cânt îmi face din suflare vânt din verb acelaşi dor descânt şi tot mai eu şi tot mai tu prin vers mirare ne trecu şi m-am tot dus prin minţi şi munţi când pas de deux când pori desculţi când arşi de soare şi cuvânt când frunză verde când şi când mai trec prin vene-aşa duios când Lucifer când zahăr tos când Biden Trump când tralala când vals când Putin doar aşa când un Brâncuşi o simfonie când eu cu altă pălărie cu stor pe ochiul dinspre-aval o lăcrimioară şi un cal Cezarului din alte vieţi când feţifrumoşi când călăreţi pe tunuri dintr-un alt tărâm cu paşi lungiţi pe caldarâm ne tot târâm iubiri şuvoi cămile haite vremuri noi ori doar o altă stea de Sus luceafăr dorului impus precum căderile în gol soldaţi prelinşi în ritm domol ori tumultos precum un vai mijindu-mi ochii fără strai mă liber de minuni şi n-ai cât tot mai vrei cât tot mai dai mă ceri de umbră fără zbor când ignifug când incolor când doar Răpirea din Serai şi alte tropote de cai cu aripi frânte-ntr-un poem de dor şi de nesomn te chem tot chem în golul dintre noi cărări lumini muguri altoi şi vezi iubite când şi când mă seacă dorul tău flămând de frunze flori şi tralala un ceai de tei ori doar aşa trei lacrimi rupte dintr-un vis când călător când cerc închis când văl pe sensul interzis rachete bombe sânge viu când verde când ajuns târziu pe-acelaşi spate din decor acelaşi veac acelaşi dor o călimară şi-un actor mimând tăcut un scamator, aşa precum am fost cândva un strop de-albastru şi ceva din haită ne-am desprins pe mut când de alint când doar durut şi toate câte le-am uitat cu simţuri scoase la mezat dintre tenebre şi păcat din piatră seacă şi cuvânt şi alte câte mor pe rând am tot murit am tot vibrat când teiubescul mi-a cântat...

hai şi-mbrăţişează-mi nopţii nevisărilor ostatic

trupul cald cu talpa-n creştet unui Sfinx bătut de soartă

ori privighetori ce-mi triluri undeva prin marea moartă

atârnat de-o simfonie când desculţă când feroce

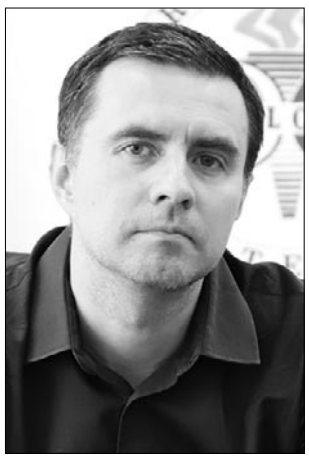
ce-mi suav trecea prin sensul dintre tu şi portavoce

fluturi mov cu ţeasta rasă ori cu părul strâns în unghi

printre tancuri dezmembrate mai îndrept din pix mănunchi

poesis

Dragoș Grusea

Nietzsche și eternitatea nocturnă

Întreaga luptă a lui Zarathustra este împotriva propriei prăbușiri, așa cum ne-o spune chiar el: „Acum e ceasul ca muritorul însuşi să se binecuvânteze. În felu-acesta va sfârşi declinul lui Zarathustra.”

Există o circularitate solară care structurează *Așa grăit-a Zarathustra*, marea epopee a lui Nietzsche. Zarathustra, profetul noii religii a pământului și a „zeului nenumit”, își începe coborârea în lume cu un imn închinat soarelui: „Tu, astru mare, oare ce-ar rămâne din fericirea ta, dacă nu ne-ai avea pe noi, aceştia, pe care-i luminezi? De zece ani tot sui mereu spre grota mea: tu te-ai fi dezgustat de mult, şi de lumina şi de drumul tău, dacă eu însumi n-aş fi fost aici, cu vulturul meu şi cu şarpele meu.”[1] Nu numai că Zarathustra nu trăiește într-un univers mecanic, în care astrele își urmează indiferent cursul, dar soarele însuși răsare numai pentru el. În următorul pas, noul profet devine el însuși una cu soarele: „Aş vrea să dăruiesc şi să împart până ce înţelepţii lumii o să se bucure din nou de nebunia lor, iar cei săraci de bogăţia lor. De aceea trebuie să cobor, aşa cum faci tu spre seară, când te scufunzi în spatele mării ca să împrăştii lumii subterane lumina ta, tu, astru mare, nespus de bogat! Eu, ca şi tine, trebuie să apun.”[2] Odată cu această coborâre solară a lui Zarathustra începe o călătorie ce se va încheia cu un nou răsărit, fiindcă, la final, chiar în ultima secvență a epopeii, Zarathustra, cel care își începuse drumul prin a deveni una cu apusul soarelui, se transformă într-un soare matinal: „Aşa grăit-a Zarathustra şi, părăsindu-şi peştera, înflăcărat şi viguros, era asemeni soarelui de dimineaţă care se-nalţă de după munţi întunecaţi.”[3] Iată așadar o circularitate solară perfectă: primul pas al lui Zarathustra este asemenea apusului soarelui, iar ultimul pas descrie un răsărit. De ce nu invers? Fiindcă drumul profetului e unul spre tenebre, asemeni soarelui care în miturile antice trebuia să se lupte cu întunecimile submarine înainte de a putea străluci din nou. De altfel, Zarathustra este pe mare atunci când trăiește prima transfigurare, prima scânteie a răsăritului ce va veni, acea „neţărmuită afirmare a lui da şi amin”[4]. Întreaga luptă a lui Zarathustra este împotriva propriei prăbușiri, așa cum ne-o spune chiar el: „Acum e ceasul ca muritorul însuşi să se binecuvânteze. În felu-acesta va sfârşi declinul lui Zarathustra.”[5] Iată deci că întreaga narațiune nietzscheeană este ea însăși precum ideea pe care vrea s-o expună: o întoarcere a aceluiași, o mișcare în cerc.

Așa cum a arătat deja Heidegger, și pe urma lui mulți alți interpreți, simbolismul solar are o funcție mai mult decât narativă. El atinge inima însăși a metafizicii, pe care o putem întâlni în cartea a VII-a a *Republicii* lui Platon. Acolo, filosoful grec așeza deasupra ființei Binele, a cărui natură se aseamănă cu cea a soarelui: „Ai atunci în atenţie – am spus eu – că eu îl numesc pe soare odrasla Binelui, odraslă pe care Binele a zămislit-o asemănătoare cu el însuşi. Căci ceea ce Binele este în locul inteligibil, în raport atât cu inteligenţa, cât şi cu inteligibilele, acelaşi lucru este soarele faţă de vedere şi de lucrurile vizibile.”[6] Mitul peșterii duce mai departe această analogie povestind metamorfoza prin care trece un prizonier legat încă de la naștere în lanțuri care-i țin privirea ațintită asupra unor umbre, în afara cărora nu poate percepe nimic. Sufletul lui se va schimba treptat pe măsură ce se va apropia de sursa întregii lumini, a ceea ce dă chip și înfățișare tuturor existențelor: soarele. Mai întâi va vedea că umbrele, singurele de a căror realitate știuse până atunci, erau produse de obiecte, luminate la rândul lor de un foc din marginea peșterii. Focul însuși pălea în fața luminii pe care prizonierul o găsește în afara peșterii, lumină pe care la început o privea cu greu din cauza întunecimii asimilate atâta vreme de ochii lui. Privirea lui se va adapta treptat până când își va putea îndrepta ochii asupra soarelui: „la urmă, el va privi soarele, nu în apă, nici reflexiile sale în vreun loc străin, ci l-ar putea vedea şi contempla aşa cum este, pe el însuşi, în locul său propriu.”[7] Ceea ce este soarele în lumea sensibilă este Ideea Binelui în lumea inteligibilă: „domeniul deschis vederii e asemănător cu locuinţa-închisoare, lumina focului din ea – cu puterea soarelui. În domeniul inteligibilului, mai presus de toate este ideea Binelui, ea este anevoie de văzut, dar, odată văzută, ea trebuie concepută ca fiind pricina pentru tot ce-i drept şi frumos; ea zămisleşte în domeniul vizibil lumina şi pe domnul acesteia.”[8] Să ne oprim asupra unui singur aspect: soarele platonician nu apune, la fel ca Ideea de Bine care funcționează ca deschidere totală și permanentă. Soarele platonician are caracteristicile inteligibilului: e fix, neschimbător și origine inepuizabilă. Zarathustra vede însă altcumva ființa lumii pornind de la observația simplă că soarele nu strălucește mereu, ci și apune. El nu poate fi imaginea unui principiu neschimbător pentru simplul motiv că e prins într-un cerc al răsăritului și apusului. Filosofia lui Platon nu cunoaște decât amiaza tropicală a lipsei umbrelor. Pentru Nietzsche însă, soarele e simbolul arhetipal al unei mari deveniri, a unei eterne reîntoarceri. Aceeași răsturnare se poate regăsi în confruntarea dintre Nietzsche și Goethe, sau, mai exact, dintre Zarathustra și Faust.

Spre deosebire de Zarathustra, drumul lui Faust începe cu aspirația ascendentă. Învățatul medieval trăiește ruptura dintre imboldul său spre cunoașterea totală și puținătatea științei, ruptură simțită de el literalmente ca o ardere lăuntrică:

„O viaţă întreagă, ah! Filosofia/Dreptul şi Medicina-am studiat,/Şi din păcate chiar Teologia/Temeinic şi cu zel înflăcărat/Şi-acuma, biet, nebun stau fără rost/La fel de înţelept precum am fost/Magistru-mi zic, şi doctor chiar,/Şi de vreo zece ani măcar/În sus şi-n jos, fără popas,/îmi duc mereu discipolii de nas/ Dar nu putem şti nimic, văd bine!/iar inima se face scrum în mine.”[9]

După ce va fi ispitit de ideea supraomului (fiind astfel un vestitor al venirii lui Zarathustra), Faust se va scufunda în propriile tenebre lăuntrice, care vor prinde chip exterior în figura lui Mefistofel, adică a „spiritului ce-ntotdeauna neagă”. Așa cum au arătat unii interpreți, a te preda unui astfel de spirit negator înseamnă a nu recunoaște nimic dincolo de trecerea timpului, adică a clipelor care se neagă una pe alta fără încetare și a plăcerilor care se sting și se aprind simultan și neîntrerupt. Și totuși, după o lungă călătorie, Faust găsește în timpul însuși o poartă către eternitate. La finalul vieții sale, învățatul medieval trăiește „clipa cea mai înaltă”, cea care îl scapă din brațele diavolului și îl trimite spre îngerii care îl poartă spre sferele superioare. Corul mistic de la final extrage esența întregii tragedii într-o „teză” referitoare la natura timpului și a eternității: „Tot ce e pieritor e numai simbol”[10]. Cu alte cuvinte, timpul este doar o parabolă ce trimite dincolo de ea spre veșnicie. Drumul faustic ne arată că trecerea timpului e o reflectare, o răsfrângere a unui alt element. Timpul e un simbol al eternității, iar menirea omului e să trăiască în așa fel încât una dintre clipele vieții sale să deschidă către acel ceva din care totul e căzut: eternitatea. La fel ca Platon, Goethe agață devenirea de un punct fix aflat la mari înălțimi.

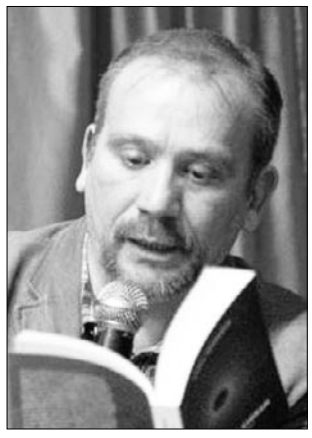
Nietzsche va inversa versurile corului mistic de la finalul tragediei goetheene spunând că „tot ce e nepieritor e numai un simbol”[11]. *Așa grăit-a Zarathustra* preia judecata nucleu din Faust și o inversează, pentru a răsturna viziunea de la finalul tragediei lui Goethe. Miezul ființei e pentru Nietzsche alcătuit dintr-o schimbare continuă, o succesiune de nașteri și de morți fără oprire, o luptă a vieții cu ea însăși prin care ea se urcă pe sine spre forme superioare. Cu alte cuvinte, esența ființei e voința din sânul vieții. El nu mai e temei al lumii, ci devenirea lumii își e sieși temei. Dacă în *Faust* realul e căzut din ideal, în *Zarathustra* idealul e căzut din real. Totul e prins într-un „zbor invers” spre adâncimi.

Dar călătoria lui Zarathustra nu se încheie cu afirmarea „nevinovăției devenirii”. Credem prea des că inversarea platonismului înseamnă doar subordonarea ființei de către devenire. Dar eterna reîntoarcere e a unui *Acelaşi*. Acest *Acelaşi* e de fapt elementul central al epopeei nietzscheene. Zarathustra îl întâlnește prima dată ca un „da” și un „amin” spuse existenței în integralitatea ei, dar prezența sa va fi pe deplin conturată abia la finalul cărții a treia, unde Zarathustra trăiește revelația finală: „*Unu*! Ascultă omule firav! *Doi*! Ce spune miezul nopţii grav? *Trei*! Dormean, dormeam, asemenea unui ţânc. *Patru*! Şi iată – o voce mă trezi: *Cinci*! O, universul e adânc, *Şase*! E mai adânc decât în plină zi. *Şapte!* Adânci sunt ale lui dureri. *Opt!* Dar bucuria-i mai adâncă decât toate! *Nouă*! Durerea zice: Piei” *Zece!* Dar bucuria vrea eternitate! *Unsprezece!* Ea vrea adânca grea eternitate! *Doisprezece*”[12] Fără a putea discuta despre semnificațiile acestui pasaj criptic, care urcă de la ora unu la miezul nopții, putem spune totuși că gândirea lui Nietzsche nu este lipsită de eternitate. Doar că, în vreme ce la Platon aveam de-a face cu o eternitate precum o amiază tropicală, la Nietzsche eternitatea este nocturnă, se manifestă în tenebrele miezului nopții. Abia cel ce atinge acest punct întunecat poate deveni un nou răsărit, precum Zarathustra la finalul călătoriei sale.

[1] Friedrich Nietzsche, *Așa grăit-a Zarathustra*, Editura Humanitas, 2018, traducere Șt.Augustin Doinaș, Precuvântarea lui Zarathustra 1. p.59
[2] *Ibidem*, p.59
[3] *Ibidem*, p.368 IV.20
[4] *Ibidem*, p.211 III.4
[5] Ibidem, p.268 III.13
Platon, *Opere V. Republica*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, traducere de Andrei Cornea, 508 c
[6] *Ibidem*, 516 b
[7] *Ibidem*, 547 c
[8] J.W. Goethe. *Faust. Partea I și Partea II*, Editura Univers, 1982, traducere Șt.Augustin Doinaș, v.354-365, p.58
[9] *Faust*, ed.cit, Vers 12104, p.385 traducere modificată.
[10] *Așa grăit-a Zarathustra*, ed.cit, II.2, p.133
[11] Ibidem, III.15, p.274-275

Horia Vicențiu Pătrașcu

O reîntoarcere la Heraclit

Dintre toţi filosofii presocratici, Heraclit rămâne, poate, figura cea mai atrăgătoare şi cea mai misterioasă tocmai datorită acestei superbe filosofii a focului, atât de grăitoare şi pentru sensibilitatea omului modern, atât de compatibilă cu „fizica” şi metafizica sa, cu cosmologia şi poetica lui. Nu e pământul şi nu suntem noi „praf de stele”, urmele şi urmaşii exploziei unei imense sfere de foc? Nu are pământul soarele lui interior, nu e miezul lui fierbinte un miez... esenţial? Ne leagă de Heraclit aceeaşi afinitate pentru schimbare, pentru istorie şi devenire, pentru generare şi nimicire; ne leagă de el obsesia ciclicităţii, dar şi a lipsei de sens asociată, după spusa lui Noica, „devenirii întru devenire”, timpului „rotitor”. Trăim sub semnul coincidenţei opuselor, al imanenţei morţii în viaţă, al unei lucidităţi ce acceptă, fără consolări, adevărul fatal al ineternităţii lumii. Ca şi pentru Heraclit, pentru omul modern sfârşitul lumii este indubitabil, iar modul în care se va petrece este şi el sigur: conflagraţia universală. Din punctul de vedere al poeticii modernităţii – raţionalitatea discursivă bate în retragere; se preferă aforismul, poanta, paradoxul, oximoronul. Şi, în orice caz, mai presus de orice, fragmentul şi conciziunea! Obscuritatea melanjului de fiinţă şi nefiinţă specific devenirii se împleteşte, cum altfel, cu melancolia, căci – spre deosebire de Democrit – Heraclit este filosoful care plânge. Nu e doar o ironie că Heraclit cel contradictoriu ca focul a fost asociat la fel de mult cu apa, dacă nu chiar mai mult cu apa decât cu focul, din moment ce maximele pe care le asociem în mod spontan cu numele lui sunt: „pantha rei” (totul curge) şi „nu te scalzi niciodată în acelaşi râu”. Nu e doar o ironie, spun, pentru că la Heraclit apa este un stadiu al veşnicei prefaceri a focului: „focul trăieşte din moartea pământului, iar aerul trăieşte prin moartea focului; apa trăieşte prin moartea aerului, iar pământul prin moartea apei.”[1] Însă cel mai important aspect comun dintre foc şi apă este curgerea, fluiditatea, căci atât apa, cât şi focul sunt fundamental instabile, guvernate de o putere expansivă ce le face să tindă să ocupe întregul spaţiu pe care-l au la dispoziţie.

Unicitatea lui Heraclit în peisajul filosofiei presocratice constă în aceea că filosofia lui mizează pe scindarea internă a principiului cosmic numit foc. Heraclit rămâne, desigur, un monist – dar un monist cu totul aparte, unul de tip dialectic, chiar dacă e vorba despre o dialectică lipsită de orice teleologie. Timpul heraclitean este un „copil care se joacă” şi, ca atare, unul complet nehegelian, cu atât mai apropiat de sensibilitatea omului actual – un timp care-şi găseşte scopul în pura sa procesualitate, goală de orice proiecţie pe un plan superior.

Pirosofia heracliteană mi se pare o remarcabilă răsturnare inaugurală a monismului gândirii filosofice una care imprimă, încă de la începuturile ei, o direcţie a gândirii de care filosofia nu va mai putea face abstracţie. Fără Heraclit, fără acest monism clătinat în sine însuşi, fără acest principiu dezbinat, fără această autoscindare suficientă sieşi, gândirea filosofică europeană ar fi rămas probabil captivă unui monism tautologic a la Parmenide sau reducţionismului aferent schematismului transformării unui element primordial în celelalte (prin rarefiere şi condensare) pe care e adevărat îl profesează Heraclit însuşi. După Heraclit nu se va mai putea să nu se ţină cont de această „demonie” prezentă în chiar lăuntrul principiului însuşi, iar chestiunea devenirii de sine a principiului ajunge să fie una din problemele esenţiale ale filosofiei. În această răsturnare – din interior – a monismului filosofic trebuie să vedem, cred, înseşi originile istoricităţii specifice spiritului european, căci fără heraclitism pacea eternă a eleatismului ameninţa să cuprindă şi să sufoce în faşă gândirea filosofică.

S-a spus, cu bun temei, că gândirea filosofică greacă rupe definitiv cu tradiţia mitologiei greceşti – în primul rând prin monismul mai mult sau mai puţin abstract pe care-l opune, violent, pluralismului mai mult sau mai puţin concret al mitologiei. Se ignoră însă că acest monism, în versiunea lui pură şi dură, putea foarte bine să însemne o impunere a unei gândiri de tip animist unde un singur principiu – sufletul lumii – subzistă în toate câte sunt, făcându-le interşanjabile, substiuibile, colective. Monismul filosofic de tip parmenidian putea prelua – la un nivel abstract şi conceptual – funcţia explicativă a gândirii magice, cu atemporalitatea ce-i incumbă. Nu întâmplător, eternitatea lumii şi temporalitatea circulară au reprezentat pentru multă vreme nişte postulate derivate din acest tip de gândire filosofică inaugurate de filosofia presocratică, foarte asemănătoare intemporalităţii ciclice specifice gândirii magice. Heraclit, cu toate că rămâne el însuşi tributar eternităţii şi ciclicităţii introduce, aşa cum am văzut mai sus, o anumită sciziune cronogenă, un „dezbin de lume”[1], un conflict, o luptă, o sfâşiere lăuntrică. Putem spune că Heraclit a fost salvatorul acelui principiu agonic despre care s-a spus că constituie însăşi esenţa spiritului elin. Poate că adevăratul nume al principiului heraclitic nu este „focul” ci „agon”-ul, lupta, disputa, dezbaterea, confruntarea. Fără Heraclit acest principiu agonic ar fi fost suprimat de armonia pitagoreică, de imuabilitatea parmenidiană, de idempotenţa anaxagorică, de acel *nous* a cărui supremaţie ar fi asigurat gândirii animiste o formidabilă carieră filosofică.

În locul unei asemenea gândiri atrase de necesitatea unei realităţi atemporale, eterne, perfecte – Heraclit a pus bazele unei gândiri tragice asupra unei realităţi căreia conflictul îi este inerent. Căci tragismul – în cel mai elevat grad al său – nu se referă la lupta dintre două entităţi de semn contrar sau la lupta dintre o voinţă şi o constrângere, dintre „interior” şi exterior”, dintre libertate şi necesitate, ci la conflictul lăuntric din unul şi acelaşi, la tensiunea explozivă a identităţii. Fără acest ingredient esenţial adus de direcţia heraclitică a gândirii filosofice (presocratice) *agon*-ul homeric nu s-ar fi transformat poate niciodată în *agon* tragic. Lupta dintre eroii antici mitologici, dintre zei, conflictele dintre oameni şi divini s-ar fi menţinut în perimetrul unei confruntări mitologice, fără să atingă niciodată profunzimea tragică a unei sciziuni interne şi a unui conflict lăuntric. Sigur că tragediile angajează în scenariile lor personaje mitologice, zei şi eroi, dar toate aceste elemente ţin mai curând de elementele necesare vizualizării, punerii în scenă a unei lupte interioare, a unui *agon* prezent într-un existent dedublat, scindat în el însuşi.

Gândirea tragică se constituie în intervalul dintre gândirea magică şi cea mitologică, prima fiind caracterizată de abolirea oricărui conflict, a oricărei lupte, a oricărui *agon*, cealaltă, dimpotrivă, accentuând confruntarea dintre două entităţi sau două forţe antagonice (oameni sau zei). S-a spus că magia este definită de încercarea de a impune voinţa proprie universului înconjurător. E adevărat, dar o face colaborativ şi nu disruptiv, în virtutea prezenţei unei substanţe comune care leagă toate existenţele una de cealaltă. Spre deosebire de aceasta, gândirea mitologică este esenţialmente pluralistă şi conflictuală, antagonică, iar personajele ei sunt fie implicate într-o luptă pe viaţă şi pe moarte, fie în raport de vasalitate.

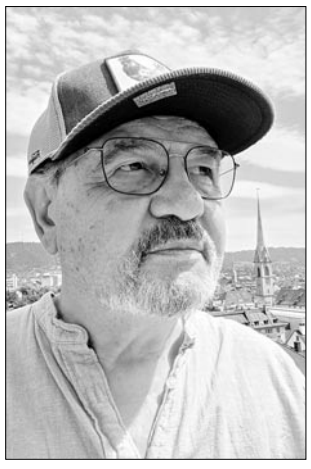
Tentaţia monistă a filosofiei (realizată în eleatism) nu este altceva decât reflexul unei gândiri animiste care încearcă abolirea oricărui conflict (mitologic) în numele unei esenţe unice a realităţii. Este extrem de semnificativ că, la primii filosofi greci, de o importanţă egală cu elaborarea filosofiei cu privire la Unu sunt vehementele lor atacuri şi ridiculizări ale mitologiei, în special al marilor poeţi mitologici, Homer şi Hesiod, ca şi cum filosofia lor nu ar fi altceva decât o formă de combatere a mitologiei. Să nu credem că această direcţie monist-magică a filosofiei a dispărut odată cu filosofii eleaţi. Ea însoţeşte mereu gândirea filosofică, dar şi pe cea ştiinţifică – şi se manifestă la răstimpuri impunând o entitate ultimă, un principiu ireductibil, o substanţă unică – consistentă, uniformă, indiferentă – ca element unic, ca esenţă a întregii realităţi. Ceea ce apropie şi mai mult gândirea primilor filosofi de gândirea magică este dimensiunea ei declarat terapeutică dacă nu direct taumaturgică, înţeleptul nefiind doar un cunoscător dezinteresat, un teoretician sau un savant, ci un „om practic”, dedicat obţinerii unui efect foarte asemănător cu cel vizat de acţiunea magică: disoluţia suferinţei sau frustrării produse de distanţa dintre dorinţă şi împlinire. Să nu uităm că în cea mai mare parte acţiunea magică se desfăşoară tot pe un teren mental, operând cu idei şi cu imagini, astfel încât sufletul se linişteşte în virtutea invocării legăturii sale cu restul fiinţelor şi cu universul întreg. La fel, filosofia „magică” invocă substanţa comună (aerul, nous-ul, logos-ul) pentru a anihila turbulenţele sufleteşti provocate de desprinderea voinţei de sus-numita substanţă comună. Readucerea la ordinea „fiinţei”, identificarea cu o singură forţă cosmică şi internalizarea ei ca voinţă proprie constituie trucurile unei gândiri magice pe care le întâlnim atât de des exprimate la primii filosofi presocratici.

Gândirea sau filosofia tragică, cea care ia naştere odată cu Heraclit şi care postulează o dedublare a existentului, o „sciziune autosuficientă” în interiorul lui Acelaşi – a reuşit însă să se impună ca adevăratul specific al filosofiei europene şi să o împingă pe un drumul necircular al temporalităţii şi al istoriei.

Riscăm să uităm de această originară chemare heraclitеană ori de câte ori suntem captaţi de incantaţiile magice ale gândirii moniste, fie că ia chipul unei ideologii, al unei religii sau al vreunei filosofii care proclamă sfârşitul istoriei, trădând astfel un aşa numit spirit dialectic pe care de altfel îl invocă la fiecare pas. Când ne simţim pradă unor asemenea tentaţii este de-a dreptul terapeutic să ne reîntoarcem la contemplarea focului şi la înţelesul pe care aceasta trebuie că i l-a transmis fiinţei umane încă din primele clipe în care, mai puţin temător decât celelalte vieţuitoare, a îndrăznit să privească în văpaia sa. Căci ceea ce vede omul privind în focul a cărui companie îl separă de întreaga natură se proiectează în el însuşi ca fiinţă proprie. Parafrazându-l pe Nietzsche, aş spune: nu poţi privi în foc, fără ca focul să privească la rândul său în tine. Or, focul ne învaţă că suntem din clipa descoperirii lui fiinţe ale devenirii şi ale istoriei, realităţi contradictorii ce se hrănesc din propria lor consumare.

Pirosofia heracliteană mi se pare o remarcabilă răsturnare inaugurală a monismului gândirii filosofice una care imprimă, încă de la începuturile ei, o direcţie a gândirii de care filosofia nu va mai putea face abstracţie.

Marian Victor Buciu

Acolo unde UTC-iştii îşi şopteau secrete de frica pereţilor, acum doar vântul mai face inventarul.

România e afară din cale

România este Țara Inocenței,
prima și ultima din topul absolut;
nimeni nu e vinovat în Romania.
Cuvântul vinovat e dincolo de dicționar.
Cuvântul vinovat e dincolo de metaforă.
România e Țara Inocenței, înțelegeți?
Peste orice cale.
Da, da, e afară din cale de inocentă.
Pierdută doar pe dinafara hotarelor,
de care vinovată e numai istoria șovină.

Decretul Imunității Absolute:
la noi, dezastrele se întâmplă
la diateza reflexivă.
Podurile nu se prăbușesc
din cauza fierului furat, ci pur și simplu
se prăbușesc, obosite
de atâta gravitație,
iar autostrăzile se dizolvă la prima ploaie
ca o efervescență lăsată în voia sorții.

Nimeni nu a semnat, nimeni n-a văzut,
nimeni n-a fost acolo.
Suntem un popor de spectatori nevinovați
la propria noastră demolare.

Am expulzat vinovăția din dicționare
ca pe o boală venerică.

Dacă ne doare ceva, e de la curent,
dacă suntem săraci, e din cauza poziției
geografice, dacă ne conduc impostorii,
e pentru că așa a vrut istoria –
această bunică cinică și șovină
care ne-a bătut mereu la cap
și ne-a furat Ardealul
din buzunarul de la piept, în timp
ce noi făceam mătănii.

Suntem curați ca lacrima
pe care o vărsăm la televizor.

În instanțe se judecă doar nuanțe
de alb, iar corupția e doar o neînțelegere
semantică, o metaforă prost tradusă
dintr-o limbă străină
pe care noi, în inocența noastră,
n-o stăpânim.

Priviți-ne: un pelerinaj de sfinți
fără fapte, pășiți pe sub
arcul de triumf al iresponsabilității.

Suntem primii din top
la spălatul pe mâini, Pilați
din tată-n fiu, cu conștiința
atât de imaculată încât
a devenit complet invizibilă.

România e afară din cale de inocentă,
atât de inocentă, că ne vine să plângem
de milă celor care chiar au crezut
că se putea schimba ceva.

Cuiburi de stat

Dincolo de neonul obosit care pâlpâie
a pagubă, Hotelul Dacia își ține respirația
în miros de mochetă udă.
Trei stele pe frontispiciu – două s-au înrolat
demult în partidul norilor, recoltate
de un decret cosmic, iar ultima,
cea rămasă, atârnă ca un nasture
descheiat la tunica unui portar
adormit în anii ’80.

Pe fațadă, balcoanele s-au aliniat la raport.
Linii cenușii, turnate în tipar unic,
ca niște căști de infanteriști din beton,
sau mai degrabă cuiburi; cuiburi de rândunele
de stat, unde puii învață direct
alfabetul Morse al penuriei.

O uniformă de ciment cu buzunare pătrate,
în care turiștii din alte vremuri
își lăsau speranțele la uscat,
alături de slipul sintetic și punga scrisă
(„Pot totul în Hristos.”)
Fiecare alveolă e o cutie de chibrituri
deschisă spre nicăieri.

Acolo unde UTC-iștii își șopteau secrete
de frica pereților, acum doar
vântul mai face inventarul.

O pânză de păianjen ține loc
de perdea de pașaport,
iar fierul beton din balustradă
a ruginit fin, ca o melancolie
lăsată prea mult în ploaie.

Arhitectură de cazarmă cu pretenții
de stațiune, unde simetria e sfântă
și fantezia e contravenție.

Cuiburile acestea nu mai cresc păsări,
dar praf, decenii și ecoul unui televizor
cu lămpi, care purta, pe ecranul bombat,
aceeași unică, nesfârșită, cenușie duminică.

Comunicare politică

Nu-i pe ecrane, băieți, nicio politică.
Rețelele-s doar scuipat pentru proști.
Acolo e o sugere de coduri,
un lins de tălpi reciproc,
o ștampilă de bale uscate,
când gura-n călduri scuipă ordinul
direct în urechea blegită și gata să-nghită.

Apoi, javrele schimbă poziția,
dar tot în aceeași cameră nespălată.
Măreția lor se naște din lipsă de aer.
Când e pustiu în jur și pute a nimic,
abia atunci e perfect.

Poc, pac,
găsit fraierul.

Daniela Păun

Strângi în pumn o busolă stricată, al cărei ac se învârte nebun în toate părţile, refuzând să mai arate vreodată drumul spre casă.

Sanctuarul din patru litere

Sunt geometrii care se destramă și plecări care nu mai dor,
dar în colțul cel mai ferit al memoriei
păstrezi neatinsă o geografie a binelui:
mâinile mamei, mirosind a pâine caldă și a mușețel uscat.
Ea este singurul pământ care nu s-a clătinat niciodată
sub pașii tăi nesiguri.
În fața ei, toate cuvintele lumii se micșorează,
rămânând doar patru litere care conțin totul:
MAMA.
Scris cu majusculele sufletului, ca o lege nescrisă,
ca un munte de lumină care nu se va clinti niciodată.
Ea nu este doar o parte din viața ta,
ci însăși rădăcina din care s-au hrănit toate zborurile tale,
refugiul unde orgoliile lumii devin simple fire de praf.
Oricât de mari ar fi spațiile în care te pierzi,
numele ei rămâne busola care nu se strică niciodată,
singurul adăpost unde poți redeveni copil.
Pentru că MAMA era toată liniștea mea.
O liniște deplină, care nu avea nevoie de cuvinte,
ce se așeza pe fruntea mea ca o binecuvântare
atunci când lumea din afară devenea prea zgomotoasă.
În brațele ei, timpul își pierdea dinții,
iar fricile se topeau ca zăpada sub o atingere caldă.
Acum, când zgomotul vieții mă strânge din nou,
caut în întuneric acea geometrie a păcii pe care doar ea o știa.
Sunt o adultă rătăcită prin propriile-mi bătălii,
dar înlăuntrul meu, în cel mai curat ungher,
rămân fetița care își găsește refugiul
în ecoul acelei liniști perfecte.

Între două respiraţii

Hainele tale au deja mirosul depărtării,
iar valiza de la ușă pare mai grea
nu de lucruri, ci de toate clipele pe care le lași pe podea.
Te uiți în jur ca și cum ai învăța pe de rost
forma umbrelor din această cameră,
știind că, de mâine, ele vor aparține doar trecutului.
Eu rămân la marginea gesturilor tale,
ca o gară pustie după ce ultimul tren a fluierat a plecare.
Privesc cum îți strângi pașii de pe covor,
cum îți aduni zâmbetele din colțurile serii,
lăsându-mi în schimb o liniște asurzitoare.
Aceasta e lupta celei care a obosit să mai aștepte,
cea care a înțeles, în sfârșit,
că nu va primi niciodată un loc al ei
într-o existență croită exclusiv pe orgoliu.
Ușa se închide cu un sunet sec,
un verdict care taie aerul în două:
lumea de dinainte și lumea de acum.
Rămân cu fruntea lipită de geamul rece,
privind lung, mult timp după ce ai dispărut,
până când te dizolvi definitiv în mulțime.
În spatele meu, camera își schimbă respirația.
Pe masa din bucătărie au rămas două căni nespălate,
cu urmele calde de cafea care se usucă încet.
Nu mă ating de ele acum.
Le las să respire absența ta, preț de o lacrimă.
Pentru că amintirile sunt aceste păsări devoratoare,
care se hrănesc din carnea clipelor trecute
și vin la geamul meu să bată din aripi grele,
sleindu-mă de orice dorință,
lăsându-mă fără aer în fața golului.
Apoi, peste tot, se așază o liniște profundă.
E o liniște care estompează încet șoaptele
spuse cândva între două respirații,
ștergându-le conturul, făcându-le neauzite.
Le voi strânge pe toate mai târziu, peste un timp,
când aceste aripi și aceste voci vor obosi de tot.
Mă întorc încet și mă privesc în oglinda de pe hol.
E aceeași sticlă care ne-a reflectat îmbrățișările,
dar acum mă arată doar pe mine, întreagă și singură.
Cu un gest lent, aproape străin,
îmi dau de pe obraz o șuviță rebelă de păr,
ștergând, odată cu ea, și ultima urmă a plecării tale.
Sunt din nou eu. O cameră care începe să se vindece.

Geometria golului

Mergi pe străzi care nu mai au nume,
purtând în buzunare doar ecoul unor chei vechi.
Orașul s-a strâns în jurul tău ca o haină prea strâmtă,
iar pașii nu mai trezesc nicio amintire pe asfalt.
Te oprești sub un felinar care clipește orb,
privind spre cerul de deasupra blocurilor cenușii.
Acolo, în ochii nopții care te-a uitat,
tăcerea nu mai este o pedeapsă,
ci un spațiu infinit în care poți, în sfârșit,
să nu mai fii nimeni.
Dar infinitul acesta e prea mare pentru un singur suflet.
Te prăbușești în el ca o piatră aruncată într-un puț fără fund,
fără maluri de care să te agăți,
fără nicio stea care să-ți recunoască chipul.
Regreți fiecare punte pe care ai ars-o în urmă,
fiecare mână căreia i-ai dat drumul prea ușor.
Acum ești doar un punct rătăcit în propria-ți libertate,
un ecou care strigă spre nenumărate direcții,
dar nu mai găsește niciun perete
care să-i trimită vocea înapoi.
Strângi în pumn o busolă stricată,
al cărei ac se învârte nebun în toate părțile,
refuzând să mai arate vreodată drumul spre casă.
Nordul tău a devenit un simplu cuvânt șters de ploaie.
În cealaltă mână porți o scrisoare nescrisă,
o foaie albă pe care s-a așezat praful timpului.
Sunt toate cuvintele pe care ai amânat să le spui,
toate scuzele care au sosit prea târziu
și care acum cântăresc mai greu decât plumbul
în acest spațiu unde nimeni nu te mai poate auzi.
Atunci deschizi pumnul și lași busola să cadă.
Hârtia albă se desface încet, ca o pânză de corabie,
și se lasă purtată de curentul rece al nopții.
Nu mai există drum înapoi și nici cuvinte de salvat.
Te sprijini de întuneric ca de un zid vechi,
îți închizi ochii și respiri adânc,
acceptând că ești doar o parte din acest gol infinit.
Zbaterea s-a sfârșit;
acum ești doar liniște.

poesis

FILOSOFIA CA DIALOG: Cătălin Partenie

„Când eram în clasa a noua de liceu am descoperit în biblioteca părinților mei un volum pe a cărui copertă erau doi bărbați îmbrăcați în togi. Fiecare ține într-o mână un manuscris și ne îndeamnă, cu cealaltă mână, să privim într-o anumită direcție–unul, în sus, celălalt, în jos. Pe copertă scria: *Platon. Dialoguri*. Unul dintre ei trebuie să fie Platon, mi-am zis. Dar care? Și cine e celălalt? Nu am fost curios să aflu. Am pus cartea înapoi în bibliotecă și am uitat de ea. La acea vreme, tot ce îmi doream era să cânt la chitară electrică într-o formație de rock. Peste șapte ani eram student în anul trei la Facultatea de Filosofie din București. Atunci l-am cunoscut pe Petru Creția, cu care am început să iau lecții de greacă. La a doua întâlnire – eram la mine acasă – mi-a propus să ne spunem pe nume și mi-a spus că vom începe să citim din Platon. I-am arătat atunci ediția pe a cărei copertă erau cei doi bărbați în togi. Era îngrijită de Constantin Noica și apăruse la Editura pentru Literatură Universală, în 1968; conținea șase dialoguri și o scrisoare atribuită lui Platon. Citisem unul dintre dialoguri, *Charmides*, pe care Platon îl scrisese la tinerețe, și mă gândeam că vom începe poate cu el. «Pe copertă este un detaliu din *Școala din Atena* a lui Rafael», mi-a spus Petru. «Cel mai tânăr este Aristotel. Pe manuscrisul pe care îl ține în mână scrie *Etica*. Celălalt, cu barba albă, e Platon. Pe manuscrisul pe care Platon îl ține sub braț scrie *Timeo*. E un dialog mai lung, pe care l-a scris la bătrânețe. Din el vom citi.» «Voi fi, așadar, un tânăr care începe cu un dialog de bătrânețe», i-am spus și amândoi am râs. Era în anul 1985.“

Leonid Dragomir: Cătălin Partenie, așa începe cartea pe care ai publicat-o în 2025 la Editura Ratio et Revelatio—*Atlantida și copiii lui Platon*. Te-aș întreba, ce te-a făcut sa revii la acel dialog al lui Platon, *Timaios*?

Cătălin Partenie: Acolo m-a dus drumul.

Leonid Dragomir: Vorbește-ne atunci despre acest drum.

Cătălin Partenie: Am fost atras de filosofia greacă încă din primul an al studiilor mele la Facultatea de Filosofie din București. Titlul lucrării de licență a fost *Noțiunea de armonie în filosofia presocratică*; îndrumătorul meu a fost profesorul Ion Ianoși și în lucrare am interpretat legătura dintre frumusețe și adevăr în fragmentele lui Heraclit, Empedocle și Anaxagoras.

După absolvirea Facultății, am început împreună cu Petru Creția să traducem *Timaios*. Traducerea, însoțită de introducere, comentarii, note și anexe, a apărut în anul 1993 în cadrul ediției Platon publicată la Editura Științifică.

„Unu, doi, trei: dar unde e, iubite Timaios, al patrulea dintre oaspeții mei de ieri, care astăzi îmi sunt gazde?

„I s-a făcut deodată rău, Socrate“, îi răspunde Timaios. „Nu de bunăvoie lipsește el de la această întâlnire“.

Așa începe *Timaios*. La întâlnirea de astăzi sunt prezenți Socrate, Timaios, Critias și Hermocrate; nu știm cine este personajul absent. Prima parte a dialogului este un rezumat—făcut de Socrate—al celor discutate cu o zi înainte cu privire la cea mai bună alcătuire a unei cetăți. A doua parte este și ea un rezumat, cel al unei povești pe care Critias a auzit-o când era copil. Povestea este despre cum vechea cetate a Atenei, ce pare a fi o întrupare a cetății imaginate de Socrate cu o zi înainte, a reușit să înfrângă Atlantida, o mare putere ce voia să subjuge multe alte cetăți și ținuturi. A treia parte, care este cea mai extinsă, este discursul lui Timaios, în care ni se spune cum întreg universul a fost făurit dintr-o materie primă preexistentă de către un Demiurg care a avut ca model un univers veșnic identic cu sine. Timaios spune însă că discursul lui este și *mit*, și *logos*.

În dialogurile lui Platon apar multe mituri, fie mituri tradiționale, pe care le modifică într-o oarecare măsură, fie mituri inventate de el. Unele îi ajută pe cei mai puțin deprinși cu discuțiile filosofice să înțeleagă o problemă mai greu de înțeles, altele să creadă anumite lucruri ce au un temei filosofic. Dar în discursul lui Timaios, precum și în alte dialoguri, filosofia și mitul sunt întrețesute. Oare de ce? Nu am știut să răspund. M-am întrebat apoi dacă am putea găsi un posibil răspuns la Aristotel, care a stat în preajma lui Platon aproape douăzeci de ani. Citind însă scrierile lui Aristotel, îți dai seama că el s-a îndepărtat de Platon. A atacat așa-numită teorie a ideilor a lui Platon și a susținut că miturile nu merită să fie cercetate.

Cu toate acestea, Heidegger a susținut, într-un curs despre *Sofistul* lui Platon, pe care l-a ținut la Universitatea din Marburg (1924-25), că cel mai bun fir călăuzitor în înțelegerea lui Platon este Aristotel, căci ceea ce spune Aristotel nu este altceva decât o reformulare mai radicală a ceea ce a gândit Platon. Doar că în acest curs atât interpretarea lui Aristotel, cât și cea a lui Platon sunt întemeiate pe o filosofie pe care Heidegger o va articula câțiva ani mai târziu în *Ființă și timp* (1927). Atunci m-am întrebat în ce măsură modul meu de a-l înțelege pe Platon a fost și el influențat de propriile mele viziuni filosofice. Și oare cum ar trebui, de fapt, să-i citim dialogurile? Răspunsul la această ultimă întrebare mi-a fost sugerat de un fost student al lui Heidegger.

Alexandru Dragomir (1916-2002) a studiat filosofia la Universitatea din București și a început un doctorat despre filosofia lui Hegel la Universitatea din Freiburg sub îndrumarea lui Heidegger. Opera lui a apărut postum, în cinci volume apărute la editura Humanitas. Am lucrat la editarea a două dintre ele: *Crase banalități metafizice* și *Caietele timpului*. În *Crase banalități metafizice* am reconstruit trei prelegeri ținute de Dragomir într-un cerc restrâns în anii optzeci. În aceste prelegeri Dragomir a vorbit despre multe teme; două dintre ele mi-au atras însă atenția în mod deosebit: tema *ramânerii în întrebare*, pe care Socrate a întrupat-o în dialogurile sale ce nu au condus la o concluzie fermă, și cea a *libertății* ca o condiție a gândirii. „Se zice că Anaxagoras din Clazomene a spus că *theōria* [cunoașterea] este scopul vieții și că din ea [se naște] libertatea“. Acesta este fragmentul A29 din fragmentele lui Anaxagoras în traducerea lui Dragomir, care îl interpretează astfel: „Filozofii greci au înțeles *physis*-ul lumii în mod diferit: ca apă (Thales), ca aer (Anaximandru) sau ca foc (Heraclit). Ce înseamnă această varietate de soluții? Înseamnă, printre altele, că filozofii greci au fost liberi în căutarea lor. Liberi de propriile lor opinii inițiale, precum și de cele ale altora. [...] Cu alte cuvinte: atunci când gândești, devii liber.“ (207-208).

Ceea ce m-a făcut să mă gândesc la ce spune Platon în dialogul *Phaidros*: cel care știe sădește în alt suflet, prin dialog, cuvinte însoțite de cunoaștere, iar acele cuvinte se ajută și pe ele, și pe cel care le-a sădit, și ele nu sunt sterpe, „ci au în ele o sămânță din care, odată semănată în alți oameni, cu alte firi, încolțesc alte gânduri și rostiri“ (277 a). În cartea mea *Androginul. Despre suflet si cetate* (apărută la editura Trei), am susținut că dialogurile lui Platon chiar asta îl îndeamnă pe cititor să facă, și anume să devină liber și să-și imagineze un posibil dialog cu autorul lor. Așa au făcut, de fapt, și Aristotel, și Heidegger.

Mi-am amintit apoi de povestea Atlantidei și a vechii cetăți a Atenei din *Timaios*. Critias spune acolo că a auzit această poveste, pe când era copil, de la bunicul lui. Bunicul lui a auzit-o de la Solon, care, la rândul său, a auzit-o pe când se afla în Egipt de la un bătrân preot egiptean. Care, înainte să i-o istorisească, i-a spus: „Solon, Solon, voi grecii sunteți mereu copii; nu există grec bătrân. [...] Sunteți toți tineri la suflet, căci nu aveți în el nici vreo credință veche, transmisă de-a lungul vremurilor, și nici vreo învățătură încărunțită de vreme“ (22b). Iar acest lucru se întâmplă, continuă preotul, pentru că la voi grecii învățăturile din vechime nu s-au putut păstrat în scris. Aparent, preotul îi compătimește pe greci. Dar, am susținut în *Atlantida și copiii lui Platon*, grecii ar trebui să se bucure că sunt precum copiii. Joc, joacă, educație—în greacă toate aceste cuvinte provin din cuvântul *pais*, „copil“. Nu numai filozofii ar trebui să fie precum niște copii care se joacă, pare a ne spune Platon, ci noi toți.

Leonid Dragomir: Drept pentru care a întrețesut filosofia cu mituri și povești?

Cătălin Partenie: Posibil. Dar mai e ceva. În *Atlantida și copiii lui Platon* am comentat un pasaj din dialogul *Philebos*, în care se spune că sufletul estre precum o carte în care în care mai întâi un scrib scrie și apoi un pictor pictează imagini ale celor scrise. Filosofia lui Platon urcă spre ceea ce nu se vede, spre idei, dar drumul către ele este o țesătură de cuvinte și imagini. În interpretarea mea, pictorul este imaginația, fără de care nu am putea cunoaște nimic.

Leonid Dragomir: Și acum?

Cătălin Partenie: În 2015 am condus două ateliere la Londra, la University of the Arts. Studenți la actorie și regie au citit un fragment din *Republica* lui Platon și apoi au încercat să-l înțeleagă jucându-l. În 2025 am reluat acest atelier cu studenții de la Facultatea de Teatru a Universității de Vest din Timișoara. Împreună cu regizorul Peter Kerek și Cris Petcu lucrez acum la o serie de ateliere, la Unteatru, ce vor porni de la povestea peșterii a lui Platon.

Leonid Dragomir: Din câte știu, vei lucra și cu regizorul Marcel Țop, care va pune în scenă, la Teatrul în Culise, o adaptare a romanului tău *Vizuina de Aur*. Și cu Bogdan Mureșanu ai scris scenariul unui film de scurt-metraj, *Paharul cu lapte*.

Cătălin Partenie: Sunt foarte atras de teatru și film, căci în teatru și film se lucrează în echipă, iar lucrul în echipă este un dialog.

Citatele din Platon sunt din Platon, *Opere complete*, ediție îngrijită de Petru Creția, Constantin Noica și Cătălin Partenie (Humanitas, București), vol. II (2002).

Cătălin Partenie predă filozofie la Facultatea de Științe Politice a Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative din București. A studiat filozofia la universitățile din București, Oxford, Heidelberg și Glasgow. Colaborator al *Stanford Encyclopedia of Philosophy* și *The Bloomsbury Handbook of Plato*, a editat mai multe volume, printre care *Plato. Selected Myths* (Oxford World's Classics), *Heidegger and Plato* (with Tom Rockmore, Northwestern Universitz Press) și *Plato's Myths* (Cambridge University Press).

În dialogurile lui Platon apar multe mituri, fie mituri tradiționale, pe care le modifică într-o oarecare măsură, fie mituri inventate de el. Unele îi ajută pe cei mai puțin deprinși cu discuțiile filosofice să înțeleagă o problemă mai greu de înțeles, altele să creadă anumite lucruri ce au un temei filosofic. Dar în discursul lui Timaios, precum și în alte dialoguri, filosofia și mitul sunt întrețesute. Oare de ce?

Geo Constantinescu

N. D. Xenopol. Brazi și putregai

Prezentarea faunei oraşului se face la „soareaua” avocatului Forăscu. Autorul îi face şi dumnealui portretul, numai cel moral de data aceasta, scurt şi clar: „Forăscu, care anume era cel dintâi avocat din Peatră, prin urmare omul cel mai şiret din poalele Petricicăi, avea o stare bunicică şi era amestecat în politică şi în intrigile ce mrejeau petrenii. El era avocatul şi povăţuitorul familiei Negradi şi stătea bine cu toată breasla judecăto-rească”.20

Fratele mai mic al lui A. D. Xenopol (1847-1920), celebrul istoric, N. D. Xenopol (1858-1917) economist, om politic, gazetar şi critic literar cunoscut în epocă, format la şcoala junimistă din Iaşi, a tipărit, în 1881, la Bucureşti (Editura Librăriei Universale Leon Alcalay), romanul realist, *Brazi şi putregai*, cu subtitlul incitant „Moravuri provinciale române”.

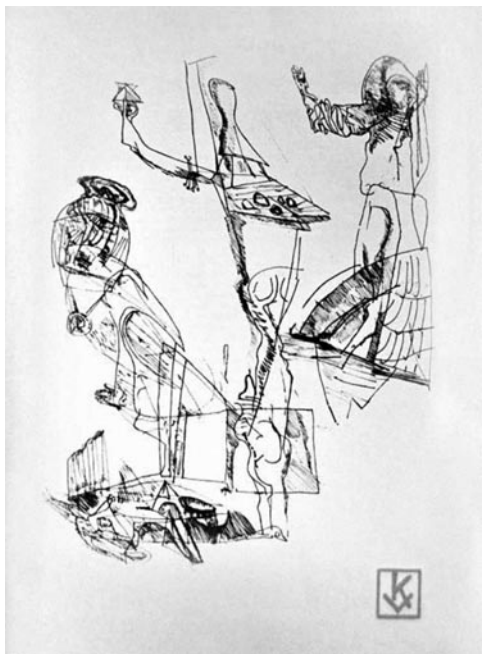
Având în vedere spaţiul mirific dintre Piatra Neamţ şi masivul Ceahlău, cu istoria zbuciumată şi transformările noi laolaltă cu crizele inerente ale acestor prefaceri, autorul prezintă, desigur, în mod tendenţios (nu cu viziunea olimpiană, clasică, maioresciană!) o lume veche, cutezătoare şi dreaptă, cea a răzeşilor falnici din satele de munte, puşi în situaţia de a înfrunta nelegiuirile satrapilor îmbogăţiţi, care, cumpărând o justiţie coruptă, încearcă să le ocupe terenurile moştenite din vechime. Încă de la început autorul ne înfăţişează această lume a seducătoarelor, dar asprelor locuri, astfel: „Ei sunt deştepţi la minte, iscusiţi în toate, şi în vinele lor bate mai tare decât în orice loc pulsul vieţii româneşti” (p. 2).

Între timp, se aşază, însă, cât mai aproape de vatra lor, noii îmbogăţiţi, care preiau apucăturile latifundiarilor medievali, de a-i sfida, a-i umili şi necinsti, împăunându-se cu averile lor, în mare parte, necinstite. Descrierile locurilor sunt exacte, naratorul fiind un bun stăpânitor al condeiului. Astfel prezintă el tabloul general: „Tocmai în fund, înspre Ceahlău, se aflau pământurile familiei Negradi; moşia lor era mare, cuprindea o parte din valea Bistriţei şi o parte din Ceahlău cu pădurile ce-l înconjoară. Curţile erau aşezate pe un deal în apropiere de râu, de unde ochiul putea să privească slobod minunile de primprejur. De cealaltă parte a râului se întindea satul cu casele sale curate şi bine îngrădite. Între dânsul şi râu se vedea şoseaua pe care trec o mulţime de care şi trăsuri ce vin din Piatra şi se întorc din Transilvania (p. 2). Portretul boierului este surprins în câteva trăsături de condei, simple şi esenţiale, unde „calităţile” fizice sunt împletite cu cele (a)morale: „Stăpânul moşiei, era un om de vreo şasezeci de ani, nalt şi voinic, deşi spetele începeau să i se încovoaie. Roşu la faţă, cu ochiul hotărât, cu mersul repede, cuconul Alecu dovedea că are o voinţă nestrămutată şi un caracter despotic. El nu învăţase carte, căci era de vechea rasă a proprietarilor de moşii şi din copilărie nu se îndeletnicise cu alte lucruri decât cele atingătoare de cultivarea practică a pământului” (p. 5).

Naratorul face o savantă întoarcere în trecut, prezentând momentele tinereţii, ale căsătoriei lui „cu fata unui proprietar din vecinătate şi-şi îndoi astfel bogăţia”. Revenind în prezentul naraţiunii vorbeşte despre fiul şi fiica acestora, care se aflau în pragul căsătoriei şi care urmau aceleaşi legi ale rotunjirii averii, nu ale libertăţii sentimentale. Ca toţi noii, copiind moravurile vechilor latifundiari, Alecu Negradi (numele însuşi are rezonanţe de urmaş rătăcit al neamurilor hrăpăreţe fanariote) mai avea o pereche de case şi la Piatra, unde familia îşi petrecea cea mai mare parte a timpului. Fiul era chemat de la Paris unde fusese la studii şi nu reuşise nimic, după ce mai pierduse doi ani la Berlin, iar Maria, de o frumuseţe răpitoare şi de o sensibilitate rară, tocmai se întorsese de la pension şi era solicitată peste tot să cânte la pian, unde dădea adevărate concerte, de aleasă virtuozitate.

Autorul are prilejul să prezinte şi lumea oraşului, cu acelaşi fler ironic, necruţător: „Fericiţii locuitori ai capitalei judeţului Neamţ duc o viaţă liniştită ferită de nesocotitele năzuinţi şi neastâmpăratele ambiţii ale orăşenilor mari, gândirea lor d-abea trece de capătul uliţii sau peste acoperământul vecin; viaţa se strecoară cu mare repeziciune, părând c-ar fi un vis”(p. 95). Prezentarea faunei oraşului se face la „soareaua” avocatului Forăscu. Autorul îi face şi dumnealui portretul, numai cel moral de data aceasta, scurt şi clar: „Forăscu, care anume era cel dintâi avocat din Peatră, prin urmare omul cel mai şiret din poalele Petricicăi, avea o stare bunicică şi era amestecat în politică şi în intrigile ce mrejeau petrenii. El era avocatul şi povăţuitorul familiei Negradi şi stătea bine cu toată breasla judecătorească” (p. 18).

Sunt aduşi la petrecere: doctorul Marinescu, cu soţia sa, Aglaia; domnul Lascarachi Petreanu, „unul din cei mai bogaţi proprietari din judeţul Neamţ şi cu unica fată Profira, cea mai urâtă *vergură* de pe faţa pământului”; doctorul Arghir, părintele Mihalaki Prapur, substitutul Săcultea. La fel, „văduva protopopului, cucoana Nastasia Bogoslov şi cu nepotul ei Vasile, profesor de istorie la gimnaziu şi care publică poezii în *Aurora provincială*, ziar cotidian, apărând

de două ori pe săptămână, singura gazetă a Petrei, de care se slujeau amândouă partidele din oraş pentru a se batjocori şi a se face de râs” (p. 20).

Prin urmare, instituţiile occidentale care creează societăţile moderne europene, cu o experienţă de construcţie de veacuri, în mica societate a Pietrei- Neamţului, ca şi în alte locuri din Balcani, ajung să frizeze derizoriul şi falsitatea. Gazetarul, poetul local, ajunge să se scalde şi el în acest spaţiu al limitărilor şi prejudecăţilor.

Între timp, se produc cele mai oneroase afaceri, afectând în special pe vechii răzeşi, care nu se pot opune încrengăturilor de subtilităţi prin care cei ce culeseseră de prin străinătăţi diplome şi cei ce aveau puterea, la un moment dat. Astfel că, după epuizarea tuturor încercărilor de a restabili valorile, nu le rămâne decât revolta.

Dar până atunci, se produc multe evenimente în această lume. Agripina, soţia cu aproape două decenii mai tânără decât soţul ei, Alecu Negradi, se îndrăgosteşte de avocatul Forăscu şi amândoi se foloseau de absenţele temporare ale soţului „spre a se întâlni şi a gusta din plăcerile cumpătate ale unei iubiri între oamenii maturi”. Bărbatul, intrat în politică fără mari avantaje materiale, află ultimul de aceste lucruri, dar nu-l afectează. Scopul lui în viaţă sunt banii.

Odată cu alegerea lui Alecu Negradi deputat, Hristea Cozmescu, prieten şi confident, devine primar. Nu după mult, acesta este învinuit de anumite „tâlhării în timpul administraţiei sale; cu toată bunăvoinţa, nici prefectul, nici ministrul nu mai puteau să-l scape şi darea în judecată deveni neapărată” (p. 133). Faţă de această situaţie, naratorul intervine în povestire, ca martor omniscient, prezentând faptul ca o situaţie obişnuită în politica acelor vremuri: „Când intră cineva într-o slujbă, se face oricum, un soi de învoială între stăpânire şi slujbaş, prin care acesta are dreptul de a fura până la o margine oarecare şi guvernul datoria de a tăcea. Uneori însă, când opoziţia este prea tare şi când hoţia-i prea vădită, stăpânirea se vede nevoită a face câte o jertfă pe ici pe colea”. Ironia este, din nou, evidentă, naratorul, cunoscut economist în activitatea politică activă de mai târziu, dovedeşte cunoaşterea în profunzime a moravurilor timpului.

Alecu Negradi, cu conştiinţa sa vetustă, dar clară, promovată din vechime de înaintaşii săi pentru rotunjirea continuă a posesiunilor, vrea să-şi însoare fiul cu urâta Profira, fiica bogătaşului Lascarachi Petreanu, dar acesta refuză. Între timp, omul lui de casă, Hristea Cozmescu, căruia naratorul îi face portretul la fel de necruţător, ca întregii faune umane din roman, porneşte în caracterizarea morală de la arborele genealogic. Tatăl său fusese ciocoi „şi se îmbogăţise pe lângă postelnicul Meteheanu, şi, împreună cu avere de vreo zece mii de galbeni lăsă moştenire lui Hristea şi un caracter demn de strămoşii săi”. Acesta, odată cu moartea subită a nevestei sale pusese ochii pe fiica binefăcătorului său, Maria. Cum Alecu trecea printr-o criză financiară, care odată cu recoltele slabe ale acelui an părea că nu se mai termină, hotărî să i-o dea fără drept de apel. Fata nu-l voia însă, ea era îndrăgostită de un prieten al fratelui său, fost student în Occident, moştenitor al unei moşii la Tulgheş, foarte aproape, dar situată atunci în Austro-Ungaria.

Atunci se produc evenimentele esenţiale. Familia lui Negradi se întoarce la moşia din munţi, croieşte procesul raptului proprietăţilor strămoşeşti ale răzeşilor şi este ucis. La fel, fiul său, urmărind o fată nevinovată din lumea satului, este „răzbunat” de promisul acesteia. Conacul cu acareturile sunt cuprinse de un foc purificator, din care, printre alţii, scapă Maria, împreună cu Leon Valerianu, iubitul său, venit în ultima clipă sa-şi salveze dragostea, în pragul de a fi „vândută” de tatăl ei bătrânului şi parşivului său prieten, Hristea.

Ce este interesant aici: romanul este bine structurat, deşi elemente de construcţie trădează „teza” şi de multe ori apare evidentă viziunea conservatoare a autorului. Interesante sunt psihologiile individuale ale personajelor, urmărite cu acurateţe şi competenţă, precum şi psihologiile colective şi mentalităţile neaoşe surprinse în cele mai diverse manifestări şi conflicte. Personajele principale sunt supuse contactului cu varii medii sociale şi mai ales cu diverse alte caractere. Ele nu-şi schimbă atitudinea, sunt construite pe acelaşi calapod de la început până la sfârşit, dar îşi nuanţează trăirile şi judecăţile în funcţie de oportunităţi.

Prin urmare, romanul *Brazi şi putregai*, al lui N. D. Xenopol, întruneşte multe calităţi artistice pentru vremea apariţiei sale. Este fluent, cu o construcţie aleasă, riguroasă, cu multe întretăieri de planuri, iar în prezent, pe lângă valoarea documentară câştigată în timp, rămâne un exemplu de creaţie epică de largi dimensiuni a începuturilor, reflectând cu obiectivitate oglinda unei epoci care a însemnat până la urmă, un prag frământat, dar esenţial, în devenirea României moderne.

eseu

Jean Dumitrașcu

Mircea Bârsilă și poezia ca formă de supraviețuire în fața morții (II)

(urmare din nr. trecut)

La fel, „prepelițele izgonite de peste tot” sunt scoase nu numai din spațiu, ci din propriile lor origini: „din ouă, din cuiburi, / din lanurile de grâu și din pâini”. Este o imagine a dezrădăcinării absolute. Ființa este alungată din toate locurile care ar trebui să o constituie.

Foarte semnificativ este apoi limbajul gramaticii: „toate părțile / de vorbire [...] / s-au curbat, una câte una, în spațiu”. Nu numai lumea se destramă, ci și limbajul prin care ea ar putea fi spusă. Subiectul poetic ajunge astfel în fața unei crize simultan ontologice și lingvistice.

Dacă lucrurile nu mai stau în ordinea lor obișnuită, nici cuvintele nu mai pot rămâne în ordinea lor gramaticală. „Părțile de vorbire” se curbează, asemenea spațiului. Este ca și cum gramatica ar deveni imaginea unei lumi în care legăturile tradiționale dintre lucruri s-au rupt.

Finalul aduce „corbul”, una dintre figurile tradiționale ale morții, dar îl așază lângă un obiect domestic: „veioza cu pălărie în formă de ciupercă”. Din nou, Bârsilă refuză solemnitatea simbolului. Moartea nu apare într-un decor monumental. Ea așteaptă lângă veioză.

Această apropiere a extraordinarului de banal este una dintre marile resurse ale poeziei sale.

„Către cititori”: poetica vulnerabilității

În „Către cititori”, Bârsilă pare să explice, fără să teoretizeze, ce sunt poemele sale. Ele sunt „cuvinte / încântate de asemănarea lor / cu niște gâze” sau cu „niște pești cu spinările negre”.

Este remarcabil faptul că poetul nu definește poezia prin frumusețe, armonie sau adevăr, ci printr-o formă de metamorfoză. Cuvintele seamănă cu ființe care se mișcă, se ascund, se deplasează prin spații nesigure.

Imaginea „gâzelor” este importantă tocmai pentru că introduce precaritatea. Cuvântul poetic nu este un monument. El este o vietate mică, vulnerabilă, care se deplasează „prin iarba uscată”. În același timp, peștii cu spinările negre apar în apa adâncă și liniștită. Astfel, poemele se situează între două elemente: uscatul și apa, suprafața și adâncul, vizibilul și ascunsul.

Definiția poeziei este, în consecință, indirectă: poemul este o formă de viață fragilă care trebuie să-și găsească singură drumul printr-o lume ostilă.

Expresia „vagabonzi fără nicio dulbină” accentuează această condiție a rătăcirii. Poezia nu posedă un teritoriu stabil. Ea nu aparține definitiv nici unei lumi, nici unui sistem de sens. Este nomadă.

Dar ultima parte a textului introduce cititorul. Poemele conțin „și din tristețile dumneavoastră”. Afirmația schimbă perspectiva asupra întregului volum imaginar. Poezia nu este numai confesiunea autorului. Ea devine spațiul în care tristețea individuală poate fi recunoscută de celălalt.

Și totuși, această apropiere este exprimată printr-o imagine aproape clandestină: poetul poate lua din tristețile cititorului „atâta cât se poate lua prin gaura cheii”. Metafora este extraordinar de precisă. Poetul nu are acces deplin la interioritatea celuilalt. El nu posedă adevărul cititorului. Îl poate doar intui, spiona delicat, surprinde în momentele sale de singurătate.

Aici se află, poate, una dintre cele mai frumoase definiții implicite ale poeziei lui Bârsilă: **poezia este o formă de acces clandestin la suferința celuilalt**.

O poetică a inversiunii

Citite împreună, cele patru texte permit identificarea unei proceduri constante: Bârsilă construiește sensul prin inversarea valorilor obișnuite.

Soarele sperie. Orizontul devine laț. Busola nu mai orientează către viață, ci către moarte. Sfântul are înfățișarea unui intrus. Scrisul, care ar trebui să fie expresia suveranității eului, este făcut de altcineva. Ușile nu mai separă spații, ci închid existența. Gramatica nu mai ordonează lumea, ci se curbează odată cu ea.

Această tehnică nu produce însă un univers pur absurd. Dimpotrivă, ea sugerează că absurdul apare atunci când ordinea familiară începe să se destrame. Poetul nu inventează o lume lipsită de sens; el arată momentul în care lumea cunoscută își pierde garanțiile.

De aici și caracterul neliniștitor al poeziei sale. Bârsilă nu are nevoie de imagini spectaculoase pentru a produce neliniște. Îi este suficient să modifice discret raporturile dintre lucruri.

Memorie, moarte și supraviețuirea prin cuvânt

Există, în toate cele patru poeme, o relație profundă între memorie și moarte. În „Elegie”, memoria păstrează prietenii dispăruți. În „Astăzi”, ea este amenințată de dedublare. În „Ora închiderii”, lumea însăși pare să-și piardă ordinea. În „Către cititori”, poezia devine depozitul unor triste care nu mai aparțin exclusiv autorului.

În acest sens, poezia lui Mircea Bârsilă poate fi înțeleasă ca o încercare de a salva ceva din ceea ce timpul distruge.

Dar această salvare nu este triumfală. Poetul nu promite nemurirea prin artă. Dimpotrivă, conștiința poetică rămâne profund vulnerabilă. Ea știe că limbajul însuși se poate deteriora, că eul se poate dedubla, că memoria poate deveni insuficientă și că moartea nu poate fi anulată prin metaforă.

Tocmai această lipsă a iluziilor conferă poeziei sale autenticitate.

Bârsilă nu scrie despre moarte dintr-o poziție exterioară ei. Scrie din interiorul unei conștiințe care simte că fiecare gest al existenței este deja atins de sfârșit. De aceea, la el, moartea nu este numai un eveniment viitor. Ea este o **modalitate de a privi prezentul**.

„Astăzi” este deja orientat spre moarte. „Ora închiderii” este deja aproape. „Elegia” se scrie deja după pierderea unei lumi. Iar „Către cititori” vorbește despre poeme ca despre niște ființe fragile, vagabonde, aproape clandestine.

Concluzie

Mircea Bârsilă este un poet al limitelor: limita dintre viață și moarte, dintre memorie și uitare, dintre identitate și dedublare, dintre real și imaginar, dintre cuvânt și tăcere. Dar originalitatea sa nu constă în simpla cultivare a acestor teme, ci în felul în care reușește să le transforme într-o experiență concretă a limbajului.

La Bârsilă, metafora nu este ornament. Ea modifică statutul lucrurilor. Un orizont poate deveni laț, un soare poate deveni obiect al fricii, o ușă poate deveni limita ontologică a lumii, iar un pahar de vin poate deveni locul în care omul încearcă să se micșoreze până la dispariție. Obiectele nu mai sunt simple obiecte; ele devin puncte de condensare ale unei neliniști metafizice.

În același timp, poetul refuză grandilocvența. Chiar atunci când vorbește despre moarte, discursul său rămâne atașat de concret, de corporal, de cotidian. Tocmai această proximitate împiedică metaficul să se transforme în abstracție.

Poate că aici se află una dintre cheile poeziei sale: **Mircea Bârsilă nu încearcă să învingă moartea prin poezie, ci să-i reziste prin limbaj**. Cuvântul nu desființează sfârșitul, dar îi poate amâna, pentru o clipă, puterea de a închide sensul. Poezia rămâne deschisă chiar atunci când toate ușile par să se închidă.

Iar „Către cititori” oferă, în această perspectivă, adevărata concluzie a întregului ciclu: poemele sunt niște ființe fragile, aproape clandestine, care intră în spațiul interior al celuilalt și iau de acolo „câte ceva” din tristețea lui. Nu totul, nu adevărul definitiv, nu secretul întreg al unei existențe — ci doar atât cât poate trece prin „gaura cheii”.

Această modestie a gestului poetic este, paradoxal, una dintre formele lui cele mai puternice. Poetul nu pretinde că poate explica existența. El o ascultă în apropierea ușilor care se închid și încearcă să păstreze, prin cuvinte, ceea ce încă se mai aude dincolo de ele.

Poezia „Strigarea noastră” de Mircea Bârsilă se construiește în jurul unei experiențe-limită: întâlnirea omului cu moartea și, mai adânc decât atât, confruntarea lui cu posibilitatea ca, în clipa supremă, nici rugăciunea să nu-i mai poată deschide drumul către transcendență. Este o poezie gravă, lipsită de consolări facile, în care raportul dintre om și Dumnezeu este adus într-un spațiu de maximă tensiune. Dar tocmai această lipsă a consolării convenționale îi conferă textului forță și autenticitate.

Titlul este esențial. „Strigarea” nu desemnează numai un act de adresare, ci o formă extremă a speranței. Omul strigă atunci când nu mai poate vorbi în mod obișnuit, când cuvântul devine ultimul instrument prin care încearcă să depășească singurătatea. În această poezie însă, strigătul nu primește răspuns. De aici provine drama fundamentală a textului: nu moartea este, în ultimă instanță, cea mai înspăimântătoare, ci posibilitatea ca omul să descopere, în fața ei, că s-a apropiat prea târziu de Dumnezeu.

Mircea Bârsilă exploatează cu remarcabilă eficiență repetiția. Reluarea aceleiași situații – căderea în genunchi, chemarea lui Dumnezeu, refuzul răspunsului – nu este un simplu procedeu retoric. Ea produce impresia unei conștiințe captive în propriul ei moment final, incapabile să mai găsească o ieșire. Poezia înaintează, astfel, nu prin schimbarea situației, ci prin adâncirea ei. Ceea ce la început pare o teamă devine treptat certitudine, iar certitudinea se transformă în imagine a damnării.

Una dintre reușitele majore ale textului este materializarea morții. Ea nu apare ca o abstracție, ci ca o prezență care urmărește omul, îi stă în apropiere și îi invadează spațiul existențial. Comparația cu praful ridicat în urma unui animal bătrân este de o brutalitate deliberată: moartea nu mai are nimic din solemnitatea reprezentărilor tradiționale. Ea este familiară, persistentă, aproape vulgar de concretă. Tocmai această coborâre a morții din metafizic în cotidian o face mai neliniștitoare.

În centrul poemului se află „gaura de cheie”, ce introduce simultan concretul, misterul și închiderea. Dumnezeu nu este negat; dimpotrivă, este presupus cu o asemenea intensitate, încât absența răspunsului devine o experiență dramatică.

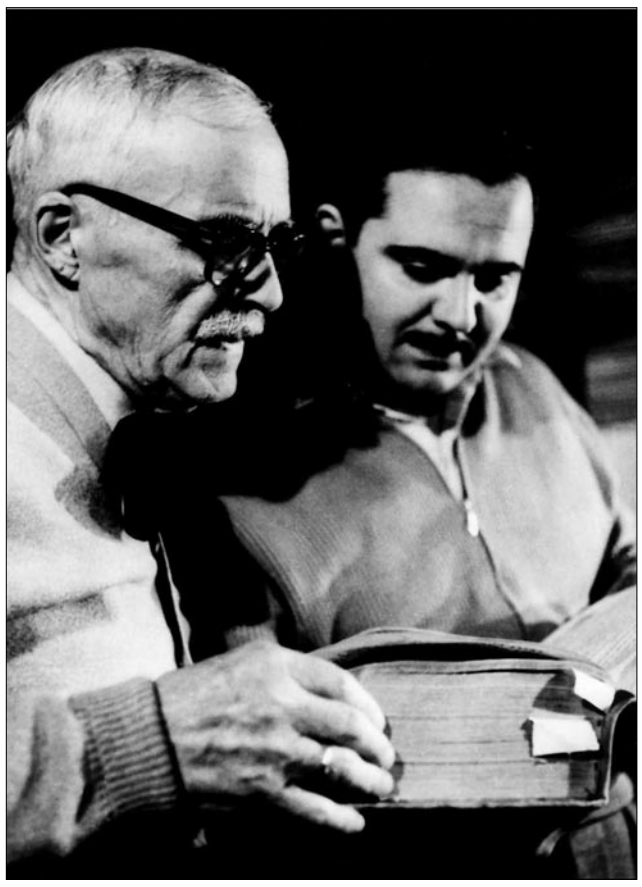
De aici se naște paradoxul profund al poeziei: omul îl strigă pe Dumnezeu tocmai într-un moment în care pare să nu mai creadă că poate fi auzit. Rugăciunea continuă să existe chiar atunci când speranța ei este aproape anulată. Prin urmare, poemul nu este unul al simplei negații religioase. Este, mai curând, un poem al credinței aflate sub judecata tăcerii. Strigătul către Dumnezeu rămâne, chiar și fără răspuns, ultima formă prin care omul încearcă să-și depășească singurătatea.

Soarele sperie. Orizontul devine laț. Busola nu mai orientează către viață, ci către moarte. Sfântul are înfățișarea unui intrus. Scrisul, care ar trebui să fie expresia suveranității eului, este făcut de altcineva. Ușile nu mai separă spații, ci închid existența. Gramatica nu mai ordonează lumea, ci se curbează odată cu ea.

Petre Nicolescu

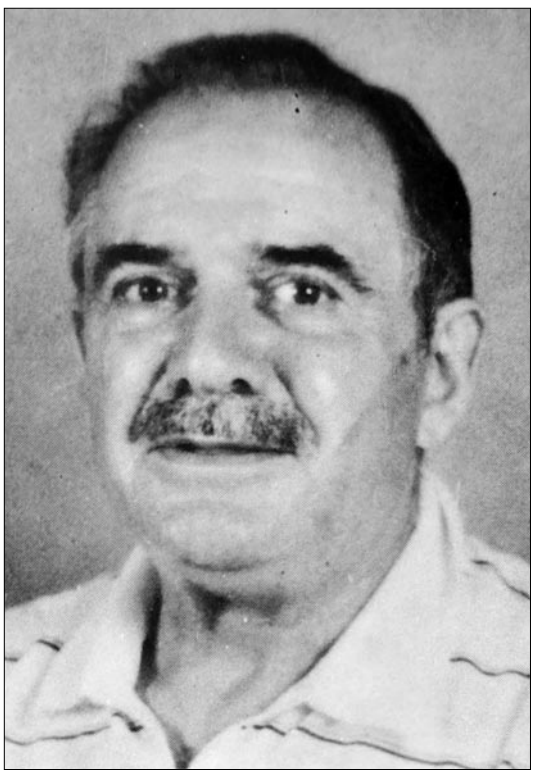
BARUȚU T. ARGHEZI - UN OM, O INIMĂ, UN DESTIN

Este firesc ca, fiind fiul unui scriitor de geniu, Baruţu să fi intrat încă de timpuriu în atenţia presei româneşti. Cine nu-şi aminteşte de volumul în proză al lui Tudor Arghezi, *Cartea cu jucării*, unde cei doi protagonişti, Baruţu şi Mitzura, au configurat atât de candid universul inefabil al copilăriei?

L-am cunoscut pe distinsul scriitor prin intermediul corespondenţei. Timp de peste 15 ani, am avut privilegiul de a-i descifra gândurile, aspiraţiile, precum şi împlinirile sau neîmplinirile sufleteşti. Pe tot parcursul acestui dialog epistolar, am simţit o legătură spirituală profundă cu Mărţişorul - simbolul casei fermecate, „patria literaturii mele", aşa cum o numea însuşi Tudor Arghezi. Plecat încă din tinereţe la Lausanne, în Elveţia, pentru ca fiul său să beneficieze de un tratament medical mai bun, Baruţu nu s-a mai putut întoarce în ţară din cauza barierelor ideologice rigide impuse de regimul comunist.

Încă din primele scrisori, îmi preciza faptul că nu trebuia să omit niciodată, în menţionarea numelui său, iniţiala tatălui, „T." - o profesiune de credinţă şi o reverenţă în faţa rădăcinilor sale nobile. Înfruntând vitregiile epocii şi cursul neaşteptat al vieţii, departe de casă, scriitorul şi-a construit un scut de apărare prin intermediul scrisului. A reuşit astfel, prin forţa condeiului, să-şi pună în valoare talentul literar şi să reactiveze memoria afectivă legată de părinţi, de casă şi de prieteni. A fost, cu adevărat, un continuator al harului arghezian, un spirit extrem de sensibil, ghidat de datoria de a transpune în pagină misterele universului de la Mărţişor.

Baruţu T. Arghezi s-a născut pe 28 decembrie 1925. Critica de specialitate notează că a lăsat în urmă peste douăzeci de volume, publicate în limbile română şi franceză: de la volume de versuri şi mărturii despre Mărţişor, până la studii literare şi politice. Portretul său sufletesc, aşa cum ni se dezvăluie din scrisori, conturează câteva trăsături distincte care l-au definit până la sfârşitul zilelor: solemnitate, gravitate, sensibilitate şi generozitate. Să nu uităm că domnul Baruţu (care păstra ceva din aura aristocratică a Mărţişorului), în urma unor conjuncturi paradoxale şi nefericite, pierduse dreptul de a reveni în patrie. Un tragic destin! Tonul versurilor sale rămâne unul elegiac, impregnat de nostalgia vremurilor apuse, un demers creator care sorbea, clipă de clipă, din seva dulce a aspiraţiei spre absolut.

Pe parcursul multor ani, am avut bucuria de a descoperi Mărţişorul prin splendorile descrierilor baruţiene. Acest fapt mi-a permis să percep într-o altă lumină viaţa şi opera lui Tudor Arghezi, să o cunosc mai bine pe sora scriitorului, Mitzura T. Arghezi, şi să întâlnesc personalităţi marcante din spectrul cultural românesc. Printre artiştii plastici, scriitorii şi muzeografii care l-au cunoscut direct pe Tudor Arghezi, îi evoc, printre mulţi alţii, pe Alexandru Velniciuc, Adela Mărculescu, Irina Petrescu, Mircea Constantinescu, Eugen Cristea, Mircea Albulescu, Constantin Baciu, Gheorghe Pienescu, Petre Ghelmez, Aurel Ciulei, Eugenia Oprescu, Mariana Cercel, Nicolae Dragoş, Corneliu Lupeş şi Margareta Labiş.

Din această efervescenţă culturală s-a născut revista *Mărţişor*, publicaţie care, timp de peste un sfert de veac, a consemnat evenimente literare deosebite desfăşurate în curtea casei memoriale. În fiecare număr, paginile găzduiau materiale literare dedicate acestui spaţiu sacru, sub semnătura lui Baruţu T. Arghezi. Astfel am avut ocazia să-i descopăr sufletul cald şi generos. În zborul amintirilor, reînviau bucuriile de altădată ale copilăriei. Îi trimiteam adesea cărţi lansate în grădina Mărţişorului, fotografii şi desene (printre care cele semnate de Nicolae Dragoş şi Petre Ghelmez), iar el îmi răspundea cu aceeaşi promptitudine şi bucurie, oferindu-mi, la rându-i, volumele sale de poezie, proză sau memorialistică. Aşa am avut acces la opere care o vreme au fost interzise la Mărţişor, precum: *Înaintea uitării*, *Povestiri din Mărţişor*, *Dincolo de zare*, *Vorbiri, convorbiri argheziene*, *Zâmbet şi bocet*, volumul de versuri *Întârzieri în noapte* sau scrierea în proză *Pomul vieţii*, a cărei concepţie grafică a fost realizată de artistul plastic Melania Arghezi, soţia sa.

Scrisorile primite au dezvăluit un om profund sensibil, legat prin toate fibrele fiinţei de glia natală. Vocabularul operei sale este elevat, grija pentru cuvânt fiind o moştenire directă de la tatăl său: *„Nu-ţi voi lăsa drept bunuri, după moarte, / Decât un nume adunat pe-o carte"* (Tudor Arghezi).

Am primit, spre marea mea bucurie, adevărate portrete literare ale scriitorilor români realizate de Baruţu. Era extrem de atent la dinamica literară din ţară şi nu ezita să-şi exprime entuziasmul pentru creaţiile deosebite. Îi trimiteam inclusiv textele tinerilor debutanţi publicaţi în revistă, iar el îşi manifesta adesea uimirea în faţa talentelor emergente. Iată una dintre multele sale confesiuni: *„Cu fiecare poezie tresar năzuinţe, doruri şi suspine... Cu fiecare amintire se strâng în inimă imagini, fapte şi năzuinţe neîmplinite..."*

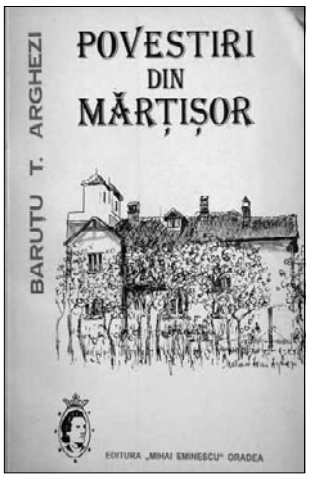
În calitate de jurnalist, am primit de la el şi un material publicat în revista *Naţiunea*, intitulat *„Scrisoare deschisă, ţie, scumpă Românie"*. Baruţu T. Arghezi realiza acolo o analiză impresionantă a neamului nostru, dovedind că, în ciuda depărtării fizice, pământul natal, ţara şi limba română rămâneseră pentru el un izvor spiritual nemuritor.

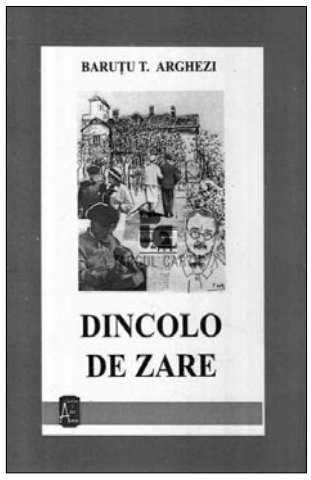
La sfârşitul anului trecut, am participat la un eveniment dedicat memoriei lui Baruţu T. Arghezi, organizat de distinsa doamnă muzeograf Doro Nicolescu. La acest moment omagial, ce a marcat un centenar de la naşterea scriitorului, au fost prezenţi, alături de muzeografii bucureşteni, directorul Muzeului Naţional al Literaturii Române, domnul Ioan Cristescu, actriţa Ioana Calotă Philippide şi Alexandru Phillipide. Se continuă, pe această cale, seria întâlnirilor iniţiate pe vremuri de doamna Mitzura Arghezi. Momente de o autentică noblеţe!

În final, îmi revine în minte o tabletă evocatoare a doamnei Eugenia Oprescu, fost muzeograf al Casei Memoriale „Tudor Arghezi". Într-o zi, domnul Baruţu s-a prezentat la poarta muzeului în ipostaza paradoxală de simplu turist, solicitând permisiunea de a vizita casa. Doamna l-a întâmpinat cu o imensă delicateţe şi politeţe, bucurându-se de această întâlnire neaşteptată şi invitându-l să revadă spaţiile copilăriei. După ce a urcat inclusiv în podul clădirii, scriitorul a coborât cu haina acoperită de praf. Când gazda a intenţionat să i-o cureţe, Baruţu a oprit-o zâmbind: nu voia să şteargă acel praf, pentru că el aparţinea, de fapt, copilăriei sale.

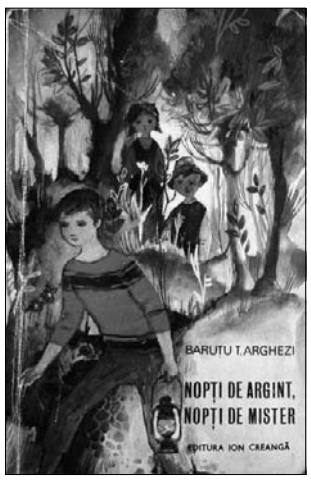
Să ne amintim că în faţa Casei odihnesc poetul Tudor Arghezi, Paraschiva Arghezi, soţia sa, şi Mitzura Arghezi, fiica scriitorului. Loc de pioşenie şi reculegere! Ne putem însă imagina că, din punct de vedere spiritual, imaginea acestui loc nu poate fi completă fără prezenţa lui Baruţu Arghezi. Chiar dacă spaţiul nu este un cimitir propriu-zis, aşa cum mai glumesc unele voci, poate că într-o zi osemintele lui Baruţu vor fi repatriate în acest lăcaş sfânt, pe care îl merită cu prisosinţă. Timpul va confirma sau va infirma această speranţă. Până atunci, dimensiunea spirituală a grădinii rămâne întreagă doar chemând, la ceas de veghe, spiritul baruţian. A trecut, cu discreţie, la cele veşnice, pe 26 august, 2010.

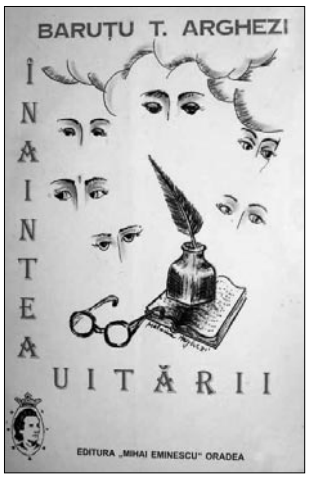
Astfel, timp de aproape un sfert de veac, am avut imensa bucurie de a cunoaşte o inimă, un Om, un destin!

Ioana David

Iubirea nesfârșită a lui Dumnezeu

Volumul *Zâmbetul lui Dumnezeu* scris de poeta Iulia Dragomir a apărut în anul 2026, la Editura Universitară. Prefața a fost realizată de domnul Alexandru Cistelecan, iar postfața, de domnul Sîrghie Dumitru-Mitif.

Întreaga lucrare este o privire limpede, scrisă cu finețe, onestitate și fraze frumoase la care se alătură jocurile de cuvinte.

Titlurile poeziilor sunt simple formate dintr-un singur cuvânt ce reprezintă un laitmotiv al textului liric. Acestea sunt alese cu mare grijă pentru a contura cât se poate de bine ideile . Se pare că poeta este preocupată de viața ideilor și de trupul lor, dând glas celor mai profunde sentimente și gânduri ale sale.

Tema centrală a tuturor creațiilor este iubirea, în cel mai puternic sens al său. De asemenea, remarcăm spiritul ludic al poeziilor.

Nu se simte prezența nici a angoasei sau a tristeții în versurile Iuliei Dragomir. Alături de iubire, este atotprezent și Dumnezeu, de aici și titlul volumului. Acesta zâmbește peste creația poetei și este cu ea la orice pas: uneori în umbră, alteori direct, făcându-se referire la divinitate.

În majoritatea textelor lirice, se remarcă prezența rimei, însă sunt și poezii precum *Inspirație*, în care rima absentează. În cadrul acestei poezii, se folosește îndemnul: ,,Hai! Inspiră-mă!”și, totodată, apare din nou lexemul ,,Dumnezeu”: ,,Aici și acum, Dumnezeu vorbește!” Acesta vorbește, cu siguranță, prin versurile adresate direct cititorului.

Urmează poezia *Rugăciune*, care exprimă ideea centrală a volumului. Poeta vorbește cu divinitatea, deși nu i se adresează niciun cuvânt. Aceasta știe că va urma o noapte în care va fi învăluită de iubire, o iubire care se găsește ,,în palma Lui”, așa cum ne arată poezia *Paradox*.

Când am lecturat textul liric *Spovedanie*, am dat de cuvântul ,,felină” ceea ce m-a dus cu gândul la Nichita Stănescu și la poezia sa *Leoaică tânără, iubirea*. Se simte o conexiune între cei doi poeți. Versurile ludice, poeziile moderniste, temele îmbrățișate de ei nu fac decât să-i apropie .

În cadrul operelor poetice ale Iuliei Dragomir se remarcă harul care este pus pe seama divinității.

Zâmbetul lui Dumnezeu este o colecție de versuri la care poeta a meșterit cu o răbdare și cu o plăcere care nu pot să nu ne pună pe gânduri. Există o anumită conștiință poetică la Iulia, care secătuiește toate izvoarele vii ale limbii. În acest scop, ea a uzat de toată cultura ei lingvistică.

Ceea ce bate la ochi este originalitatea. Cred că în cadrul volumului este vorba și de o poezie metalingvistică. Lirismul Iuliei Dragomir ambiționează mai mult decât au reușit alți poeți din zilele noastre, în sensul exploatării resurselor reale ale lexicului.

Intuiția excepțională a condus-o pe Iulia la ideea unei poezii a poeziei. Reforma ei țintește modul de a gândi artisticește poezia.

După cum spuneam anterior de conexiunea dintre ea și Nichita Stănescu, remarc că nici pentru poetă nu sunt importante dramele și profunzimile sufletești. Știm cu toții că în cazul lui Nichita Stănescu, ,,dosul covorului” s-a arătat în ultima culegere antumă.

Foarte sugestivă este imaginea poetei noastre care sare ca un veritabil acrobat liric.

Poeta Iulia Dragomir este fără doar și poate un glas recognoscibil în poezia românească, care a creat o limbă poetică liberă și încântătoare.

Lucian Sârbu

Un manifest pentru cultura locală

După ce citești cele opt interviuri care formează volumul *Un milion de întrebări nepuse* (ed. Hoffman, 2026), semnat de Gheorghe Smeoreanu, trebuie să recunoști că nu ai de-a face cu niște simple convorbiri „de după-amiază” cu câteva personalități ale culturii noastre, ci cu mult mai mult. Deși spune cu modestie, în cuvântul introductiv, că au rămas „un milion de întrebări nepuse” (de unde și titlul cărții) și „un milion de răspunsuri neprimite”, amfitrionul are darul de a-și învălui invitații asemenea unui sculptor care, din lovituri potrivite cu dalta date de jur împrejurul blocului de piatră, urmărește să scoată la lumină forma nevăzută care se ascunde acolo. Imaginea sculptorului care extrage din material forma dorită chiar apare, de altfel, în convorbirea cu actorul Adrian Titieni: metafora este adusă în discuție de cunoscutul actor, dar este repede preluată de autorul interviului care începe, cu răbdare, să ni-l scoată la iveală pe un Titieni comentator social și politic pe alocuri de-a dreptul surprinzător.

Interviurile trec în revistă numeroase subiecte de interes public pentru omul de cultură: subiectele discuțiilor ating probleme de teologie, filozofie, teatru, diplomație culturală, literatură, poezie, și chiar și administrație publică. Unele interviuri – se vede din felul în care sunt puse pe hârtie – au la bază o listă de întrebări cărora invitatul le-a putut răspunde în scris, alocându-și un timp suficient de reflecție și cugetare asupra formulărilor adoptate. Altele sunt transcrieri ale unor convorbiri purtate „în direct”, în care răspunsurile înregistrate au fost mult mai spontane și poate, chiar din această cauză, mult mai autentice. Dar toate pun în valoare acel „ceva” care aparține intervievatului. Numai și numai persoanei sale.

Interviul cu ÎPS Varsanufie, arhiepiscopul Râmnicului, începe ca o veritabilă lecție despre teologia Sfântului Grigorie Palama, cunoaștere mistică și isihasm, dar se îndreaptă încetul cu încetul către teme situate în afara religiei, precum necesitatea lecturii și a teatrului, societatea post-adevărului, atacurile contemporane împotriva instituției familiei „tradiționale” (motivate, după cum spune ÎPS, ideologic), individualismul extrem și nu numai. Observăm cu surprindere, în discursul ÎPS Varsanufie, trimiteri la Mircea Dumitru, filozoful, sau la regizorul Ion Cojar, care ne fac să descoperim un teolog perfect conectat la lumea contemporană pe care o privește, cum e și firesc, prin lumina adevărului revelat de învățătura creștină.

Al doilea interviu e cu profesorul de filozofie Mircea Flonta și este, poate, cel mai convențional dintre toate. Profesorul Flonta este cunoscut ca un reputat specialist în teoria cunoașterii (epistemologie) și convorbirea chiar e o mini-conferință despre ce este cunoașterea, care sunt condițiile de posibilitate ale cunoașterii, cum ne transmitem cunoștințele unii altora și așa mai departe. Poziția principială a profesorului Flonta o știm: e una iluminist-rațională, în care cunoașterea veritabilă poate fi transmisă obiectiv între „oamenii lucizi, cu mintea întreagă și de bună credință” (p. 39), fiind susținută pe întemeieri verificabile, ușor de controlat. Implicit, putem deduce de aici că relativismul extrem, precum și anumite poziționări postmoderne, deconstructiviste ș.a.m.d. ar fi dovadă de... lipsă de luciditate, dar o asemenea afirmație evident că nu vom găsi în discursul profesorului Flonta. Este reconfortant, însă, să constatăm că într-o epocă în care e la putere așa-zisa „gândire slabă” mai regăsim filozofi dispuși să apere virtuțile unei gândiri „tari”.

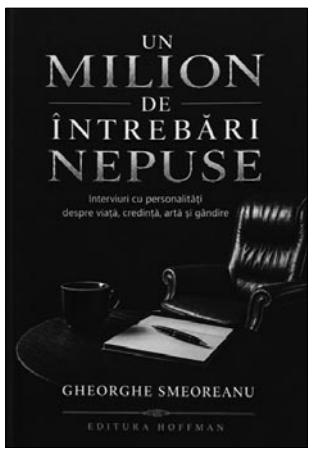
Cristian Gentea, primarul Piteștiului, este, mai înainte de toate, fizician, și nu unul de neglijat, având o vastă experiență de muncă la ICN Pitești. Mi-a plăcut o formulare din interviu: „Suntem [noi, oamenii] mai degrabă un proces, decât un obiect.” (p. 59) Deși cel mai scurt interviu, multe răspunsuri fiind mai degrabă lapidare, se simte permanent că dincolo de discurs avem de-a face cu un om obișnuit să vadă și să „măsoare” totul prin prisma obiectivității științifice și a științei organizării materiei.

Cu actorul Adrian Titieni a rezultat un interviu substanțial, care pornește de la teatru – ca profesie, dar și ca instituție – și ajunge la politică, social, economie. Descoperim, așa cum ziceam la început, un Adrian Titieni destul de surprinzător, destul de „conservator” în viziunea sa asupra vieții, ceea ce are darul să ne surprindă, având în vedere că mediul actoricesc a fost asociat întotdeauna cu „progresismul”. Titieni repetă de mai multe ori pe parcursul interviului ideea „vieții ca valoare supremă”, dincolo de doctrine, teme de discuție, partizanate de tot felul. Câteva întrebări (de exemplu, cea privitoare la statutul României de posibilă „colonie”) au darul de a fi neliniștitoare, deoarece, în funcție de unghiul din care privești lucrurile, poți da un răspuns „greșit” sau unul „foarte greșit”, dar actorul a trecut peste ele cu diplomație.

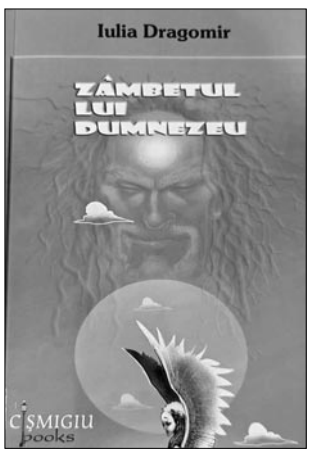
Tot de la arta spectacolului, dar de data aceasta pornind mai mult de la realitățile fruste ale vieții de actor, se desfășoară și interviul cu Octavian Costin, directorul Teatrului „Anton Pann” din Râmnicu Vâlcea. Arta nu se face pe burta goală: „Trebuie să te trezești dimineața și să mănânci.” (p. 98). Poate de aici vine și preferința, declarată, pentru dramaturgii ruși?... Sunt evocate roluri, piese și festivaluri, ceea ce conturează imaginea unei meserii mereu „pe fugă”, deosebită de joburile „așezate”, „de birou”, cu care sunt obișnuiți majoritatea oamenilor. Adică exact genul de job tipic pentru profesorul Mircea Perpelea (diplomat și universitar), protagonistul următoarei convorbiri care conține câteva pagini extrem de interesante de analiză comparativă a plusurilor și minusurilor regimurilor de dinainte și de după 1989.

Ultimele două interviuri îi aduc în prim-plan pe Leonid Dragomir și pe poeta Marilena Lică-Mașala (stabilită de ani buni în Franța, dar având încă puternice, și neștirbite legături culturale cu România). Leonid Dragomir este, după profesorul Flonta, al doilea „filozof profesionist” cu care cititorul are prilejul de a face cunoștință în această carte: așa cum îl cunoaștem din scris, stilul său este unul fragmentar și filozofia sa, una dialogală, în care modestia de sine joacă un rol principal. Dar, deși Leonid Dragomir pare că scrie exclusiv despre cărțile altora, dacă-l citești cu atenție, îți dai seama de dimensiunea intrinsecă a scrierilor lui definită, aș zice, în jurul unui anumit tip de personalism creștin-ortodox. Cât despre poeta Lică-Mașala, discuția cu dânsa e atât o evocare a trecutului argeșean, cât și a primilor ani petrecuți la Paris, dar și a proiectelor culturale româno-franceze cu care s-a ocupat de-a lungul timpului. Personal, nefiind un mare consumator de poezie, nu știam de existența unei relații culturale România / Africa / zona Caraibe intermediată de dumneaei, după cum habar n-aveam că în Africa ar exista poeți. Și totuși există, și nu puțini, poeta fiind o adevărată enciclopedie în această privință. Și nu doar poeți, dar și romancieri (de romancieri africani s-a mai auzit și pe la noi, măcar de Wole Soyinka și de Ken Saro-Wiwa...), cineaști, regizori. Într-un fel, Marilena Lică-Mașala a creat, prin demersurile ei, o punte între două lumi culturale marginale, periferice în relația cu centrul, dar a căror voce nu e deloc lipsită de putere, și care ar fi fost greu de pus în legătură una cu cealaltă în lipsa entuziasmului unui animator cultural.

Cele opt interviuri adunate în acest volum ne oferă o imagine de ansamblu asupra fenomenului cultural local. Pentru că locul comun al tuturor invitaților e că sunt legați cumva – fie prin origine, fie prin muncă – de zona aceasta dintre câmpie și munte definită de cei doi mari poli urbani de aici, Piteștiul și Râmnicu Vâlcea. Teatru, literatură, filozofie, poezie, teologie: e îmbucurător să știm că nu doar la București, Iași sau Cluj cultura supraviețuiește. Și, de fapt, nu doar că supraviețuiește, ci produce și valori, în ciuda vitregiei vremurilor noastre.

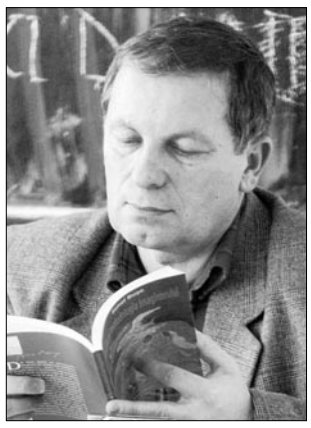

Deși spune cu modestie, în cuvântul introductiv, că au rămas „un milion de întrebări nepuse” (de unde și titlul cărții) și „un milion de răspunsuri neprimite”, amfitrionul are darul de a-și învălui invitații asemenea unui sculptor care, din lovituri potrivite cu dalta date de jur împrejurul blocului de piatră, urmărește să scoată la lumină forma nevăzută care se ascunde acolo.

litere

Mihai Barbu

Cu Milan Kundera, consultant de specialitate, despre o Turcie paradisiacă şi muşteriii care îi calcă pragul:

Viața, oare, e în altă parte? Viața, Doamne, nu e și aici?

Am plecat de acasă în căutarea Soarelui şi am dat de o ploaie agasantă venită, parcă dintr-un izvor nesecat. Ieşim pe balcon şi în faţa noastră se deschide o răvăşitoare perspectivă feminină. În stânga sunt două balerine într-un sumar costum alb, de scenă, care execută o figură clasică imaginând zborul. Un picior se sprijină pe poante, celălalt e în aer, mâinile sunt ridicate sus, spre înaltul cerului.

Ei, şi-acum ar trebui să deveniţi prieteni, le-a zis regizorul George Roy Hill, lui Paul Newman şi Robert Redford. *Filmul ăsta va trăi sau va muri în funcţie de chimia dintre voi.* ***I know a bar/ Ştiu un bar***, i-a zis faimosul Newman mai tânărului său companion. Şi, cu o sticlă de whisky în faţă, până la trei dimineaţa cei doi au devenit prieteni. Filmul *Butch Cassidy & Sundance Kid* a devenit, în anul 1969, o mare lovitură atât artistică, cât şi financiară. *You never meet a pair like Butch and The Kid,* a exclamat, entuziast, publicul. O să vă întrebaţi, pe bună dreptate, de ce am ales acest text ca prolog pentru povestea unor prieteni vechi care se regăsesc, împreună, în fiecare toamnă târzie, în căutarea Soarelui şi a unei tinereţi apuse. Prietenia lor se bazează pe înţelegerea superioară a defectelor inerente ale celuilalt şi de a cerne din ele doar lucrurile bune. Deşi, poate, nu ele sunt cele majoritare... O prietenie se cimentează nu doar în jurul unei sticle de whisky scoţian, ci şi în faţa unei ceşti de cafea turcească. Din cafeneaua cu mesele pe trotuar poţi privi lumea cu detaşare, dar şi cu interes. Ca scriitor le poţi ataşa trecătorilor şi câte o poveste. Adevărată sau imaginară, ea le va da acelor cetăţeni o aură efemeră de eroi, literar vorbind. Din aceste motive binecuvântate, dedic şi aceste rânduri prietenilor mei, profesorii Emil Danciu şi Cristian Lunel, doi cafegii înrăiţi şi doi călători serafici.

O invitaţie de nerefuzat: *Ciorba de la miezul nopţii*

De la marele Aeroport din Antalia până în Alanya e cale de mai bine de două ore de mers cu un microbuz. Orice călătorie pe acest traseu opreşte, obligatoriu, la un centru comercial, aflat cam la jumătatea distanţei, a cărui reclamă comercială se baza pe nevoile stringente ale celor care îi călcau pragul: ***WC free!*** Practic, intrai pe o uşă, dar trebuia să ieşi pe o alta, aflată la capătul opus al sălii pline cu dulcegării turceşti la preţuri prohibitive. De exemplu, cinci cutii cu rahat turcesc legate cu o fundiţă albă costa vreo 15 euro, iar la orice bazar era doar 5 şi, uneori, 4 euro. Cum avionul nostru a plecat din Cluj cu o oră întârziere, iar formalităţile de intrare în Turcia, mai minuţioase ca niciodată, au mai adaugat încă o oră, turiştii români din autocar se temeau că, odată ajunşi la hotel, nu o să mai apuce să ajungă la masa de seară. *Nu vă faceţi griji, o să prindeţi* ***Ciorba de la miezul nopţii***, ne-a liniştit doamna care venea în Antalia de vreo 16 ani. Aşa a şi fost: turcii au deschis sala de mese între orele 23 şi 3 ale dimineţii. Ei au pus la dispoziţia noctambulilor două mari vase de fontă, veşnic fierbinţi, cu două supe-cremă, de roşii şi de vegetale. Uneori, oferta era una de linte sau de ciuperci. Pâinea, albă şi proaspătă, era la discreţie. La prima noastră ieşire la un magazin din oraş am cumpărat o sticlă de Ayran. Am deschis-o, ca orice muşteriu însetat, şi am rămas surprins că dopul s-a desprins, uşor, de gâtul sticlei. Atunci ne-am dat seama că eram, deja, în afara Uniunii Europene. Când Zelensky a detaşat dopul de la sticla lui de apă minerală, un comentator a exclamat, avizat, că făcând acest gest, preşedintele a întârziat intrarea Ucrainei în UE cu 15 ani!

Plouă, Bacovia, plouă... dar balerinele în tutu şi doamnele înveşmântate cu blănuri sunt total indiferente

Am plecat de acasă în căutarea Soarelui şi am dat de o ploaie agasantă venită, parcă dintr-un izvor nesecat. Ieşim pe balcon şi în faţa noastră se deschide o răvăşitoare perspectivă feminină. În stânga sunt două balerine într-un sumar costum alb, de scenă, care execută o figură clasică imaginând zborul. Un picior se sprijină pe poante, celălalt e în aer, mâinile sunt ridicate sus, spre înaltul cerului. Ele sunt aşezate de-o parte şi de alta intrării la o societate care îşi propunea să vândă sau să închirieze apartamente. *Jasmine Group* se ocupa cu *Real Estate Investment*. Pe cât de sumar înveşmântate erau cele două balerine, în partea din dreapta a străzii erau fotografiile imense a patru tinere frumoase - foc care se răsfăţau în blănuri adevărate. Reclama pentru blănurile turceşti se adresau, cu precădere, ruşilor care sunt turiştii cei mai numeroşi de pe litoralul turcesc. ***Mir koji!*** Între aceste şase frumuseţi, două în *tutu* şi patru în blănuri, s-au mai insinuat încă două afaceri: o societate care închiria maşini şi motociclete, tot pentru ruşi. Ştiţi ce scria mare pe fiecare vehicol? ***ARENDA***, în limba rusă şi cu caractere chirilice. Acuma ştiţi de unde vine expresia românească *a da în arendă*. A doua afacere era un *mini golf* care se lăuda că dispune de 18 găuri. Cum în vremea sejurului nostru a tot plouat, găurile turcului, în aşteptarea jucătorilor, se umpleau doar cu apă de ploaie. Pe partea noastră de stradă, chiar cu ochii noştri, era un local ce avea o ofertă îmbietoare care, pentru noi, nu prea avea mare nevoie de nici o traducere: *Cioban salata* era 250 lire, ciorba de linte/ *mercimek ciorbasi* costa 170 lire, *tavuk ciorbasi*/ porţia de ciorbă cu pui se vindea cu 280 lire, iar *kelle paca*/ ciorba tradiţională turcească era cea mai scumpă: 380 lire. *Kasap kofte*/ *chifteaua măcelarului* înseamnă 5 bucăţi plus un supliment cu diverse vegetale e 600 lire. Dacă la noi *kebab*-ul e doar pe bază de carne, la ei am găsit şi *kebab* vegetarian: cel de roşii/ *domates kebabi* costa 620 lire, cel de vinete/ *patlican kebap* - 650 lire, iar unul exotic, cel de iepure, era mai ieftin: 600 lire. Turcul, azi, nu mai vinde doar burgeri, pur şi simplu, ci ***vitamin burger.*** Reclama a prins şi localul cu pricina avea clienţi fără număr. Concurenţa de peste drum oferea burgeri de pasăre, tip barbecue, cu brânză, mexican, unul mare de tot sau cu *steak* dar majoritatea celor înfometaţi traversau strada şi alegeau ***vitamin burger.***

Turcia muzicală, de la terestrul N. Gutză la Jolyne & *Fly me to the moon*

Urcăm în microbuzul care ne va duce de la Aeroport la hotelul Acar din Oba, un cartier al Alanyei. Aveam de mers vreo două ore pe o autostradă paralelă cu marea. De la Aeroport până la maşină, ne însoţesc două reprezentante ale societăţii de turism. Sunt înalte, frumoase şi, după grai, ne-am dat seama imediat că au venit din Moldova de dincolo de Prut. Ele au marele avantaj că sunt bilingve. Faptul că vorbesc şi ruseşte le dă de lucru aproape tot timpul anului. Ruşii se simt în Antalia ca la ei acasă. Şi, poate, mult mai în siguranţă... Fetele ne îndeamnă să consumăm băuturi din minibarul turcului şi să-i lăsam, că tot suntem în Turcia, un bacşiş. (De fapt, ei nu le mai zic *bacşiş,* ci *tips*.) Să fie primit... Şoferul e amabil, le oferă moldovencelor două sticle de apă plată de 0,5 litri. A investit, cum s-ar zice, 2 euro, dar reclama e sufletul comerţului. Rămas în maşină doar cu ghiaurii, şoferul ne întreabă ce muzică am dori să ascultăm. Femeile noastre s-au exprimat, la unison: *Turkish music!* Şoferul s-a conformat şi a pus o casetă cu Nicolae Gutză & friends. La hotel am ascultat, la masă, un alt fel de muzică şi doar în surdină: *Fly me to the moon*, *Jolyne*, *Volare, Killing me softly with this song* şi un hit de Gilbert Becaud. La hotel, reprezentantul agenţiei de turism ne-a zis că dacă avem o asigurare de sănătate pentru perioada sejurului nostru să apelăm, neapărat, la el. Pentru că el cunoaşte medicii care au relaţii contractuale cu asiguratorii noştri. *Dacă mergeţi la medic de capul vostru vă va trece, instantaneu, orice durere! De ce?*, ne-am mirat noi. *Pentru că onorariul lui e de 500 euro consultaţia. Poate vreţi să ziceţi 50! Nu, aţi înţeles greşit. E vorba de 500!*

Et maintenant que vais-je faire/ De tout ce temps qui sera ma vie?

Era o întrebare la care comesenii noştri, ruşi, nemţi, englezi, polonezi, cehi şi doi cetăţeni de culoare, care vorbeau foarte bine limba Albionului, încercau să răspundă, fiecare, în felul lui. Negrii erau însoţiţi de două femei albe, una aflată la maturitate, iar alta mult mai tânără şi ambele păreau foarte mândre de cuceririle lor. O familie supraponderală juca, în fiecare zi, poker şi avea la îndemână un carneţel în care bărbatul ţinea evoluţia scorului. Se pare că, date fiind dimensiunile carneţelului, era vorba de-o pasiune statornică şi veche. Un englez cu dureri la genunchi avea un triciclu cu care se deplasa, cu îndemânare, printre mese şi pe terasă. Doamna lui era o mână de femeie. El avea tatuat, pe tot spatele, un vultur bicefal cu aripile larg desfăcute iar soaţa lui s-a mulţumit doar cu un vultur mai mititel pe unul din umeri. Când trebuia să comande ceva la bar, bărbatul se ridica din triciclu şi cu genunchii tremurând îşi servea doamna aflată la o masă din apropiere. *Chapeau bas, sir!* La o altă masă, o cehoaică - fata cea mai frumoasă din tot hotelul - îi aducea *boy friend*-ului desertul, cafeaua şi berea, iar el era foarte atent doar la ceea ce vedea în telefonul lui. Greu de înţeles, nu-i aşa? Poate ne ajută cu ceva chiar Milan Kundera, un conaţional de-al lor: „A înţelege eul înseamnă, în romanele mele, a înţelege esenţa problematicii sale existenţiale. A înţelege codul lui existenţial. Scriind *Insuportabila uşurătate a fiinţei*, mi-am dat seama că acest cod al unui personaj sau al altuia este compus din cîteva cuvinte - cheie. Pentru Tereza: corpul, sufletul, vertijul, slăbiciunea, idila, Paradisul. Pentru Tomas: uşurătatea, greutatea. În capitolul intitulat *Cuvinte neînţelese*, examinez codul existenţial al lui Franz şi pe cel al Sabinei, analizând mai multe cuvinte: femeia, fidelitatea, trădarea, muzica, întunericul, lumina, cortegiile, frumuseţea, patria, cimitirul, forţa. Fiecare dintre aceste cuvinte are o semnificaţie diferită în codul existenţial al celuilalt. Desigur, acest cod nu este studiat *in abstracto*, el se dezvăluie progresiv în acţiune şi în situaţii.” La celelalte mese, şi el şi ea, dialogau doar cu telefoanele din dotare. Ce să-şi mai spună oamenii după atâţia amar de ani petrecuţi împreună? Aici, Kundera se dovedeşte a fi cinic: *Afecţiunea înseamnă crearea unui spaţiu artificial în care celălalt trebuie tratat ca un copil*. Era, peste tot, o atmosferă de linişte şi pace la care ploaia monotonă de afară contribuia din plin. În acest moment, ne-am amintit că, în avion, am stat, pe acelaşi rând, cu o doamnă tânără şi frumoasă, foarte comunicativă, din Alba care venea în Turcia să se întânească cu prietenul ei turc, care lucra în marea armată al lui Erdogan. Românca noastră lucra în IT, câştiga foarte bine, drept pentru care îşi luase cu ea două laptop-uri performante ca să presteze şi de acasă, în prima parte a zilei, timp în care iubitul ei îşi servea patria. Turcul o invitase ca s-o prezinte familiei. În Alba, românca îi lăsase în grija soţului, cu care era în divorţ, pe cei doi copii minori. Pe microbuz, am întâlnit-o şi pe Femeia româncă care venea, de 16 ani, mereu în Alanya, mereu la acelaşi hotel, uneori şi de trei ori pe an. Acum îşi luase un sejur prelungit, de două săptămâni. La final, înainte de a coborî, am dezlegat şi această dependenţă de soare şi de mare: doamna avea un amic turc de care, după toate probabilităţile, era tare îndrăgostită. Apelăm din nou la Kundera şi la cartea lui de confesiuni *Arta romanului ca să* deslușim misterul atracţiei musulmane la femeia creştină venită din Est. *Viaţa e în altă parte* a avut, iniţial, titlul *Vârsta lirică*. Prietenii săi l-au găsit insipid dar, ulterior, autorul regretă că a cedat atât de uşor la sugestia teroristă a amicilor săi. Iar fi plăcut chiar şi titlul *Iubiri caraghioase*. Dar titlul acesta, ne atrage atenţia autorul, nu trebuie înţeles ca istorii amuzante despre iubire. *Ideea iubirii e, întotdeauna, legată de ceva serios!*

Sfârşit

reportaj

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat luna trecută noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Spectacolul de folclor „Tradiții muntenești”, coordonat de prof. de canto popular Valentin Grigorescu, în cadrul Festivalului „Toamna Piteșteană”. Au susținut recitaluri Aurel Tămaș, Ilie Caraș, Polina Gheorghe, Valentin Grigorescu, Violeta Constantin, Rodica Nicolescu, Georgeta Chițoran, Angelica Stănescu, Aurel Cimpoieș, Alex Enache, Rodica Oprican, Diandra Popaiacu. Acompaniament - Taraful ZAVAIDOC al Centrului Cultural Pitești; prezentator - Polina Gheorghe, interpretă de folclor și redactor muzical la Radio România Antena Satelor.

■ Spectacolul de muzică folk-hop cu titlul „Quo vadis, mundus?”, susținut de M.C. Grăilă, pe numele real Octavian Dărmănescu, muzeograf, scriitor, cantautor, prof. dr. de istorie.

■ Dialogul cu tema „Biserica creștină și unitatea ei. Istorie și actualitate”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Cultură și credință în societatea contemporană”, coordonat de dr. Marius Andreescu, cercetător științific la Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române, membru al Asociației Române de Filosofie a Dreptului și Filosofie Socială, membru al Asociației Române de Drept Constituțional, având-l invitat pe preot profesor universitar dr. Ion Popescu.

■ Conferința cu tema “Labirintul catedralei din Chartres”, în cadrul proiectului cultural „Enigmele Terrei”, susținut de directorul Direcției Județene pentru Cultură Argeș, Cristian Cocea.

■ Vernisajul expoziției de artă plastică sub genericul „Toamna piteșteană”, ediția a III-a, eveniment coordonat de Mihaela Viorela Martin, artist plastic și promotor cultural. Expoziția a reunit 40 de artiști din întreaga țară: Mihaela Viorela Martin (Pitești), Michelle Martin (Pitești), Diana Maria Mitulescu (Râmnicu Vâlcea), Adriana Costea (Pitești), Mădălina Teliban (Iași), Minuța Stănescu (Pitești), Eleonora Iluțan (Arad), Aurelia Melcescu (Tulcea), Gabriela Văduva (Constanța), Liliana Coșeru (Bârlad), Mihaela Viorica Mihai (Galați), Camelia Stan (Pitești), Ioana Axente (București), Elena Antea (Ștefănești, Argeș), Mihai Florin Gavrilă (Lipova, Arad), Natalia Pătrana (Pitești), Mariana Manolache (București), Roxana Miu (București), Sara Elena Călin (Coșești, Argeș), Camelia Iancu (Pitești), Ion Dogioiu (Pitești), Adriana Gheorghiță (București), Pușa Bărbulescu (Craiova), Dorina Grigore (Pitești), Carmen Pinte (Petroșani), Georgiana Ștefănescu (București), Ion Mieiță (Corbeni, Argeș), Adina Bărbuș (Baia Mare), Gheorghe Tănase (Pitești), Ioana Evelina Cocoșatu (Pietroșani, Argeș), Angela Rogoveanu (București), Marian Țuican (Costești, Argeș), Constantin Andrușcă (Iași), Valentin Ionescu (București), Liliana Vasilache (Galați), Carmen Duțu (Galați), Simona Carolyne Tănase (București), Iulia Radu (București), Elian Băcilă (București), Cristina Speranță (București).

■ Prelegerea cu tema „Alexandru Odobescu. Între minte și inimă”, în cadrul proiectului cultural „Biografii triste și destine tragice din istoria literară”, susținut de criticul literar, scriitoarea, profesor dr. de limba și literatura română Magda Grigore.

■ Sesiune de comunicări științifice sub genericul “Ziua limbii, alfabetului și culturii armene”, organizată în parteneriat cu Uniunea Armenilor din România, Filiala Pitești, eveniment coordonat de Eduard Asadurian, președintele filialei.

■ Prelegerea cu tema „România într-o lume multipolară”, susținută de ambasador dr. Nicolae Ionescu, diplomat de carieră.

■ Dialogul cu tema “Relația dintre gândirea critică și emoții”, în cadrul proiectului cultural-motivațional “Arta devenirii”, coordonat de scriitoarea Silvia Grigore, având-o invitată pe Ramona Radu, coach pentru adolescenți și mentor robotică LEGO pentru copii între 6 și 10 ani.

■ Prelegerea cu tema “Cafea, tutun, dulceți. Deliciile Orientului în țările române” - Tudor Dinu, în cadrul proiectului cultural-educativ “Istorie și istorii cu Marin Toma”, coordonat de redactorul-șef al revistei-document Restituiri Pitești, istoricul dr. Marin Toma.

■ Prelegerea cu tema „Tragedia. Clasicismul”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Literatura română în context european”, susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Prezentarea „Hildegard von Bingen: Literatură, pictură și muzică”, în cadrul noului proiect cultural-educativ „Spiritualitatea în muzica vocală”, susținut de David Albulescu, profesor la Liceul de Arte „Dinu Lipatti” din Pitești și absolvent al Conservatorului Codarts din Rotterdam, la clasa de compoziție a profesorului Hans Koolmees.

■ Conferința cu tema “Astrologia și tradiția Bisericii. Steaua magilor - de la determinism la libertatea în Hristos”, în cadrul proiectului cultural-educativ “Colocviile Municipiului Pitești”, coordonat de redactorul-șef al revistei de cultură “Argeș”, scriitorul dr. Leonid Dragomir, având-l invitat pe Ion (Iuvenalie) Ionașcu, doctor în teologie.

■ Premiile revistei “Cafeneaua literară”, coordonator - poetul Virgil Diaconu, directorul publicației: IOAN ROXIN, profesor emerit, Universitatea <Marie et Louis Pasteur>, Președinte al Universității Deschise din Pays de Montbéliard, Premiul <Cafeneaua literară 2026> pentru cercetare în domeniul IA și volumul <IA generativă. Spațiul latent, mecanisme și iluzii cognitive>, 2026. VALERIU MATEI, directorul Editurii Academiei Române, poet, eseist și publicist, Premiul <Cafeneaua literară 2026> pentru Management cultural. GEORGE VULTURESCU, poet, eseist și publicist, Premiul <Cafeneaua literară 2026> pentru vol. <Pinul lui Nietzsche>, Ed. Junimea, 2025, și pentru coordonarea revistei POESIS, al cărei director este de peste 25 de ani. GIGI STAN, pictor, Premiul <Cafeneaua literară 2026> pentru Pictură.

■ Prelegerea cu tema „Fizica provoacă filosofia”, în cadrul proiectului cultural „Vaccin împotriva virusului manipulării”, susținut de psihologul, scriitorul, publicistul George Smeoreanu.

Folk bun la TRIVALE FEST 2026

Ediția aniversară, a X-a, a Festivalului Național de Muzică Folk TRIVALE FEST a stat sub semnul muzicii de calitate, pe gustul iubitorilor genului. Evenimentul, prezentat de Cristi Dumitrașcu, s-a deschis cu concursul de interpretare; a urcat pe scenă TVA – Trupa cu Valoare Adăugată -, apoi a urmat festivitatea de premiere a festivalului.

Juriul, format din conf. univ. dr. Gheorghiță Stroe, director al Departamentului de Pedagogie muzicală al Facultății de Teologie, Istorie și Arte din cadrul Centrului Universitar Pitești (președinte), asist. univ. dr Camelia Clavac, profesor de canto în cadrul Facultății de Teologie, Istorie și Arte, Departamentul Pedagogie Muzicală – Centrul Universitar Pitești și Andrei Bulf, directorul artistic al TRIVALE FEST, i-a desemnat pe câștigători: Trofeul Festivalului Național TRIVALE FEST 2026 a fost câștigat de **Trupa MIXED FEELINGS**, formată din Mara Ionescu, în vârstă de 19 ani, din București, studentă la Universitatea Națională de Muzică București, și Cristian Andrei Hampu, în vârstă de 20 de ani, din București, student la Universitatea Națională de Muzică București; Premiul I a fost obținut de **Bianca Cornelia Apostol**, elevă în vârstă de 17 ani din Dorohoi, județul Botoșani; Premiul al II-lea a fost câștigat de duetul format din **Patricia Bădiță**, studentă, în vârstă de 20 de ani, din municipiul Curtea de Argeș, și **Luigi Popescu**, în vârstă de 33 de ani, din municipiul Ploiești, județul Prahova, profesor de educație muzicală; Premiul al III-lea a fost câștigat de **Chitariștii de la Argeș**, grup de muzică folk din municipiul Curtea de Argeș, coordonat de profesorul Cristi Matei și format din elevii: Abel Neferu - 18 ani, George Bîngă - 16 ani, Valentina Yasmina Vasile - 16 ani, Teodora Olteanu - 16 ani, Laurențiu Mira- 17 ani, Tiberiu Gabriel Donescu - 15 ani. A urmat recitalul susținut de Ducu Bertzi &Friends și Mircea Baniciu&Band, spre bucuria dar și nostalgia numeroșilor spectatori. Organizat de Primăria Municipiului Pitești și Consiliul Local, prin Centrul Cultural Pitești, Festivalul Național de Muzică Folk TRIVALE FEST are ca obiective promovarea muzicii folk, descoperirea și promovarea de noi talente ale genului.

actualitate

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB** și **SIMONA FUSARU**

Cristian Meleșteu

Note de lector

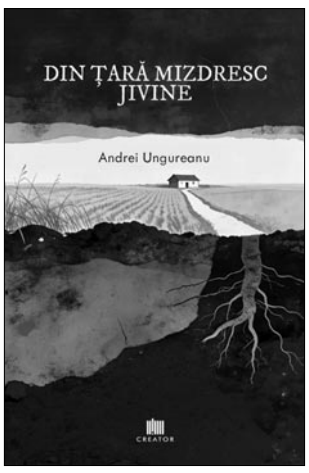
Andrei Ungureanu, DIN ȚARĂ MIZDRESC JIVINE – ed. Creator, 2026

Cel de-al treilea roman al lui Andrei Ungureanu este povestea unei ţări care trece prin două războaie mondiale şi ajunge sub regimul comunist, văzută prin destinele oamenilor care au trăit aceste transformări, au contribuit la ele sau li s-au împotrivit. De remarcat că şi această carte apare în urma unui concurs de manuscrise, unde (încă) tânărul argeşean a fost selectat spre publicare dintre zeci de manuscrise propuse. În cele peste trei sute de pagini propuse lecturii apar şi unele dezechilibre de ritm, explicaţia istorică (fără a aduce vreo noutate absolută asupra epocii) ocupând uneori un spaţiu considerabil, în detrimentul evoluţiei dramatice a personajelor.

Construcţia epică este una poematică, Andrei păstrându-şi apetenţa pentru metafore succesive sau reluări obsesive ale unor simboluri. Cu toate acestea, din fiecare filă răzbate vocea celui ce a petrecut nopţi studiind arhive, ce a intervievat urmaşii partizanilor sau victimelor „jivinelor” născute din puterea comunistă, fructificând prin literaturizare acele poveşti nedublate de documente oficiale, care nu puteau fi astfel incluse într-o lucrare de cercetare istorică. Prin destinele unor ţărani, foşti combatanţi, deţinuţi politici şi activişti comunişti, autorul reconstituie destrămarea lumii tradiţionale, conflictele provocate de reforma agrară şi colectivizare, rezistenţa anticomunistă şi mecanismele prin care noul regim îşi consolidează puterea. Construit din planuri narative alternante, mărturii şi ample rememorări, romanul explorează felul în care marile evenimente istorice modifică vieţile oamenilor, convingerile şi raporturile dintre ei, transformând inclusiv susţinătorii puterii în victime ale acesteia. Dincolo de fresca istorico-socială, cartea interoghează responsabilitatea individuală, violenţa ideologică şi posibilitatea solidarităţii umane, simbolizată în final prin fraternizarea soldaţilor români şi germani în timpul Primului Război Mondial.

Ca o antipoetică la Nichita cu soldatul său mărşăluind până la tocire, Andrei Ungureanu îşi creionează personajul principal plecând de la tălpile sale crăpate şi pline de bube şi prezentând toate locurile prin care aceste tălpi au trecut până acolo unde „Picioarele cufundate în noroi de la spartul zorilor până în noaptea neagră uitaseră că sunt făcute din carne şi începuseră să se facă lemn şi să prindă rădăcini.”

Iar trupul devine locul în care istoria colectivă îşi lasă urmele.

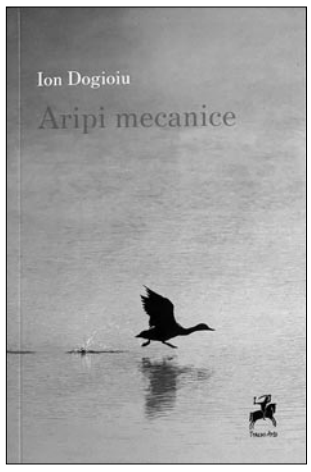
Constantin Manea – MÂINELE NOSTRU CEL DE IERI. NOTE ŞI BUTAFORISME, ed. Sfântul Ierarh Nicolae, 2024

Prin termenul de „butaforism”, Constantin Manea propune o zonă literară situată la confluenţa dintre aforism, eseul miniatural, satira socială, reflecţia filosofică şi jocul filologic.

Un atractiv dimorfism – profesorul cu ochelari cu ramă de bachelită şi morgă academică, îl poartă în cârcă pe Costică – cel de noapte, şoptindu-şi şi amestecându-şi continuu cuvinte şi trăiri. Ca într-o succesiune de cadre cinematografice, apar rând pe rând: filologul preocupat de cuvinte, moralistul iritat de impostură, cititorul care trăieşte printre cărţi şi omul care încearcă să se împace cu îmbătrânirea. Dimensiunea cea mai valoroasă a cărţii se află tocmai în întâlnirea dintre aceste ipostaze. Constantin Manea este mai convingător când îşi implică propriile experienţe în judecata asupra lumii decât atunci când se mulţumeşte să sancţioneze comportamentele celorlalţi. Iar titlul *Mâinele nostru cel de ieri* dă acestei încercări o dimensiune suplimentară: omul care priveşte viitorul imaginat cândva, recunoaşte în el propriile dezamăgiri şi încearcă să salveze, prin cuvinte, ceva din ceea ce timpul a risipit.

Cartea poate ar fi avut de câştigat dacă ar fi fost mai bine organizată tematic sau dacă autorul ar fi selectat doar acele butaforisme care depăşesc memoria scurtă a evenimentelor ce le-au provocat „Nu toţi oamenii de litere sunt şi oameni de *cuvînt*.” – ne spune autorul. În această scurtă deplasare de sens, jocul filologic devine judecată morală, iar ironia pune sub semnul întrebării tocmai lumea intelectuală căreia autorul îi aparţine.

Şi, dincolo de profunzimile variate ale acestui panseu, cartea se întinde către cititor cum o plimbare într-o însorită zi de mâine – ce păstrează toate urmele unsuroase ale degetelor de ieri.

Ion Dogioiu, ARIPI MECANICE – ed. Tracus Arte, 2026

Noul volum al poetului şi filosofului Ion Dogioiu vine să conserve o lume creată obsesiv în anterioarele şapte cărţi de poezie - una elegiacă, în care iubirea, moartea, memoria familială şi credinţa devin forme diferite ale aceleiaşi experienţe: dorinţa de a păstra aproape ceea ce timpul îndepărtează sau distruge.

Cumva, citindu-l, Ion Dogioiu mă duce cu gândul la povestea Persefonei. Şi el, chiar şi când e prezent printre oameni şi păsări, pare mereu agăţat cu o parte a fiinţei în lumea umbrelor: „în familia mea / trăim fiecare cu trecutul nostru / vii şi morţi / într-o frumoasă prietenie” (Arheologie). Autorul are o reală capacitate de invenţie metaforică. Aceasta devine remarcabilă când aduce în acelaşi cadru lumi aparent incompatibile: administraţia şi viaţa de apoi, tehnologia şi moartea, arheologia şi memoria familială, sacralitatea şi gesturile gospodăreşti. Iar umbrele trecutului revin – ca un zbor al unei păsări cu aripi mecanice, ce ştie doar un petec de cer: mama care aşteaptă permisiunea să intre în vis, morţii care vin la cafea, îngerii care s-ar putea tăia în cuţitul ascuns sub ştergar şi fiul care descoperă în oglindă chipul tatălui său. Uneori, însă, abundenţa imaginilor diluează tensiunea poemului, cele mai puternice versuri fiind tocmai acelea în care metafora rămâne singură să poarte întreaga încărcătură emoţională.

Deşi îmi circulă prin minte un milion două sute de mii de cuvinte – zbătându-se care să umple albul foii – am să închei citându-l pe Ion Holban: „Ion Dogioiu este un poet ce merită (re)descoperit”. La fiecare nouă lectură.

Haiku

Cezar-Florin Ciobîcă

prune uscate -
la fereastra din azil
feţe ridate

compot de piersici -
îngrămădit în borcan
soarele verii

noaptea cea sfântă -
colinde reverberând
printre sinistraţi

câmp cu lavandă -
toate argumentele
colorate-n mov

lună plină -
mama tot scade
în greutate

sub dărâmături -
vântul rece răsfoind
Război şi pace

miresme de tei -
nimic nici pe taraba
aurararului

zi de vizită -
deasupra patului
natură moartă

ploaie de toamnă -
anticarul opreşte
gramofonul

leucemie -
peste tot numai frunze
roşii de arţar

nori cumulus -
în sat tot mai multe
oi rătăcite

raid aerian -
un puşti îşi pregăteşte
soldaţii de plumb

ploaie de stele -
apa iazului morii
iese din matcă

teatru de vară -
într-o baltă luna
făcând scene

risc de incendiu -
lângă căpiţa de fân
câţiva maci aprinşi

aniversare -
un om de zăpadă lângă
crucea pruncului

stele-n afirmare -
teatrul de vară se umple
cu licurici

secetă mare -
crăpată şi mâna
maicii Domnului

cireşe amare -
de neşters petele
de pe plămâni

piaţă în amurg -
pe-un cântar abandonat
zace-un fluture

Rubrică coordonată de FLORIN GOLBAN

Vlad Alui Gheorghe

Polifonic

Lucrul cu nostalgia

Se întâmplă frecvent să aud de anul 2017 și să cred că a fost acum doi, poate trei ani în urmă, fără să trebuiască să caut prin calendar să mă asigur că nu greșesc. Dar din pură trăire a nostalgiei refuz să cred că sunt 9 ani de la apariţia unui album unic pentru alternativul românesc, un album care combină funk, hip-hop, disco, electro, rock și blues, și e deopotrivă amuzant și extrem de profund. Albumul de debut al trupei Tourette Roulette, *T!T$*, apărut în octombrie 2017, pornește de la o idee simplă, dar suficient de generoasă cât să susţină un disc de 16 piese: muzica nu trebuie să rămână într-un singur loc. Albumul lansat de Narcis Axinte & co. nu e doar un exerciţiu de virtuozitate stilistică, cât o încercare de a găsi punctul în care genurile încep să se contamineze reciproc, iar un cântec poate să-și schimbe personalitatea fără să-și piardă energia. Titlul, cu estetica lui provocatoare și ușor obraznică, anunță un superb univers în care excesul, ironia și jocul de imagine fac parte din aceeași ecuație. *T!T$* nu caută neapărat să fie solemn sau profund în sensul convenţional al cuvântului, ci perferă să fie viu, imprevizibil și, de ce nu, deliberat lipsit de bune maniere.

Compoziţional, albumul funcţionează ca o succesiune de schimbări de decor: piesa *Ex* deschide materialul, iar *Funk Strikes Back* mută imediat accentul spre un groove deliberat cu o abordare felxibilă către ritm. Mai degrabă decât să construiască un sound uniform, trupa Tourette Roulette tratează fiecare piesă ca pe un spaţiu în care poate testa altă combinaţie de ingrediente. Basul și tobele asigură fundaţia funky a muzicii, în timp ce chitara (chapeau Dan Minel Stoica) și synth-urile schimbă fin direcţia printr-un amalgam de texturi așezate chirurgical. Se simte interesul pentru contrast și pentru felul în care o idee muzicală poate fi făcută să funcţioneze într-un context neașteptat. Există și un risc în toate acestea, și acesta ar fi fragmentarea. Fiind un album atât de eclectic poate ajunge să semene cu un playlist alcătuit după impulsul pe care îl ai după ce bei două redbull și un ness. Dar tocmai această tensiune dintre coerenţă și diversitate îi definește însă personalitatea. *T!T$* își găsește unitatea mai ales în atitudine și nu în uniformitatea aranjamentelor.

În piesele *Fight Fire* și *Games*, două dintre single-urile de pe album, energia capătă o latură mai nervoasă fără să abandoneze dinamismul. Pe acest album observăm cum chitara nu trebuie să domine permanent pentru a-și face simţită prezenţa, și asta este o caracteristică sperifică a unui instrumentist cu adevărat virtuos. Există aici o plăcere evidentă a interpretării, un soi de exuberanţă care face ca experimentul să nu devieze în patetitsm: „I'll set myself on a mission/ You're the highest mountain I will climb/ And these many years I've been waiting/ I've been waiting for you." (Games)

Dacă există o piesă care sintetizează atracţia formaţiei pentru melanjul dintre muzică și spectacol, aceea este *Disco Gigi*. Aici, elementul dans nu funcţionează doar ca o concesie făcută publicului, ci ca o declaraţie de dragoste & intenţie: „poţi să mă certi cât vrei tu/ ţine-te bine, baby, ăsta-i pasul/ să-mi dai un semn când vrei tu/ azi tre să fug dar mâine reluăm dansul." (Disco Gigi)

Titlul însuși sugerează un personaj prins într-o lume absurdă folosită ca instrument de expresie, iar videoclipul amplifică și întărește această dimensiune și transformă piesa într-un trip identitar. Piesa aceasta este unul din punctele în care Tourette Roulette își arată cel mai clar instinctul declarat pentru entertainment, rupând barierele dintre compoziţie, atitudine scenică și imagine. Totul pare construit pentru a produce o reacţie imediată, dar și pentru a lăsa în urmă un

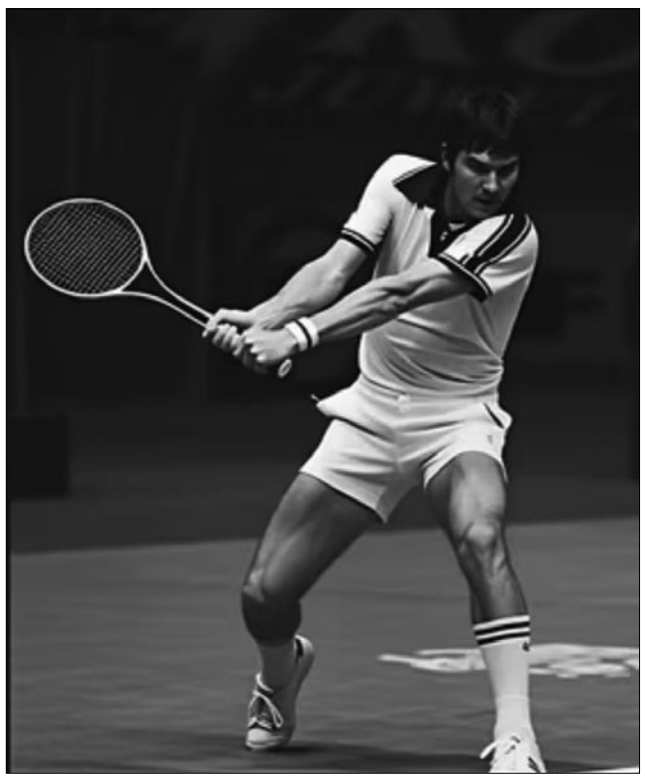

personaj sau o situaţie suficient de recgonoscibilă încât să nu dispară odată cu ultimul refren.

T!T$ rămâne un album de debut care își găsește identitatea fix în libertatea de a nu alege o singură identitate. Tourette Roulette combină energia alternativului cu dansul sublim al funkului, adăugând o dimensiune vizuală care le transformă videoclipurile în extensii ale personalităţii lor muzicale. Nu toate piesele ating același nivel de coerenţă, iar succesiunea de stiluri poate face albumul să pară uneori mai degrabă o demonstraţie de versatilitate decât o declaraţie artistică unitară, dar fix asta au căutat întotdeauna să arate – că pot fi mult mai mult de cât te aștepţi când intră următoarea piesă de pe album. Prin acest album, trupa își permite să fie deopotrivă obraznică, teatrală & absurdă, fără să renunţe la virtuozitatea muzicală pe care au demonstrat-o cu fiecare ocazie pe care au avut-o. Speranţa că poate într-o zi vom revedea această trupă live este acolo, păstrată bine într-un loc sigur, învelită într-o nostalgie nu foarte îndepărtată.

Delfinul lui Borg

(urmare din p. 32)

croiască o nouă viaţă și, practic, să se elibereze de o colosală apăsare – cea a unei *glorii* cum nimeni nu mai cunoscuse în sportul alb!, în schimb, acea supremă „crimă" de lezmajestate nu avea să rămînă fără de consecinţe pentru iniţiatorul ei, recalcitrantul iancheu cu rădăcini irlandeze!

Într-adevăr, dispariţia supercampionului suedez din peisajul înalt al ATP-ului a lăsat un gol pe care John McEnroe nu era încă pregătit să-l umple. Tehnic, tenisului roșcovanului din Queen's se apropia cu pași gigantici de maturizarea deplină. În schimb, mental McEnroe nu putea încă să ducă apăsarea de a fi numărul unu mondial. El își intrase atît de bine în pielea de „delfin", de secund franctiror, încît scena goală l-a inhibat și l-a împiedicat pentru moment să profite de dispariţia „regelui" Borg.

Chiar dacă în 1981 el îl învinge pe nordic în finala de la Flushing Meadows, pierde în semifinala Mastersului de la Madison Square Garden. În 1982, Johnny este martorul neputincios al unei excepţionale reveniri a veteranului Connors, se pare mai apt psihic să gestioneze vidul consacrat prin retragerea lui Borg. Este adevărat că McEnroe nu evoluează chiar la nivelul maxim al posibilităţilor sale fizice, căci îndură o serie de accidentări neplăcute, la spate și umăr, însă acest lucru nu e tocmai de natură să oculteze teribila performanţă realizată de Jimmy Connors. Astfel, fostul partener de dublu al lui Nasty îl domină pe roșcovan în finala de la Wimbledon într-o partidă dură, pe muchie de cuţit, după cum o reflectă și scorul: 3-6 6-3 6-7 7-6 6-4. Apoi, la US Open, rivalul său cel mai dispreţuit din vremea junioratului, cehoslovacul Ivan Lendl, îl bate în semifinală, pentru ca mai apoi, în runda ultimă, „bunicul" Connors să dea o adevărată lecţie de tenis est-europeanului! Și pentru ca anul să se încheie într-o notă tristă pentru John, el este dominat copios în fața propriiilor suporteri la Madison Square, într-o finală de Masters pe care Lendl a avut-o la discreţie (6-4 6-4 6-2)!

În cheie psihanalitică, probabil că că nu e chiar exagerat să interpretăm ca pe un fel de doliu al unei culpabilităţi asumate acest parcurs neconcludent al americanului, de la care toată lumea se aștepta să ducă mai departe monopolul scandinavului! An al penitenţei, 1982 avea să fie și ultimul în care McEnroe să manifeste ezitări, temeri și incongruenţe cu sine...

REDACŢIA:
Senior editor: **CALINIC,**
Arhiepiscop al Argeşului și Muscelului
Redactor-șef: **LEONID DRAGOMIR**
(leoniddragomir@yahoo.com);
Secretar de redacţie: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com); Consilier editorial: **NICOLAE OPREA;** Redactori: **MIRCEA BÂRSILĂ, JEAN DUMITRAȘCU** (dumitrascujean@yahoo.com)

Nota redacţiei:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb, tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicaţii, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală.
Din acest motiv, vă rugăm să trimiteţi materiale originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc.
Revista **Argeș** primește doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *doc, *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând, fără inserări de fotografii, hiperlinkuri, note de subsol (acestea se pun la finalul textului).
Fotografiile se trimit în format *.jpg.

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEȘ** răspunde moral și juridic de conţinutul afirmaţiilor sale.
Materialele aduse în redacţie nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu grafică de
VASILE KAZAR

Corectură:
JEAN DUMITRAȘCU

Consilier artistic:
IOAN MARCHIȘ

ARGEȘ
Revistă lunară de cultură
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
● Membră **ARIEL**

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor.

Contact:
Piteşti, Casa Cărţii, Centrul Cultural Piteşti, tel./fax: 0248/219976, e-mail: revista.arges@ gmail.com, https://www.facebook.com/Revista-Arges, http: www.centrul-cultural-pitesti.ro.
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași.

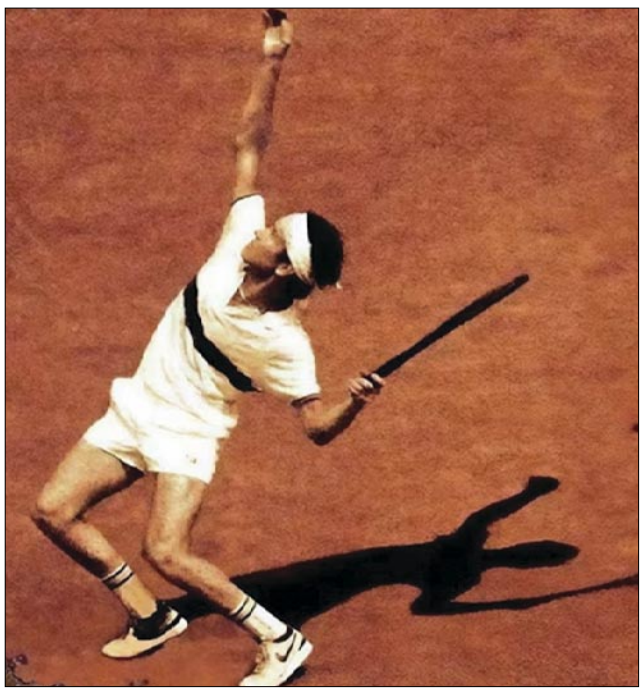
Valentin Protopopescu

Metafizica arenei

Delfinul lui Borg

Ce a urmat după „detronarea” lui Borg din panteonul Wimbledonului ține de țesătura unui scenariu destinal cu totul particular. John McEnroe era născut, iar nu făcut, să joace tenis pe iarbă. Am asistat, prin urmare, la un adevărat paradox, căci cel mai puțin britanic dintre campionii de la All England Tennis and Croquet Club prin absența flegmei, sportivității și aerului de gentleman a fost, probabil, unul dintre cei mai dotați jucători din istorie pentru a evolua pe suprafața verde! Acest aspect este demonstrat eclatant nu numai prin rezultatele pe care Bad Boy le-a obținut la Londra, jucînd, să ne amintim, cinci finale la rînd, din care a cîștigat trei!, ci și și de faptul că stilul său, întemeiat pe relația strînsă și deosebit de eficientă între serviciu și voleu, părea a fi fost conceput special în funcție de caracteristicile gazonului... Firește, au mai fost tenismeni de atac a căror manieră de exprimare pe *court* să fi fost foarte bine adaptată acelor rigori – să ne gîndim doar la Laver, Newcombe, Becker, Edberg, Cash, Rafter, Sampras și Federer, dar este foarte posibil ca nici unul dintre aceștia să nu fi atins gradul de *eleganță* și mai ales de *firesc* cu care McEnroe evolua pe iarbă! Newyorkezul părea programat în chip natural pentru a atinge perfecțiunea în tenisul pe gazon.

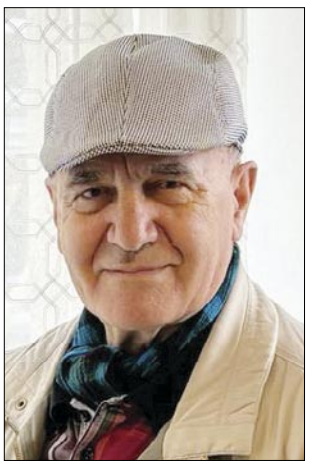

Dar dacă „regicidul” din 1981 l-a „ajutat” pe Borg să se retragă, să-și

(continuare în p. 31)

Alexandru Jurcan

Camus și tandra indiferență a lumii

Așteptând premiera filmului *Străinul* de Francois Ozon, am recitit romanul lui Camus (a câta oară?). Și bine am făcut, deoarece regizorul respectă cu sfințenie toate detaliile cărții, într-o solemnitate respectuoasă. De la început trebuie spus că filmul e o capodoperă, că nu cred că un alt regizor ar putea depăși valoric ecranizarea. E un film alb-negru, desigur. Nici nu mi-aș fi putut imagina să fie color, punctând o lume estompată, unde soarele sparge adesea imaginea, o înecă într-un nebulos neliniștitor. Fidel filosofiei din *Mitul lui Sisif*, Camus creează un antierou (Meursault), trăind într-un fel de carcasă nihilistă, negăsindu-și locul într-o lume a convențiilor. Suntem în Algerul anilor 1930. Regizorul a reușit o extraordinară reconstituire de epocă, de parcă imaginile proveneau dintr-un documentar. Totul începe cu înmormântarea mamei, cu priveghiul tulburător, unde fețele celor de la azil, devitalizate și insinuante, ți se întipăresc în memoria cinefilă. Meursault e acolo doar fizic, cu o față impavidă. La proces, toți îi vor reproșa că nu a plâns. Că a fumat acolo. Că a doua zi a văzut un film cu Fernandel. Că „și-a îngropat mama cu inima unui criminal”. Oare trebuia să fie pedepsit pentru absența lacrimilor? – se întreabă Meursault. El a ucis un arab, „din cauza soarelui”, nu era nimic premeditat. Plaja, doar apă și cer. Vânt și valuri, pescărușii, cascada, arabul, lama fulgurantă a cuțitului. Apatia, somnolența. O muzică anxiogenă, discretă, integrată valurilor. De altfel, natura e mereu neliniștită. Zgomotele de afară amintesc de filmul *Amantul* de Annaud, după Duras, prin imixtiunea lor insistentă în gândurile personajului.

În rolul lui Meursault, actorul Benjamin Voisin convinge. E greu să joci tone de tăceri. La venirea preotului în celulă, la închisoare, ateismul său izbucnește. O revoltă spontană, dureroasă, o asumare viscerală. Știe că viața e absurdă, că „toți suntem vinovați, toți suntem condamnați”. Celelalte personaje sunt la fel de credibile: Marie (Rebecca Marder), Raymond (Pierre Lottin), Salamano (Denis Lavant, pe care l-am văzut recent în *Ultimul refugiu*).

La proces, toți vor să demonstreze că au de-a face cu psihologia unui criminal. Cineva afirmă că la acel proces „totul e adevărat și nimic nu e adevărat”. Oricum, ideea de rasism stă în subsidiar (rasa superioară era cea franceză). Acolo în celulă, Meursault are viziuni sumbre, înainte de decapitare. Câmp arid, vânt, el între jandarmi, sus pe deal e ghilotina, apoi apare mama... Tot în celulă găsește o tăietură dintr-un ziar vechi, unde citește povestea pe care Camus o va transforma apoi într-o piesă de teatru – *Le Malentendu/Neînțelegerea*.

Un film magic, tulburător, cu ritm solar, într-o relectură modernă și sublimă a romanului, clamând „tandra indiferență a lumii”.

Cristian Cocea

Farmecul bătrânelor viniluri

Totul este întunecat

Pink Floyd - The Dark Side of the Moon (1973)

În sala de proiecții a Planetariului din Londra, presa stătea ca într-un ou de beton. Treptat, oul s-a umplut, luminile s-au micșorat și o inimă uriașă a început să bată, din ce în ce mai tare, făcându-i pe toți să tacă. Apoi muzica s-a revărsat în valuri, frisonantă, bogată, melancolică - albumul **The Dark Side of the Moon** al trupei **Pink Floyd** își începuse drumul către public. Un drum care se va dovedi triumfal: 45 de milioane de exemplare vândute în întrega lume și peste cinci decenii de prezență în clasamentele muzicale! # Așa cum scria Nick Mason în “Inside Out”, istoria personală a trupei, **Pink Floyd** se născuse în anii ’60, din contopirea a două grupuri de prieteni. Unul, creat în jurul Cambridge-ului cultural și boem, de unde se trăgeau solistul Syd Barret și chitaristul David Gilmour, celălalt de la școala de arhitectură a Regent Street Polytechnic din Londra, unde basistul Roger Waters, clăparul Rick Wright și toboșarul Mason formaseră nucleul inițial al grupului. Între 1966 și 1967, trupa a devenit una dintre principalele atracții ale scenei underground londoneze, concertele sale îmbinând improvizația electrică, proiecțiile video abstracte și spectacolele de lumini. La UFO Club, Pink Floyd plutea într-o “supă” culturală care combina muzica, artele vizuale și experimentele psihedelice. În 1967, apare albumul de debut **The Piper at Gates of Dawn**, o introducere în universul mental al lui Barrett, cu sonorități cosmice și melodii pop deformate oniric. Personalitate excentrică, Barrett avea un talent melodic remarcabil și o cultură literară deosebită - titlul albumului provine din romanul pentru copii *Vântul prin sălcii* al scriitorului Kenneth Grahame. Fotografiile din epocă ni-l arată pe Sid: un tip subțirel, cu față prelungă și ochi încercănați, îmbrăcat în cămăși flmboiante. Din păcate, excentricitatea se va transforma curând în stare mentală deteriorată, poate și sub influența consumului de substanțe psihedelice, iar solistul va părăsi formația. # În absența lui Barrett, **Pink Floyd** se va reinventa, după câțiva ani de experimente, concerte și albume (dintre care

Meddle, din 1971, este cel mai coerent). Roger își va asuma tot mai mult rolul de autor al versurilor. Tip de stânga, critic social și chițibușar (ca orice nativ din semnul Fecioarei), el se va îndepărta de imaginarul fantastic al lui Sid, exprimându-și propriile obsesii: singurătatea, presiunea socială, frica și raporturile de putere. Chitara solo îi va reveni lui David Gilmour (un Pește sensibil), artist deja consacrat, adept al frazelor melodice expresive, în care ascultătorul se scufundă ca-n ocean. Richard Wright va deveni faimos prin armoniile ample de orgă, pian electric și sintetizatoare, iar Mason va dezvolta un stil ritmic flexibil și subtil, în care percuția nu e chemarea la bătălie ci pulsul stabil al războinicului încercat. Toate acestea se vor regăsi pe **The Dark Side of the Moon.** # Albumul va fi înregistrat la studioul Abbey Road, avându-l ca inginer de sunet pe Alan Parsons, care va folosi tehnici de înregistrare pe bandă magnetică, montaje și efecte sonore, trucuri stereo și inserții ale unor sunete cotidiene - ceasuri, pași, voci integrate în compoziție. Versurile îi aparțin lui Waters. Impresionat de căderea nervoasă a lui Barrett, el va solicita unor oameni din studio (muzicieni sau nu) să-și exprime părerile despre “fața întunecată a Lunii”, adică inconștientul nostru, tărâm al stresului, violenței și nebuniei. Cele mai sincere vor apărea pe disc - portarul studioului spune că nu există o astfel de față, totul este întunecat. În **The Great Gig in the Sky**, Clare Torry, o cântăreață de studio, transformă bocetul funerar într-un extaz sexual care ne atinge și astăzi. Pentru prestație va primi onorariul standard de 30 de lire. Coperta discului, realizată de studioul Hipgnosis, prezintă o prismă descompunând în culori lumina - lipsește indigoul. Legenda se naștea. Jurnaliștii ăia de la Planetariu n-aveau de unde să știe. După un sfert de oră, unii se plictisiseră și proiectau umbre de mâini pe pereți - iepuri, porumbei, ba chiar și un falus gigantic!